ئەم ڕێچکانە بناسە...

علمانیەت

تەبشیر

بەزیمەت

نووسینی : دانا عثمان حسن

ئەم ڕێچكانە بناسە ....

● علمانیەت

● تەبشـــیر

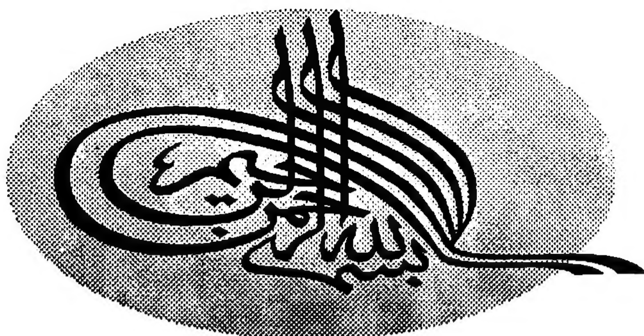
● بوذیـەت

نووسینی

دانا عثمان حسن

چاپی یەكەم

١٤٢٠ك - ١٩٩٩ز

ناوی کتێب: ئەم ڕێچکانە بناسە...

●علمانیەت ●تەبشیر ●بوذیەت

نووسینی : دانا عثمان حسن

ژمارەی سپاردن : (٥٧) ساڵی ١٩٩٩زایینی

تیراژ : (٥٠٠) دانە

چاپ :چاپی یەکەم ساڵی ١٩٩٩زایینی

ئەم ڕێچکانە بناسە علمانیەت

الحمدلله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا وقائدنا محمد وعلى اله الطيبين الطاهرين الى يوم الدين وبعد.

گەر بەخێرای و ووریای سەیرێکی دنیای ئەمڕۆو خەڵکی ئەم سەر زەویە بکەین ئەوە ئەو ڕاستیەمان بۆ دەردەکەوێت کەخەڵکی زۆر دورن لەیاسا بڕیار لەسەر دراو نەگۆڕەکانی خوای گەورەو ئیسلام ،؟ تەنها بەشێکی کەم نەبێت لەدانشتوانی سەر زەوی کەبەڕاستی دین داری دەکەن‌و بەتەنها پەروەردگاری خۆیان دەپەرستن‌و دروشمی یەک خواناسی‌و یەکتاپەرستی بەرزدەکەنەوە، لەهەمان کاتیشدا ئەم کۆمەڵە ئیماندارە یەکتاپەرستە لەلایەن دوژمنانی خواو سەرجەم ڕێچکەو بێ‌باوەڕە مادیەکانەوە توشی سزاو ناڕەحەتی دەکرێن‌و ئازار دەدرێن بێ‌ئەوەی تاوانیان هەبێت ، تەنها تاوانیشیان بریتیە لەوەی کەدەڵێن (الله) خوامانەو (ئیسلام) دین‌و بەرنامەی ژیانمانەو (محمد)و هاوەڵانی قدوەو پێشەنگ‌و پێشەوامانەو تەنها ڕازین بەفەرمانی خواو پێغەمبەرو سەرجەم دین‌و ڕێچکە دنیاییەکانی‌تر بەهەڵە دەزانێت ﴿وما نقموا منهم الا أن يؤمنوا بالله العزيز الحميد﴾ هۆکاری سەرەکی بۆ دورکەوتنەوەی خەڵکی لەئیسلام‌و سەرجەم بەها ڕەوشتیەکان لەم سەردەمەدا دەگەڕێتەوە بۆ دروست بونی چەند بەرنامەو یاساو ڕێچکەی دور لەدین‌و دژبەئیسلام ، کەهەر یەکەیان بانگەشە بۆ ڕاستێتی خۆی دەکات‌و لەهەمان کاتیشدا ئیسلام لەبەردەم خەڵکیدا دەکەنە کۆنەپەرستی‌و دواکەوتن‌و....))

هەر بۆیە لەم کاتەدا بەپێویستم زانی لەم نامیلکەیەدا کەلەبەردەستی خوێنەرانی بەرێزدا دەخوێنرێتەوە چەند ڕێچکەو بیروباوەڕێکی نادروست باس بکەم کەخەڵکێکی زۆریان هەڵخەڵەتاندوەو لەئیسلامیان دورخستونەتەوە ، کەبریتین لەهەر سێ ڕێچکەی (علمانی ، تەبشیر ، بوزی). بەکۆمەکی پەروەردگار هەریەک لەم ڕێچکە بێ‌دینانە لەسەرەباسێکی چڕوپڕو سەربەخۆدا باسیان لێوە دەکرێت‌و حەقیقەتیان دەخرێتە بەردیدەی خوێنەرانی تالە ڕوانگەی ئیسلامەوەو لە نزیکەوە هەریەکەیان بناسین‌و بەپێوەرە خواییەکان لەتەرازووی ژیری‌و ڕەوشت‌و ئیمان‌و فطرەتدا هەڵیان بسەنگێنێت.

((اللهم اجعل عملي كله صالحاً واجعله كله خالصا لوجهك الكريم))

﴿ان الدين عندالله الاسلام﴾

سلێمانی / محرم / ١٤١٩ك - ١٤ / ٥ / ١٩٩٨ز

بەندی یەکەم

علمانیەت
Secularism

پێناسەی علمانیـــەت : ((دائیرەی مەعاڕفی بەریتانی لەپێناسەی وشـەی علمانیەتدا (سیکۆلارزم Secularism) دەڵێ: (هی حركة اجتماعية تهدف الى صرف الناس عن الاهتمام بالاخرة الى الاهتمام بالحياة الدنيا وحدها....)[1]

واتـە: بریتیـە لـەو جووڵـە کۆمەڵایەتی‌یـەی کەمەبەسـتی سـەرەکی بریتیـە لەدورخستنەوەو پچڕاندنی خەڵکی لەبایەخ دانیان بەڕۆژی دوایی‌و مەشغوڵ کردنیان تەنها بەژیانی دنیا))

یان((اللادنية أو الدنيوية، وهى دعوة الى اقامة الحياة على غير الدين))[2]

واتە: مەبەست لەعلمانیەت بریتی‌یە لەبێ‌دینی‌و دنیا پەرستی، هەروەها علمانیەت بریتیە لەو بانگەوازەی کەهەوڵ دەدات بۆ دامەزراندن‌و پێکهێنانی ژیانی ئینسانەکان لەسەر بناغەی بێ‌دینی.

یـان ((وهـى دعوة الى الدين بعيداً عن منـاهج الحيـاة ونظميـها، وفصـل الديـن عـن السياسة والحكم))[3]

واتە/ بریتیە لـەو بانگەوازەی کەهـەوڵ دەدات بـۆ مەبەسـتی دورخسـتنەوەی دیـن لەبەرنامەی ژیانی مرۆڤ‌و دورخستنەوەو جیاکردنەوەی دین لەسیاسەتی وڵات‌و حوکم ڕانی))

پرسیار: ئایا وشەی علمانیەت لەچیەوە هاتووە؟!

وەڵام : بێ‌گومـان وشـەی علمانیـەت وشـەیەکی تەرجەمـەکراوە بـۆ سـەر زمـانی عەرەبی‌و لەووشەی ((Secularism)ی ئەورووپی وەرگیراوە)[4]

(١) مذاهب فكرية معاصرة (محمد قطب) ص (٤٤٥)، الاسلام والعلمانية وجهاً لوجهه

(٢) الموسوعة الميسرة فى الاديان والمذاهب المعاصرة (ص ٣٦٧)

(٣) الجداول الجامعة في العلوم النافعة (فصل الفرق والملل) الشيخ جاسم بن محمد ص ٣٦٢.

(٤) مذاهب فكرية معاصرة (محمد قطب) (ص : ٤٤٥).

هەندێك كەسی ناحاڵی وا لە ووشەی (علمانیەت) تێگەیەنراوە كە(علمانیەت) واتە(زانستو علمو بەرەو پێش چوونی زانیاری) بەڵام لەڕاستیدا وانیە بەڵكو ئەم جۆرە تێگەیشتنە بۆ مەبەستی گومڕاكردنو چاوبەست كردنی خەڵكی بڵاوكرایەوە تاخەڵكی لەحەقیقەتی ئەم ڕێچكە بێدینە تێنەگەنو بەئاسانی شوێنی بكەونو بیكەنە بەرنامەی ژیانی خۆیان، كەواتە بەشێوەیەكی گشتی علمانیەت بریتیە لەو ڕێچكە بێدینەی كەكاردەكات بۆمەبەستی دورخستنەوەو جیاكردنەوەی دین بەگشتیو ئیسلام بەتایبەتی لەژیانی ئینسانو سیاسەتو دەوڵەت داریو هەڵبژاردنی ژیانی دنیا لەسەر بناغەی بێدینیو عەشوایی، هەروەها وەك وتمان علمانیەت هیچ پەیوەندی بە(علم)ەوە نیەو تەنها هۆكاریش بۆ تێكەیاندنی خەڵكی لەم زاراوەیە بەووشەی (علم) گومڕاكردنو چاوبەست كردنیانە.

سەرەتای سەرهەڵدانی علمانیەت لەووڵاتانی ڕۆژئاوادا

بێگومان سەرەتای سەرهەڵدانی بیرۆكەی علمانیەت دەگەڕێتەوە بۆ ساڵەكانی (١٧٨٩)ی زاینی كەشۆڕشی فەرەنسای تێداڕویداو یەكەم شوێنیش كەئەم بیرۆكەیەی تێدابڵاوبویەوە (ئەوروپابوو)[1] پاشان بەووڵاتانی تری جیهاندا بڵاویەوە.

هۆكاری سەرهەڵدانی علمانیەت لەووڵاتانی ڕۆژئاوادا

هۆكاری سەرهەڵدانی علمانیەت لەووڵاتانی ئەورووپادا دەگەڕێتەوە بۆ چەند هۆكارێكی (دینیو دەرونیو مێژوویو واقعی كەپەیوەست بوو بەووڵاتانی ڕۆژئاوای ئەو سەردەمەوە، كەگەورەترین هۆكاریان بریتیبوو لەهۆكارە دینیەكە ئەویش بەهۆی خراپ ڕەفتاركردنی پیاوانی كەنیسە كەخۆیان بەشوێن كەوتەی عیسا پێغەمبەر دەزانی (علیه السلام) لەگەڵ خەڵكی ئەورووپادا كەغەدرو كاری فێڵ بازیان لەگەڵ خەڵكی ئەوكاتەدا ئەنجام دەداو هەر جوڵەیەكی زانستی لەسەردەمی قەشەكانی ئەورووپادا سەری هەڵبدایا ئەوە دەست بەجێ سەركوتیان دەكردەوەو دژی دەوەستان، هەربۆیە پیاوانی بەناو دینو چاكە خوازی كەنیسەبوونە ستەم كارو چەوسێنەرەوەی هەژارانو پاڵپشت بۆ دەستەڵات دارو سەرمایەدارەكانی ئەو سەردەمە، هەروەها كارگەیشتە ئەوەی كەپیاوانی كەنیسە

(١) الموسوعة الميسرة في الاديان والمذاهب المعاصرة (ص ٣٦٨).

بەهەشتو دۆزەخیان بەخەڵك دەفرۆشتو سەدانو هەزاران بیروباوەڕی نادروستو خەرافیو دوور لەژیرو زانستی لەسەردەمی قەشەو پیاوانی کەنیسەدا بەناوی دینەوە بڵاوبوبوەوە.

لەم کاتەدا خەڵکی ئەورووپا بەگشتیو وولآتی فەرەنسا بەتایبەتی هەڵسا بەبەرپاکردنی شۆڕشێك لەساڵی (١٧٨٩) کەبە (شۆڕشی فەرەنسی بەناوبانگەو یەکەم وولآت بوو لەئەورووپادا کەبانگەشەی بێدینیو سەربەخۆیی خۆی کردو دەستورو یاسای نوێی بۆ وولآت دامەزراندنو بەناوی گەلەوە فەرمان ڕەوای خەڵکی فەرەنسای کرد، ئەمیش ڕێخۆش کەرێکی گەورەبوو بۆ هاتنە مەیدانی سەرجەم ڕێچکە بێدینو ئیلحادیەکانی وەك (مارکسیەت لەئەڵمانو ڕوسو بڵاوبونەوەی بیردۆزی داروینو فرۆید) لەوولآتەکانی تری ئەورووپادا، کەسەرەکیترین هۆکار بۆ ناشرینبوونی دینو نەمانی متمانە بەسەرجەم دینە ئاسمانیەکان بریتیبوو لەو کارە دزێوو نامرۆڤانەی کەپیاوانی کەنیسە بەناوی دینەوە ئەنجامیان دەدا لەئەورووپادا.

بەڵێ علمانیەت بیانوی واقعی هەبوو بۆ مەبەستی دەرکەوتنی لەوولآتانی ئەورووپا لەبەرئەم خاڵانەی خوارەوە:

١- مەسیحیەت ڕازیبوو بەجیاکرنەوەی دین لەدەوڵەت چونکە هەندێ لەیاسا بڕیار لەسەردراوەکانی ئینجیلی دەست کاری کراو باس لەم خاڵە دەکاتو بەشێوەیەکی ئاشکرا دەڵێ ((اعط ما لقیصر لقیصر، وما لله لله)).

ما لقیصر لقیصر :واتە : بەخشینی دەسەڵآتو فەرمان ڕەوایو سیاسەت بەدەستەڵآت دارانی وولآت(جا هەرکەسێکە) هەروەها مل کەچ کردن بۆی لەهەموو سەردەمو کاتێکدا.

ما لله لله :واتە : بەخشینی دەستەڵآتو مل کەچ کردن بەقەشەی کەنیسەو ڕازی بوون بەهەموو بڕیارەکانیان.

بەڕاستی ئەم دەقەی کەلەئینجیلدا هاتووە گەورەترین بەڵگەو هاتدەرە بۆ جیاکردنەوەی دین لەدەوڵەت لەئەورووپادا چونکە دینی مەسیحیەت خۆی بانگەشەی بۆ ئەم جیابونەوەیە دەکردوو هاندەری سەرەکیبوو بۆ دورکەوتنەوەی دین لەدەوڵەتو سیاسەتو فەرمان ڕەوایو بەخشینی بەعلمانیەکان.

بەلآم بەپێچەوانەوە ئیسلام لەسەرجەم دەقە شەرعیو بڕیارەکانیدا زۆر بەتوندی دژی ئەم بڕیارەیە کەدین لەدەوڵەت جیابکرێتەوەو خەڵکی مل کەچی هەموو فەرمان

ڕەوایەك ببێتو تەنها لەقاڵبی تاکە کەسیدا بمێنێتەوە، قورئان دەفەرموێت: ﴿ان الحکم الا لله﴾ واتە : کاری بەڕێوەبردنو فەرمان ڕەوای تەنها بۆ پەروەردگارە، بەم شێوەیە:

(أ) بەڕێوەبردنی زەویو دابین کردنی ڕسقو ئاوو هەواو پێداویستیەکان بۆ مرۆڤو هەروەها بەڕێوەبردنی بونەوەرو جیاوازی ئاوهەواو وەرزەکانی ساڵو شەوڕۆژو سەرجەم دیاردەکانی تری بونەوەر تەنها دەستەڵاتی پەروەردگارەو کەس تێیدا بەشدارنیە.

(ب) بەڕێوەبردنی ژیانی خەڵکیش لەڕوی بەرنامە دانانەوە تەنها کاری پەروەردگارەو نابێت کەس بەشداربێت.

هەروەها دەفەرمێت: ﴿ومن لم یحکم بما أنزل الله فأولئك هم الکافرون﴾.

واتە : هەرکەسێ لەکاتی دەستەڵات دارێتیدا کاری بەوە نەکرد کەخوای گەورە دایبەزاندوە کە . قورئانە . ئەوە بێباوەڕە!!

یان پێغەمبەر دەفەرموێت ((لا طاعة لمخلوق فی معصیة الخالق))[1]

واتە : بەندە نابێت گوێڕایەڵی بۆ بەندەیەکیتر بکات لەکاتێکدا کەفەرمانی کارێکی پێدەکات کەسەرپێچی خوای گەورەی تێدابێت.

هەروەها ئێمەی موسڵمان خاوەنی عەقیدەیەکین کەبوارمان نادات و ڕازی نیە بەوەی کەگوێڕایەڵی تەنها فەرمانێك بکەین کەدژی یاساکانی ئیسلام بێت ، وە هەرکەسێکیش ڕازیبوو بەحوکمی غەیری خوا ئەوە لەپێوەری ئیسلامیدا بە(بێباوەڕو ستەم کارو فاسق) لەقەڵەم دەدرێت.

٢ – مەسیحیەت خاوەنی ئەو بەرنامە فراوانە نیە کەهەموو لایەنەکانی ژیانی ئینسانی گرتبێتەوە، بێگومان گەر کەمێك شارەزاییمان هەبێت دەربارەی دینی دەست کاری کراوی مەسیحیەت ئەوە لەو ڕاستیە تێدەگەین کەیەکێکیتر لەو هۆکارانەی کەیارمەتی دەرێکی گەورەی هاتنە مەیدانی علمانیەت بوو لەوولاتانی ڕۆژئاوادا بریتیبوو لەوەی کەمەسیحیەت لەو سەردەمەدا تەنها لەچوارچێوەی کەنیسەدا کاری دەکردو سەرجەم لایەنەکانیتری ژیانی ئەوروپی بەردابوو هەر لەکێشە سیاسیو ئابوریو کۆمەڵایەتیو سەربازیو دەرەکیو ناوەکیەکان.

---

(١) متفق علیه.

لەڕاستیدا مەسیحیەت لەو سەردەمەدا تەنها خۆی لەبواری ڕۆحانیەت و ژیانی گۆشەگیریدا دەبینیی و بەرنامەیەکی وابەرفراوانی پێنەبوو بۆ چارەسەری کێشەکانی کۆمەڵگای ڕۆژئاوایی و توانای وەڵام دانەوەی سەرجەم پرسیارەکانی خەڵکی نەبوون ، لەم کاتەدا بۆشای و کەلەبەرێکی زۆر گەورە کەوتە ژیانی خەڵکی ڕۆژئاواوەو بۆماوەیەك بەم نەخۆشیەوە مانەوە ، بەڵام لەپاش ماوەیەك علمانیەت وەك بەدیلێك بۆ پڕکردنەوەی ئەو بۆشاییەی کەپیاوانی کەنیسە بۆ خەڵکیان دروست کردبوو هاتنە مەیدانی عەمەلی و سەرساحەی ژیانی خەڵکی، هەر بۆیە خەڵکی بەوشێوەیە بارەشی بۆکردنەوەو ئامادەبوون لەپێناو پاراستنی ئەو قەوارە علمانیەدا خۆیان بەخت بکەن و قوربانی بدەن بەمەرجێ پیاوانی کەنیسەو قەشە مەسیحیەکان فەرمان ڕەوایان نەبن!!

بەڵام ئیسلام لەم خاڵەشدا دوورە لەوەی کەبەرنامەیەکی بەرفراوان و شاملی پێنەبێت بۆ خەڵکی، بەڕاستی کاتێ ئەم حەقیقەتەمان بۆ دەردەکەوێت کەلەسەرجەم یاسا قورئانی و فەرمودەکانی پێغەمبەر (ﷺ) تێبگەین.

قورئان وەك بەرنامەیەکی بەرفراوان و کامڵ دەفەرموێت:

﴿ولقد صرفنا في هذا القرآن للناس من كل مثل وكان الانسان اكثر شيء جدلا﴾ (الكهف: ٥٠)

واتە: هەموو ئەو شتانەی کەئینسان کاری تێی دەکەوێت لەژیانیدا لەقورئاندا باسمان کردووە، بەڵام ئینسان لەزۆربەی کارەکاندا موجادەلە دەکات. یان دەفەرموێت:

﴿ونزلنا عليك الكتاب تبياناً لكل شيء وهدى ورحمة وبشرى للمسلمين﴾ (النحل:٨٩)

واتە: ئەی محمد (ﷺ) کتێبێکمان بۆ ناردویتە خوارەوە کەقورئانە . لەبارەی هەموو شتێکەوە ڕون کردنەوەی خۆی دەربڕیووە هەروەها ئەم قورئانە هەڵگری سیفەتی ڕێنموییکردن و ڕەحمەت و مژدەی تێدایە بۆ موسڵمانان.

بەڵێ ڕاستیەکی بەڵگە نەویستە کەقورئان هەموو لایەنەکانی ژیانی ئینسانی تێدا باس کرابێت و تەنها لایەنێکی ئینسانی بیرنەکردبێت، ئەویش بەهۆی ئەوەی ئیسلام دواخەڵاتی ئاسمانی پەروەردگارەو لەدوای ئیسلام نیگای خوای و پێغەمبەر ڕەوانە ناکرێت، کەواتە دەبێت قورئان سەرجەم لایەنەکانی ژیانی ئینسانی تێدابێت و تەنها لایەنێك نەمابێت کەباسی نەکردبێت، عیسی (علیه السلام) خوای گەورە ناردی بۆ گەلی بەنی ئیسرائیل و دواپێغەمبەری ئەو گەلەبوو لەدوای موسا (علیه السلام) هەروەها پەرتوکێکیشی بەناوی (ئینجیلەوە) پێبەخشرا بەڵام ئینجیل تەنها پەیوەست بووبەو گەلەوە لەهەمان کاتیشدا تەواوکەری شەریعەتی موسا بوو (علیه السلام).

جێگەی خۆیەتی کەئینجیل هەموو لایەنەکانی ژیانی ئینسانی باس نەکردبێ چونکە بۆ گەلێکی تایبەتو کاتێکی تایبەت هات، بەڵام ئیسلام بەپێچەوانەوە بۆ سەرجەم ئادەمیزادەکانە تاڕۆژی دوایی ﴿ان هو الا ذکر للعالمین﴾

ئیسلام لەهەموو بوارەکانی ژیانی ئینسان یاساو دەستوری تایبەتی خۆی داناوە. بەوپەڕی گونجان لەگەڵ هەموو کاتو سەردەمێکدا هەر لەبوارەکانی:

(أ) بواری عەقلی: بێگومان ئیسلام وەك دینێکی خوایی ڕێزێکی زۆری لەژیری ئینسانەکان گرتووەو ژیری ئینسانەکانی کردۆتە پێوەرێك بۆ تێگەیشتن لەیاساکانی خۆی واتە (ئیسلام).

هەروەها بەهۆی ژیریەوەکە زۆرێك لەشتە نادیارە غەریبەکان دەدۆزینەوەو باوەڕیان پێدەکرێت هەر لەبونی خواو ڕۆژی دوایو بونی مەلائیکەتو بەهەشتو دۆزەخ، هەروەها تەکلیفو سزا خواییەکان بەسەر ئینسانی خاوەن ژیریدایە نەك بەسەر کەسانێکدا کەنعمەتی ژیریان لێسەنراوەو دەرك بەچاكو خراپو دۆستو دوژمنی خۆیان ناکەن.

ئەوەندە بەسە کەزۆرجار لەقورئاندا خوای گەورە سەرجەم مرۆڤەکان بەباس کردنی وشەی (عەقڵ) ڕادەچڵەکێنێو دەفەرموێت: ﴿لعلکم تعقلون﴾ ﴿عبرة لاولی الالباب﴾ واتە: (خاوەن ژیریەکان).

(ب) ئیسلام خەڵکی هان دەدات لەسەر داهێنانو کاری تازەگەری نەك شوێن کەوتنی کۆنرانەو کاری لاسایی کردنەوە؛ بێگومان ئیسلام هاندەرێکی سەرەکیو پاڵ پێوەنەری مرۆڤەکانە لەبواری بەکارهێنانی ژیریانو داهێنانو ڕادەربڕینو اجتهادکردن لەهەموو ئەو کێشەو گرفتانەی کەلەو سەردەمو کاتەدا توشی خەڵکی دەبێت ، ئیسلام نەك هەر کاری تازەگەریو اجتهادی بەلاوە پەسەندە بەڵکو هانیشمان دەدات لەسەر گەیشتن بەو کارە، هەربۆیە دەرگای اجتهادو تازەگەری لەهەموو سەدەو سەردەمێکدا لەسەر پشت بووەو پێغەمبەریش مژدەی داوە بەوکەسانەی کە اجتهاد دەکەن بەوەی کەدەفەرموێت: (ئەو کەسەی کەموجتەهیدە دوو پاداشتی هەیە لەکاتێکدا ڕاستیکرد، خۆئەگەر هەڵەشیکرد ئەوە یەك پاداشتی هەیە چونکە خۆی ماندوکردووە) بەڵێ لەهەمان کاتیشدا دژی لاسایکردنەوەو تەقلیدی کۆنرانەیە، هەر بۆیە قورئان زۆر بەتوندی هێرش دەکاتە سەر بێباوەڕەکانی سەردەمی پێغەمبەر دەفەرموێت:

﴿واذا قیل لهم اتبعوا ما انزل الله قالوا بل نتبع ما الفینا علیه اباءنا او لو کان اباءهم لایعقلون شیئا ولا یهتدون؟!﴾ (البقرة: ١٧٠)

(ج) ئیسلام دینێکی واقعیە : ئیسلام زۆر پێچەوانەی مەسیحیەتە چونکە مەسیحیەکان تەنها بایەخ دەدەن بەلایەنی ڕۆحی و ژیانی گۆشەگیری و وازهێنان لەدنیاو خۆشیەکانی، بەڵام ئیسلام بەشێوەیەکی واقعی و دور لەهەموو بیروباوەڕێکی خەرافی و دور لەژێریەو دەروانێتە مرۆڤەکان وەك ئینسان مامەڵەیان لەگەڵدا دەکات نەك وەك (جنۆکەو مەلائیکەت) بەڵکو ئیسلام وادەدوێ دەربارەی مرۆڤ کەڕاست دەکات و هەڵەش دەکات و ڕۆدەچێ و ڕاست دەڕواو هەروەها لەبارەی ژیانیشەوە ئیسلام بەشێوەیەکی زۆر واقعی لەژیان دەکۆڵێتەوەو ئاگاداریان دەکات کەدنیا کێڵگەی دوارۆژەو ئینسان بەسەرجەم ئامانج و مەبەستەکانی خۆی ناگات لەدنیادا، بەڵکو لەدوارۆژدا بەسەرجەم داواکاریەکانی دەگات گەر لەدنیادا خواپەرست بوبێت.

(د) ئیسلام دینی زانستە (علم): هەروەها یەکێکی تر لەو خاڵانەی کەئیسلام ی وەك دینێکی ئاسمانی و خەڵاتێکی خوای پێجیادەکاتەوە لەدینی مەسیحی بریتیە لەوەی کەئیسلام بایەخێکی تەواوی داوە بەبواری زانست و دەفەرموێت:﴿قل هل یستوی الذین یعلمون والذین لایعلمون!؟﴾

بێگومان نەخێر، قورئان و فەرمودەکانی پێغەمبەر گەورەترین زانستی تێدایە کەلێرەدا بواری باس کردنیان نیە.

بەڵام بەپێچەوانەوە مەسیحیەت و عیلم زۆر دورن لەیەکەوە چونکە قەشەکان گەورەترین بەربەست بوون بۆ بەرپەرچ دانەوەی هەموو ئەو زانستانەی کەلەسەدەکانی (١٧)و دواتردا پەخش دەکرا، تاکار گەیشتە کوشتنی زاناکان و لەسەرو هەموشیانەوە (گالیلۆ) کەزانایەك بوو بەدەست ی قەشەکان کوژرا بەتۆمەتی ئەوەی کەوتی زەوی خڕە!!

(هـ) ئیسلام دینی دنیاو پاشەڕۆژە : گەورەترین هۆکار بۆ سەرهەڵدانی ڕێچکە مادیەکان بەگشتی و علمانیەت بەتایبەتی بریتی بوو لەوەی کەقەشەکان دەستیان دابوویە گۆشەگیری و ڕەهبانیەت و لەسەر ڕێ ڕەوی پێشینانی خۆیان دەڕۆیشتن کە قورئان لەبارەیانەوە دەفەرموێت: ﴿ورهبانیة ابتدعوها ماکتبناها علیهم﴾ ...واتە : گاورەکان هەڵسابوون ژیانی گۆشەگیریان بۆ خۆیان هەڵبژاردبوو و فەرزیان کردبوو لەسەرخۆیان بێئەوەی لەسەریان فەرزبکرێت و داوایان لێبکرێت ، بەڵێ ئەمە حاڵ و تێگەیشتنی قەشەکان بوو دەربارەی دنیاو دوارۆژ کەوایان حساب دەکرد هەتا پیس و پۆخڵ و چڵکن بێت وزیاتر گۆشەگیربیت و واز لەژیانی دنیاو خۆشیەکانی بهێنن ئەوە زیاتر لەخوای گەورە نزیك دەبیتەوەو پلەی بەرزترت هەیە لەبەهەشتدا. هەربۆیە لەیەکێ لەبڕگەکانی (ئینجیلدا) هاتووە دەڵێ:

((من طلب الفردوس فخبزّ الشعير ونام مع الكلاب فى المذابل))[1]

واتە: هەرکەسێ خوازیارەکە بچێتە ناو بەهەشتو فیردەوسی بەنسیب ببێت ئەوە نانی جۆ بخواتو شەوانیش لەکاتی خەودا لەگەڵ سەگدا بنوێت لەو جێگایانەدا کەخۆڵو پیسی لێخڕدەکرێتەوە.

بەڵێ ئەوە بۆچونو تێگەیشتنی پاپاکانی کەنیسەبوو دەربارەی دینو دنیا. بەڵام ئیسلام زۆر بەپێچەوانەوە دەربارەی دنیاو پاشەڕۆژی مرۆڤەکان دەدوێو تەوازنو یەکسانی لەنێوان ژیانی دنیاو هەوڵ دان بۆ پاشەڕۆژ دروست دەکاتو دەفەرموێت: ﴿وما الحياة الدنيا إلا متاع الغرور﴾ یان ﴿وما الحياة الدنيا الا قليل﴾ ..واتە : بەڕاستی ژیانی دنیا خۆشیەکی گومڕاکەرەو خوات بیردەباتەوە یان ژیانی دنیا لەچاو دواڕۆژدا زۆر کەمە.

بەڵام بۆ هاوسەنگ کردنەوەی ئەم لایەنە دەفەرمێت:﴿ولا تنس نصيبك من الدنيا﴾ ..واتە : ئەوبەشەی کەخوای گەورە بۆی داناویت لەدنیادا پشت گوێی مەخەو هەوڵ بدە بۆ بەدەست خستنی.

٣ – مێژووی کەنیسە غەیری مێژووی ئیسلامەو جیاوازیەکی زۆری هەیە: یەکێکی تر لەو هۆکارانەی کەبووە ڕێخۆش کەرێك بۆ دروست بوونو هاتنە مەیدانی ڕێچکەی علمانی لەوڵاتانی ڕۆژئاوادا بریتیبوو لەو مێژووە ڕەشو پڕتاوانەی کەنیسەی گاورەکان کەبەسەریان بردبوو لەگەڵ ئەو خەڵکەی کەمامەڵەیان دەکرد لەگەڵیاندا، بەڕاستی مێژوویەکی ترسناکو خوێناویو پڕ تاوانو تۆقاندن بوو بەچەند شتانێکی خەیاڵیو دور لەڕاستیەوە بەرپەرچی بۆچونو فکری خەڵکیان دەدایەوەو بەسەرکوت کردنو گرتنو بەندکردن بەرپەرچی ئازادیو سەربەستیان دەدایەوەو بەنەفامیو سەرجەم بیروباوەڕە خەرافیەکان وەڵامی جوڵە زانستیەکانیان دەدایەوە. . . . .))[2]

مێژووی کەنیسە لەگوێی ئینسانە ڕۆژئاواییەکان مانای داگیرکردنو کوشتنو سەربڕینو تۆقاندنی بەردەوام دەگەیەنێت.

هەر بۆیە بەشاهدی پیاوێکی وەك ((امری ريفر) لەکتێبی (تحليل السلام)دا باسی هۆکارەکانی فەشەلی مەسیحیەت دەکاتو دەڵێ: (ان القتل الواسع النطاق والتعذيب،

---

(١) الانسان بين المادية والاسلام (تاليف محمد قطب))

(٢) الاسلام والعلمانية وجهاً لوجه (دكتور يوسف القرضاوى) ص (٥٧)

والاضطهاد، والضغوط التي شهدنا في منتصف القرن العشرين، لادلة قاطعة على الافلاس الكامل للمسيحية)[1]

واتە: ئەو کوشتنە بەرفراوانو ئازارو داگیکردنو پاڵەپەستۆیەی کەلەسەدەکانی ناوەڕاستی چەرخی بیستەمدا لەلایەن مەسیحیەکانەوە ئەنجام درا، بەڵگەیەکی گەورەیە لەسەر هیچ پێنەمانو لەناوچونی بەیەك جارەکی مەسیحیەت ، بەڵێ بەکورتی ئەمە مێژووی پڕلەتاوانو کارەساتی گاورەکان بوو کەبەناوی دینەوە لەرۆژئاوادا ئەنجامیان دەدا!! ئاخۆ دەبێت لەکۆمەڵگاو کاتێکی ئاوادا خەڵکی چ باوەڕو متمانەو ئومێدێکی بەدین بمێنێ؟! ئاخۆ دەبێت خەڵکی لەستەمو زۆری ئەم گاورە مەسیحیەیانە ڕاوبۆچون و باوەڕی چی بەسەربێت بەرامبەر پەروەردگارو دینە ئاسمانیەکانی‌تر؟!.......

بێ‌گومان ئەم پرسیارەو سەدان پرسیاری تری لەم جۆرە ئەمە وەڵامەکەیەتی کەبڵێین: ((بەربەرەچ دانەوەی سەرجەم دینە ئاسمانیەکانو فڕێدانیانو باوەڕنەکردن بەسەرجەم لایەنە نادیارەکانی کەبەئەودیو سروشت ناسراون (میتافیزیکا)و هەروەها نەبڕدنو متمانەکردن بەهەموو ئەو کەسانەی کەدژی ئەم فەرمان ڕەوا گاورە مەسیحیانە دەوەستێ، بەڵێ علمانیەت ئاواو بەم شێوەیە لەوڵاتانی ڕۆژئاوادا ڕەگی داکوتاو بویە (بەدیلێکی زۆر دروست بۆ گاورەکان))).

بەڵام ئایا مێژووی ئیسلامیش هەروایە؟! ئایا دەگونجێ بڵێین مێژووی ئیسلامیش هەروەك مێژووی مەسیحی وەهایە؟! بێ‌گومان مێژووی ئیسلامی خۆی وەڵامی ئەم پرسیارەمان دەداتەوە بەوشەی ((نەخێر))، *مێژووی ئیسلامیو ڕوداوەکانی لەگەڵ مێژووی مەسیحیو ڕوداوەکانیدا وەك زەوی ئاسمان دوورن لەیەکترەوە چونکە:*

(أ) لەسەردەمی دەستەڵاتی مەسیحیە گاورەکاندا زانستو زانست خوازان بەوپەڕی توندوتیژیو تۆقاندن مامەڵەیان لەگەڵدا دەکراو سەرکوت دەکرانەوە بەڵام لەسەردەمی دەستەڵاتی ئیسلامیداو لەسەدەکانی ناوەڕاستدا موسڵمانان خۆیان پێشەنگو پێشەوای سەرجەم ڕەوتە زانستیەکان بوونو تاکە کۆمەڵ بوون لەجیهاندا لەبواری زانستو هونەرو فەلسەفەو.. هتد)) هەروەك مێژوو نوسێکی وەك (سیدیۆ) لەکتێبی (تاریخ العرب)دا دەڵێت: ((كان المسلمون في القرون الوسطى متفردين في العلم والفلسفة والفنون وقد

---

(١) هەمان سەرچاوەی پێشوو.

نشروها اینما حلت اقدامهم وتسربت عنهم الی أوروبا فکانوا هم سببا لنهضتها وارتقائها))[1]

واتە: ((موسڵمانان لەسەدەکانی ناوەڕاستدا تاکە کەس بوون لەزانستو فەلسەفەو هونەردا، هەروەها موسڵمانەکان هەڵسان بەگەیاندنی ئەم زانستەو فەلسەفەو هونەرە بەهەموو ئەو جێگایانەی کەپێیان تیای دەچوو، ئەم زانستە بەرەو ئەورووپا کەوتەڕێو موسڵمانەکان بونە هۆکاری سەرەکی ڕاپەڕاندنو بەرزکردنەوەی ئاستی زانستیو فەلسەفیو هونەری ئەورووپاییەکان)).

(ب) لەسەردەمی جێگیربوونو فەرمان ڕەوای گاورە مەسیحیەکاندا سەربەخۆییو ئازادیو مافە ڕەواکانی خەڵکی بەئاشکرا پێشێل دەکرانو سەرکوت دەکران، هەربۆیە ئەو جولەکانەی کەلەوولاتە مەسیحیەکان جێگیربوون دەرکرانو بیچارەمانەوەو هیچ دەولەتێکیش متمانەی بەجولەکە نەدەکرد کەلەوولاتی خۆیدا جیان بۆ بکاتەوە چونکە خەڵکی ئەو سەردەمە جولەکەیان باش دەناسی کەچەندە ئاژاوەچیو خیانەت کارن، هەربۆیە تاکە وولاتێك لەجیهانی ئەو سەردەمەدا کەجێی بۆجولەکە کردەوەو پەنای دا موسڵمانان بوو لەوولاتی (ئەندەلوس) کە (ئیسپانیا)ی ئێستا دەکات.

کەئەمەش گەورەترین بەڵگەیە لەسەر ستەمی گاورەکانو لێبوردنو دڵ فراوانیو پێبەخشینی ئەوپەڕی ئازادی لەلایەن موسڵمانەکانەوە))[2]

بەڵێ ئەمە بەراوردێکی خێراو کەم بوو لەنێوان مێژووی ئیسلامو مێژووی مەسیحیە خاچ پەرستەکانەوە، کوردیش لەمێژەوە وتویانە مشتێك نمونەی خەروارێکە.

فەشەلی علمانیەت لەوولاتانی ئیسلامیدا

گەر ئەوەی باسمان کرد لەخراپی مامەڵەکردنی مەسیحیەکانو تایبەت مەندیەکانی دینی دەستکاری کراوی مەسیحیەتو کوشتنو تۆقاندنی خەڵکیو بلاوکردنەوەی بیروباوەڕی خەیالیو ڕاوەستان دژی زانستو مافەکانی خەڵکیو دابەش کردنی کارتی بەهەشتو دۆزەخ بەسەر خەڵکیو هاندانی خەڵکی بە مل کەچ بونیان بەرامبەر هەر فەرمان ڕەوایەك کەفەرمان دەکات ((اعط مالقیصر لقیصر))و چەندین ڕوداویتری لەم

---

(۱) روح الدین الاسلامی (عفیف عبدالفتاح طبارة) ص (۲۸۷)

(۲) رؤیة اسلامیة لاحوال عالم المعاصر (محمد قطب)

جۆرە بێت ئەوە هەرگیز ڕاستو دروست نیە کە علمانیەت لەوولآتانی ئیسلامی بەرقەراربێتو بە ئەنجامی کۆتای بگات، چونکە لەوەوپێش باسمان کرد کەگەورەترین هۆکار بۆ دروست بونو سەرهەڵدانی علمانیەت لەولآتانی ڕۆژئاوادا بریتیبوو لەکاری گەری خراپە مامەڵەکردنی قەشە گاورە مەسیحیەکانی ئەورووپاو مێژووە ترسناکو ڕەشەکەیان ، بەلآم ئەئیسلام ئەو مێژووە ڕەشەی تۆمار کردووە وەك مەسیحیەت و ئەلەسەردەمی دەستەلآتیشیدا دژی خەڵكو پێشکەوتنو پێشکەوتنە زانستیەکان وەستاوە، *کەواتە بەپێ ئەم یاسایەی سەرەوە سەرهەڵدانو دروست بوونی علمانیەت لەوولآتانی ئیسلامی هیچ بەڵگەیەکی پێنیە چونکە:*

١) علمانیەت بەتەبیعی حاڵ دژایەتی لەگەڵ یاساکانی ئیسلامیدا هەیە کەئیسلام دینی ڕاستو پێشەنگی ئەو گەلە موسڵمانەیە کەعلمانیەت بەحسابی خۆی تێیدا دروستو جێگیربووە.

٢) هەروەها علمانیەت دژایەتیەکی زۆری هەیە لەگەڵ سەرجەم ڕەوشتو تیگەیشتنە ئیسلامیەکاندا. لەبەرئەوە علمانیەت هیچ بیانویەکی ڕاستی بەدەستەوە نیە بۆ خۆ فەرزکردنو بەئەنجام گەیشتنی لەوولآتانی ئیسلامی.

بێگومان علمانیەت بەوپەڕی هەوڵ دانەوە دەستیان کرد بەگۆڕینی فطرەتی خەڵکی وولآتانی ئیسلامیو بەرنامەی ژیانیا ن بەلآم خەڵکی وولآتانی ئیسلامی بەو شێوەیەی کەعلمانیەت دەیویست وەلآمیان نەدانەوەو کەوتنە دژایەتی لەگەڵیاندا، هەربۆیە ئەم دژایەتیە تا ئێستاش بەردەوامە.

گومانی تێدانیە کەعلمانیەت لەوولآتانی ئیسلامیدا چەندە زۆر بمێنێتەوەو ڕەگ داکوتێ ئەوەندەو زیاتریش لاوازو بێڕێزو پشت گوێ دەخرێت چونکە خەڵکی وولآتانی ئیسلامی بەوپەڕی باوەڕو ڵبڕانەوە دینی ئیسلامیان قبوڵ کردووەو بەدینی سەرەکیو دنیاو قیامەتی خۆیانو ئەوانەی دوای خۆشیانی دەزانن، لەبەرئەوە ڕۆژ بەڕۆژ خەڵکی زیاتر پاکی بەرنامەی ئیسلامی بۆ دەرکەوێت و زیاتریش گەندەڵیو فەشەلیەتی علمانی بۆ ڕون دەبێتەوە ، بەڵگەی زیندوشمان بریتیە لە((تورکیا))

((بێگومان تورکیا لەدوای ڕوخانی خەلافەتی عوسمانی لەساڵی (١٩٢٣) علمانیەکان فەرمانڕەوای تێدا دەکەن کەیەکەم کەسیان (کمال ئەتا تورکی)) دروست کراوی جولەکەبوو، *ئەتا تورك پێش ئەوەی بێتە سەر کورسی فەرمان ڕەوای لەتورکیا*

لەلایەن جولەکەی صەهیۆنیەتی جیهانیەوە (٤) بەڵێنی لێوەرگیرا کەکاتێ هاتە سەر حوکم دەبێت جێبەجێیان بکات:

(أ) دەست بەجێ جیاکردنەوەی دینی ئیسلام لەبەڕێوەبردنی تورکیا (واتە لەحوکم و سیاسەت)

(ب) دژی هەموو ئەو جوڵە ئیسلامیانە بوەستێ کەلەتورکیادا ئەنجام دەدرێت.

(ج) دژی هەموو ئەو لایەنانە بوەستێ کەدەنگیان دەخەنە پاڵ دەنگی خەلافەتی ئیسلامی و دەبنە پاڵپشتی، بۆ مەبەستی بنیادنانەوەی جارێکی تر .

(د) دەبێت دەستورو تورکیا یاسایەکی علمانی هەڵبژێردرێ غەیری دەستوری ئیسلامی))[1]

بەڵێ کاتێ (ئەتاتورك)ی علمانی هاتەسەر حوکم هەرچوار خاڵەکەی جێبەجێکردو بەرپەری تواناو دەستەڵاتی سەربازی بەئاگرو ئاسن بەرپەرچی گەلی موسڵمانی تورکیای دایەوەو سەرجەم یاساو دەستورەکانی ڕۆژئاوای بەسەر خەڵکی تورکیای موسڵماندا جێبەجێکرد هەر لەبواری (ڕامیاری و کۆمەڵایەتی و ئابوری و ڕۆشنبیری و بوارەکانی پەروەردەو فێرکردن) تاکار گەیشتە ئەو ئەنجامەی گەلی تورکیای موسڵمان یان داڕنی لەئیسلام هەروەك چۆن مەڕێك دادەڕنی لەبەرگ و پێستی خۆی، لەگەڵ ئەمەشدا دەستورو یاساکانی خوای گەورە دورخرایەوە لەکۆمەڵگاو خەڵکی تورکی تەنانەت لەبواری ژیانی خێزانی و یاسا تایبەتیەکانەوە کەپەیوەستە تەنها بەئینسانەوە ((قانون الاحوال الشخصیه)).

بەڵام دوای ئەم هەموو تاوانە کە علمانیەکان بە بەکارهێنانی هێزی سەربازی و گۆڕینی دەستورو بوارەکانی پەروەردەو فێرکردن و بڵاوبوەنەوە گەورەترین بەرەڵای و ڕوتوقوتی ئافرەتان و زۆربونی باڕونادی ئارەق و دروست کردنی دەیان و سەدان هۆڵی بەدڕەوشتی بۆ ڕەقص و سەمای ئافرەتان و زیناکردنی لەگەڵیانداو ئیهانەکردنی ئافرەتانی سەرپۆش بەسەرو پیاوان و گەنجانی موسڵمان و.. سەدان و هەزاران کاری لەمە خراپ تر کەئەنجامیاندا ، بەڵام ئایا ئەتاتورك و پاڵپشتەکانی بەغەرب و وڵاتە زل هێزەکانی دنیاوە توانیان بیروباوەڕی ئیسلامی خەڵکی تورکیا بگۆڕن؟! ئایا توانیان ڕۆشتە ئیسلامی و سەرجەم بەها ئیسلامیەکانی خەڵکی موسڵمانی تورکیا بگۆڕن؟!

---

(١) المؤامرات الدولیة ضد الاسلام (تالیف (ام بنان) (ص٩)

بەڕاستی ئێمە ناڵێین نەخێر واقع شاهدی ئەم ڕاستیەیەو ئەو دەڵێت ((نەخێر)) چونکە لەگەڵ ئەو هەموو کاریگەریەی کەعلمانیەت کردی لەسەر ژیانی گەلی تورکی موسڵمان کەچی ڕۆژ بەڕۆژ زیاتر دەگەڕانەوە بۆ باوەشی ئیسلام‌و زیاتر مزگەوتەکان لەپەرەسەندا بوون ، پەرتوکی ئیسلامی کتێبخانەکانیان دەڕازاندەوەو دیاردەی حیجاب‌و سەرجەم خورەوشت‌و ڕوکەشە ئیسلامیەکان لەبەرەو زۆربوندا بوون.

ئەوەندە بەسە کە ڕۆژنامەی (لوموند بلوماتیك)ی فەرەنسی لەبەرواری ١٩٨٣/١/١٨دا دەڵێ:

((بعد نصف قرن من الحكم العلماني، هناك حديث الان عن انبعاث الإسلام مجدداً فى تركيا التى كانت أوائل الدول الاسلامية التي فصلت بين السياسة والدين))[1]

واتە: لەپاش نیوسەدەو فەرمان ڕەوای علمانیەکان لــــە تورکیا دەنگ‌و باس‌و ڕوداوێکی تازە هاتەکایەوە کەبریتی‌بوو لەزیندوبونەوەو هەڵسانەوەی بانگەوازی ئیسلامی، شایانی باسە تورکیا یەکەم دەوڵەتی ئیسلامی بوو کەدینی ئیسلامی لێدورخرایەوە لەبوارەکانی سیاسەت‌و بەڕێوەبردنی کاروباری وولات.

بەڵێ ئەم قسەیە ساڵی (١٩٨٣) وتراوە کە علمانیەت لەوپەڕی هێزو دەستەلاتیا بووە لەتورکیا بەلام لەم چەند ساڵەی دوایداو لەساڵی (١٩٩٦)دا بەدیار چاوی هەموو جیهانەوە لە تورکیادا دەست کرا بەهەڵبژاردنی پەرلەمانی بۆ سەرەك وەزیرانی وولات‌و لەئەنجامدا (حزبی ڕەفای ئیسلامی) (زۆرینەی) کورسی پەرلەمانی بەدەست هێناو دەنگی لەسەرجەم علمانیەکانی‌تر زۆرتربوو.

<u>تێبینی:</u> بەڕاستی من نامەوێت لێرەدا باسێکی چڕوپڕی حزبی ڕەفاو چۆنیەتی هەڵبژاردن‌و هۆی پاشگەزبونەوەی (ئەربەکان) لەکورسی دەستەلات‌و چەند شتانێکی‌تری لەم باسانە شی‌بکەمەوە، بەلام ئەوەندەم مەبەستە کەسەرجەم خەڵکی بە(موسڵمان‌و علمانی)ەوە ئەوە تێبگات کەعلمانیەت لەوولاتانی ئیسلامیدا نایەتە بەرهەم‌و بەڵگەشمان بۆ ئەم ڕاستیە ئەوەیە، گەر علمانیەت وەك چۆن لەڕۆژئاوادا پێی‌داکوتاو جێگیربوو ئاواش لە وولاتانی ئیسلامی جێگیر بوایە نەبوایە، یەکەم شوێن لەتورکیادا جێی خۆی لەدڵی خەڵکی موسڵمانی تورکیادا بکردایەوە کەبۆماوەی (٧٠) ساڵ زیاترە علمانیەت حوکم دەکات.

---

(١) الاسلام والعلمانية وجهاً لوجه (د. يوسف القرضاوي) (ص: ٦١).

فكرەو بۆچونی علمانیەكان لەووڵاتانی ڕۆژئاوادا

كاتێك علمانیەت لەووڵاتانی ڕۆژئاوادا بڵاوبویەوەو ناسرا لەلای خەڵكی هەوڵیدا كەلەو بەرنامەو فكرەی كەلەسەری سروست بووە پەخشی بكات بەناو خەڵكیداو پەروەردەیان بكات لەسەری كەگرنگ ترین و سەرەكیترین خاڵی بڕیار لەسەردراوی بەرنامەكانیان ئەمانەبوون:

(١) خوای گەورە هیچ پەیوەندیەكی بەژیانی دنیای خەڵكەوە نیەو ئیهمال و پشت گوێی خستووە.

(٢) سەرجەم بەها ڕۆحیەكان كە بەندە لە پەروەردگاری نزیك دەخاتەوە كارێكی سلبی و خراپە!!و كۆنەپەرستیە؟

(٣) هەڵبژاردنی ژیانی دنیاو خۆشیەكاتیەكانیو پشت گوێ خستنی ژیانی پاشەڕۆژو بڕوانەبوون پیێ.

(٤) جیاكردنەوەی دین لەدەوڵەت و سیاسەت و دامەزراندن و بنیات نانی ژیانی خەڵكی لەسەر بنچینەی دنیا پەرستی و ماددیەت.

(٥) هەڵبژاردن و كاركردن بەیاسای (الغایە تبرر الوسیلە) لە بواری سیاسەت و فەلسەفەو حوكم كردن و سەرجەم كارەكانیتردا، كەئەو دەقەی سەرەوە ئەوە دەگەیەنێت ئینسان بۆ مەبەستی گەیشتن بە ئامانجەكانی خۆی هەموو ڕێگەیەك بگرێتەبەر جا دروست بێت یان نادروست!!؟

(٦) حەڵاڵكردن و ڕێگەدان بەڕوتی و بەرەڵایی ئافرەتان و سەرجەم كارە جنسیەكانیترو ڕوخاندن و لەناوبردنی قەوارەی كۆمەڵایەتی و خێزانی.

بەڵێ گەر بەخێرایی سەیری ئەم شەش خاڵەو ژیانی خەڵكی ڕۆژئاوا بكەین ئەوە ئەو ڕاستیەمان بۆ دەردەكەوێت كەعلمانیەت توانی بۆ ماوەی چەند ساڵێك سەرجەم پیلان و فكرو بۆچونەكانی خۆی بچەسپێنێ بەسەر خەڵكی ئەوروپادا بەم شێوەیە:

(أ) بڕوابون بەخواو پەیوەندی خوا بەبەندەوە بو بەبیروباوەڕێكی خەیاڵی و شوێن كەوتوانیشی بەكۆنەپەرست و دواكەوتوو لەدەزگا ئیعلامیەكانەوە باس دەكران تاكار گەیشتە ئەو پلەیەی كەخەڵكێكی زۆر كەم باوەڕیان بەخوای گەورەماو سەرجەم خەڵكیتری ڕۆژئاوا باوەڕیان بەوە هەبوو كە بونەوەر هەر لەخۆیەوە دروست بووەو ئەم

بوونەوەرە دروستکەرو خاوەنی نیە، خۆ ئەگەر خاوەنیشی هەبێت ئەوە دەستی لەدنیاو ژیانی خەڵکی بەرداوەو دروست کراوەکانی خۆی ئیهمال کردووە!!

(ب) سەرجەم ئەو بەها ڕۆحیانەی کەبەندەی لە پەروەردگاری نزیک دەخستەوە بونەوەکارێکی تایبەتی بەچەند کەسانێکی تایبەتی و هەڵگرانی بەناموو غەریب دەناسران لەناو کۆمەڵگادا.

(ج) خۆ خەریك کردن بەژیانی دنیاو هەوڵ دان بۆ بەدەست خستنی زۆرترین سەرمایە بو بەگەورەترین خاڵی هەوڵ دان و بەدەست خستنی بەهەر هۆکارێك بێت و لەگەڵ ئەمەشدا ژیانی دوارۆژ بوو بەبیروباوەڕێکی خەیاڵی و کۆنەپەرستی لەبیری خەڵکی ڕۆژئاوادا.

(د) جیاکردنەوەی دینیش لەدەوڵەت بو بەیەکەم ئیش و کاری حوکم ڕان و فەرمان ڕەواکانی ڕۆژئاوا کەلەوەوپێش و لەفەرەنسادا لەساڵی (١٧٨٩) زاینیدا ڕێگەیان بۆ خۆش کرابوو، ئەویش لەئەنجامی کارە دزێوو نادروستەکانی مەسیحیەت لەووڵاتانی ڕۆژئاوادا.

(ه) هەروەها کارکردن بەیاسای (الغایە تبرر الوسلیە) کەدەدواەربارەی ئەوەی دروست و حەلاڵە ئینسان بۆ مەبەستی گەیشتن بەئامانجەکانی دنیای سەرجەم ئەو ڕێگانە بەکاربهێنێت کەبەئەنجامی دەگەیەنێت جابەگەر دژیکردن بووە لەباوکو برای خۆت، هەربۆیە ئەم دیاردەیەو کارکردن بەم یاسایە بەشێوەیەکی زۆر بەرچاو لەناو ووڵاتانی ڕۆژئاوادا بڵاوبویەوە ئەویش بەردروست بوونی سەرمایەدارو دەستەڵات دارەکان کەبەئارەزوی خۆیان و بێگوێدانە بەرژەوەندی گشتی هەوڵی بەدەست خستنی سەرمایەی زۆریان دەدا لەسەر حسابی هەزاران خەڵکی فەقیر ، ئەویش لەڕێگەی شاردنەوەی خۆراك و هەموو ئەو شتانەی کەژیانی خەڵکی لەسەربەند بوو بۆ کاتی گرانی (احتکار)، هەروەها بەدەست دانەکاری سوخۆری کەئەمیشیان هەر لەسەر حسابی کۆمەڵگاو خەڵکی فەقیر ((بێگومان.یەکێ لەهەرە خاڵە گرنگ و بڕیار لەسەر دراوەکانی یاسای ئابوری (راس مالی) علمانی بریتیە لەسو خواردن (الربا) کەلە ئیسلامدا بەوپەری توندیەوە هەڕەشە لەو کەس و کۆمەلانە کراوە کەئەم کارە ئەنجام دەدەن، بەلام لای علمانیەکان کارێکی حەلاڵە چونکە خاوەنەکەی دەگەیەنێتە مەبەست!!.

(و) هەروەها بەرەڵایی و ڕوتوقوت بونەوەی ئافرەتان لەژێر حوكمی ڕەشی علمانیەكاندا لەووڵاتانی ڕۆژئاوا بو بەیەكەم دیاردەی پێشكەوتن و بەدەست خستنی ئازادی و ڕزگاربوونی لەهەموو ئەو كۆت و زنجیرانەی كەلایەن دینە ئاسمانیەكانەوە بۆی دانرابوون بەڵێ ئەم نەبەستەشەیتانیەشیان بەوپەڕی لێبڕانەوە جێبەجێكردوو ئافرەتانی سەرپۆش بەسەرو داوێن پاكیان كردە باشترین یاری بەردەستی خۆیان بۆ گومڕاكردنی گەنجەكان و دورخستنەوەیان لەدین، هەروەها وێنەی ئافرەتان بوو بەوەی كەلەسەر هەموو شوێنێك بێت و سەیری هەرشتێ بكەی دەست بەجێ وێنەی ئافرەتی ڕووت ببینیت هەر لە(گۆرەوی و بوردەو فلیمی سینەمایی و پاكەتی تایت و شوشەی ئارەق و دعایەی قۆندەرەو سابون و. . . .))!!!؟؟

ئاوا بەم شێوەیە علمانیەت گەورەترین بازرگانی بەشەرەفی ئافرەتانەوە دەكات و بەناوی سەندنەوەی مافیان و ڕزگاركردن و ئازادكردنیان، بەڕاستی ئەوە غەدرو خیانەتە لەئافرەت، ئەمە پیلانە دژی هەموو مافە ڕەواكانی ئافرەت، نەك ئەوەی ئەوان كەباسی دەكەن و دەڵێن ئیسلام مافی ئافرەتی نەداوە، ئێمە دەڵێین ئیسلام هیچ سودێكی نەگەیاندبێ بەئافرەتان ئەوەندەی سودبۆیان هەبووە كەحەیاو شەرەفی ئافرەتانی لەبەرگی پاكی حیجابدا پاراستووەو بەنیوەی كۆمەڵیشی دادەنێ، لەگەڵ ئەمەشدا علمانیەت و سەرجەم ڕێچكە بێدینەكانی تر هیچ زیانێكیان نەگەیاندبێ بەئافرەتان ئەوەندە زیانیان لێداون كەشەرەفی ئافرەتانیان بەنرخێكی هەرزان فرۆشت بەكەسانی داوێن پیس و دور لەڕەوشتەكان و ئافرەتیان كردە پارچە گۆشتێكی ڕوت وقوت بۆ ئەوەی هەموو كەسێ خۆزگەكانی خۆیانی پێ تێربكات.

بەڵێ علمانیەكان لەڕۆژئاوادا ئابەم جۆرە بیروباوەڕی خۆیان بڵاوكردەوەو بەوپەڕی لێبڕانیشەوە هەوڵی بەئەنجام گەیاندنیان دا تاكار گەیشتە ئەوەی قەیرانی جنسی و ئابوری و كۆمەڵایەتی و سیاسی تەنگ بەسەرجەم ڕۆژئاواییەكان هەڵبچنێ و ڕۆژ بەڕۆژ نەخۆشی و كێشەكانیان زۆرتربێت بەتایبەتی نەخۆشیە ڕەوشتیەكانی وەك (ئایدز) كەهەرگیز بۆیان چارەسەر ناكرێ.

<u>تێبینی</u>: ئەو شەش خاڵەی پێشوو لە (الجداول الجامعة فی العلوم النافعەی) شێخ ((جاسم بن محمد بن مهلهل یاسین) وەرگیراوە لاپەڕە (٣٦٢)

هۆكاری سەرهەڵدانی علمانیەت لەوولآتانی ڕۆژهەلآتی ئیسلامی

(عوامل ظهور العلمانیة فی بلاد الشرق الاسلامی)

هەروەك لەوەوپێش و لەباسەكانی سەرەتادا باسمان كرد علمانیەت لەوولآتانی ڕۆژئاوادا (غرب) بەهۆی حوكمی ڕەشی كەنیسەو خراپ مامەڵەكردنیان لەگەڵ خەڵكیدا دروست بوو، *ئاواو بەم جۆرەش چەند خاڵێكی سەرەكی بوونە هۆكارێك بۆ پەیدابوون و دروست بوونی علمانیەت لەوولآتانی ئیسلامیدا كەسەرەكی ترینیان ئەمانەن:*

١- لەپاش ڕوخانی خەلافەتی عوسمانی و پارچە پارچەكردنی وولآتانی ئیسلامی هەروولآتەی كەوتە ژێر دەستەلآتی یەكێ لەدەوڵەتە زل هێزەكانی ڕۆژئاواوە كەبێگومان هەریەك لەو وولآتە زل هێزانەی ڕۆژئاوا علمانیبون و كاتێ وولآتانی ئیسلامیان كەوتە ژێر دەست و داگیریان كرد لەو ڕێگەیەوە بیروباوەڕی علمانیەتیان چاند لەو وولآتانەی كەلەژێر دەستیاندابوو.

٢- دووەم هۆكار بۆ بلآوبونەوەی بیری علمانیەت لەوولآتانی ئیسلامی بریتیبوو لەوەی كەوولآتە علمانیەكانی ڕۆژئاوا هەڵسان بەپەروەردەكردن و پێگەیاندنی ژمارێك لەقوتابیانی علمانی و پاشان ڕەوانە كردنەوەیان بۆ وولآتە ئیسلامیەكان بۆ مەبەستی بلآوكردنەوەو پەرەپێدان بەبیری علمانیەت لەوولآتانی ئیسلامیدا.

٣- یەكێكی تر لەو هۆكارانە بریتیبوو لەدەزگاكانی ڕاگەیاندنی علمانی ڕۆژئاوایی كەڕۆڵێكی گەورەو سەرەكی هەبوو لەپەخش كردن و بلآوكردنەوە بیری علمانیەت لەوولآتانی ئیسلامی ئەویش لەڕێگەی (تەلەفزیۆن ـ ڕادیۆ جیهانیەكان و پەخشە سەتەلایتیەكان و سەرجەم هۆكارەكانی تری ڕاگەیاندن)).

٤- دروست كردن و بلآوكردنەوەی دەیان و سەدان لایەن و حزبی قەومی علمانی لەوولآتانی ئیسلامیدا وەك (حزب)ی بەعسی عەرەبی و هاوڕێنەكانیان كەئەمەش ڕۆڵی بالآیانهەبوو لەبلآوبونەوەی ڕێچكەی علمانی.

٥- قەناعەت كردن بەژۆرێك لەفەرمان ڕەواو دەستەلآت دارەكانی وولآت كە بەیاساكانی خوا كارنەكەن و دین دووربخەنەوە لەوولآت و سیاسەت و بەیاسا علمانیەكان كاربكەن كە((جمال عبدالناصر و ئەنوەر سادات و مصطفی كمال ئەتاتورك و صدامو....) باشترین بەڵگەن لەسەر ئەم ڕاستیە)[1]

---

(١) هەمان سەرچاوەی پێشوو.

(فکرەو بۆچوونی علمانیەکان لەوولاَتانی ڕۆژهەلاَتی ئیسلامی (اهم الافکار والمعتقدات العلمانیة في بلاد الشرق الاسلامي))

هەروەك چۆن علمانیەکان لەوولاَتانی ڕۆژئاوادا چەند فکرەو بیرو باوەڕێکی تایبەتیان هەبوو، *ئاواش لەوولاَتانی ڕۆژهەلاَتی ئیسلامیدا چەند فکرەو بیرۆزێکیان هەیە کەسەرەکیترینیان ئەمانەن:*

١) تانەو تەشەردان لەئیسلامو قورئانو پێغەمبەر (درودی خوای لەسەربێت)
٢) بانگەشەکردن بۆ ئەوەی کەئیسلام تەنها چەند دروشمێکی خەیاڵیەو لەگەڵ سەردەمو پێشکەوتنە زانستیەکاندا ناگونجێتو خەڵکی بانگ دەکات بۆ دواکەوتنو کۆنەپەرستی.
٣) بانگەشەکردن بۆ ڕزگارکردنی ئافرەتانو داڕنینیان لەبەرگی حیجاب لەسەر دەستورو مودێکی ڕۆژئاوایی (غەربی)
٤) بانگەشەکردنو هەوڵ دان بۆ زیندوکردنەوەی شارستانیە کۆنەکان ((الدعوة لاحیاء الحضارات القدیمة))
٥) وەرگرتنی پرۆگرامو سەرجەم یاساکانی ژیان لەوولاَتانی بەناو پێشکەوتووی ڕۆژئاوا.
٦) پەروەردەکردنی خەڵکانی ژێر دەستەلاَتیان بەپەروەردەیەکی بێدینی.
٧) ناشرین کردنو قێزەون کردنی مێژووو شارستانیەتی ئیسلامی لەبەرچاوی خەڵکیداو هەروەها جوان کردنوگەورەکردنی مێژوو و شارستانیە ڕوخێنەرو تۆقێنەرەکان.[1]

سەرنج بدە!! علمانیەکان لەوولاَتانی ڕۆژئاوادا چۆن بیرۆزو یاساکانی خۆیان بەسەر خەڵکیدا جێبەجێکرد ئاواش لەوولاَتانی ئیسلامیدا هەمان کاریان ئەنجامداو دووبارەیان کردەوە بەم شێوە:

أ) ڕەخنەگرتن لەئیسلامو بەستنی چەندین کۆڕو سیمینارو کۆبونەوە لەسەر ئەوەی کەئیسلام دینی کۆنەپەرستیەو مافی خەڵکی پێشێل کردووە بەتایبەتی (ژنو کرێکار) هەروەها تانەدان لەکەسایەتی بەرزو بێوێنەی پێغەمبەر (ﷺ) کەپیاوێکی نەتەوەپەرستو دنیاپەرست بووەو کاری سەرەکی بریتیبووە لەبانگ کردنی خەڵکی بۆ عەرەبایەتیو نەتەوەپەرستی، هەروەها پیاوێکی دنیا پەرست بووەو هەرخەریکی ژن هێنان بووە!!

(١) الجداول الجامعة في العلوم النافع (جاسم مهلهل)

هەروەها تانەو تەشەردان لەقورئان كەگوایا قسەی (محمد) خۆیەتی‌و ئایەتەكانی قورئانی لە (تەورات‌و ئینجیل)ەوە وەرگرتووە، هەروەها بانگەشەكردن بۆ ئەوەی كەگوایا ئایەتەكانی قورئان نژایەتی‌و كەم‌و كوڕیان لەنێوان دایە[1]و دەیان‌و سەدان بوهتان‌و تانەو تەشەری تری لەم بابەتە كاری بەردەوامی علمانیەكانە لەوولاَتانی ئیسلامی‌دا.

ب) گەورەترین ووتەی علمانیەكان لەوولاَتانی ئیسلامیدا بریتییە لەوەی كە دەڵێن ئێمە لەبەرئەوە دین لەدەوڵەت جیادەكەینەوە چونكە یاسا دینیەكان چەند یاسایەكی خەیاڵی‌و بۆ ئەم سەردەمەی ئێمە ناگونجێت‌و ئێستاو لەم سەردەمەماندا پێویستە یاسای تازەو نوێ بدۆزینەوە بۆ كێشە نوێیەكانمان!!))[2]

بەڵگەشیان لەسەر ئەم باوەڕە كرمۆڵەیان ئەوەیكەدەڵێن ئیسلام پێش (١٤٠٠) ساڵ لەمەوپێش هاتەخوار بۆ عەرەب‌و دورگەی عەرەبی، جا قورئان لەو سەردەمەدا چارەسەری كێشەی عەرەبەكانی ئەو سەردەمەی دەكرد، بەلاَم ئێستە ئێمە (١٤٠٠) ساڵ بەرەو پێش هاتوین‌و جۆرە كێشەو حاڵەتێكی تایبەتی مان هەیە غەیری كێشەكەی ئەوان، كەواتە ئەمە بەڵگەیە لەسەرئەوەی كەیاسا ئیسلامیەكان لەگەڵ كێشەی ئەمڕۆی خەڵكیدا ناگونجێت‌و پێویستە ڕێگە چارەی تازەونوێ بۆ ئەم گرفتە بدۆزینەوە كەئەویش جیاركدنەوەی دینە لەحوكم‌و سیاسەت‌و دانانی فكرو بیردۆزێكی نوێیە لەجێگەكەیدا.

ج) علمانیەكانی وولاَتانی ئیسلامی بەرپەری لێبڕانیانەوە هەوڵیان دا بۆ داڕنینی بەرگی ئیسلامی لەبەری ئافرەتان بەبیانوی ئازادكردن‌و سەندنەوەی مافە خوراوەكانیان، هەروەك چۆن لەوولاَتانی ڕۆژئاوا ئەم كارەیان ئەنجامدا، سەرەنجام كار گەیشتە ئەوەی كەئێستا بەواقعی‌و لەبەرچاوی خۆماندا دەبینین كەچۆن ئافرەتان لەوولاَتانی ئیسلامی ڕوت كراونەتەوەو لەگەڵ ئەوەشدا خۆیان بەرپەری پێشكەوتوو زانست خواز دەزانن‌و بەرگی حیجابی ئیسلامیش بەنامۆو دواكەوتوو و دور لەزانست دەزانن ئێمەش دەڵێین: گەر وولاَت‌و زانست‌و سەرجەم بوارە خزمەت گوزاریەكانی‌تری وولاَت بەڕوت‌وقوتی‌و بێسەرپۆشی ئافرەتان پێش بكەوتایە ئەوە دەبوو هەر ئەو سەردەمەی كەخەڵكی لەچاخی (بەرد)دا دەژیا (سە . تەیارەو مانگی دەستكردوو كۆمپیوتەر...) یان

---

(١) خوێنەری بەڕێز ئاگادارتدەكەم كەكتێبی (معجزة القرآن)ی محمد متولی الشعراوی بخوێننەوە تاباشترو چڕوپڕتر لەم بابەتە تێبگات.

(٢) بەپشتیوانی خوای گەورە لەسەر باسێكی تایبەتیدا بەرپەرچی ئەم جۆرە گومانە دەدەمەوە كەئاخۆ یاساكانی ئیسلام لەگەڵ كێشە نوێیەكانی ئەمڕۆدا ناگونجێت؟!

دروست بکردایە، چونکە خەڵکی ئەو سەردەمە (واتە چەرخی بەردین) تەنها گەڵایەك یان پێستەیەکی ئاژەڵیان بەپاش و پێشەوە بووەو گشت ئەندامەکانی تری لاشەیان ڕووت بووە!!.

د) بێگومان زیندوکردنەوەی شارستانیە کۆنەکانی وەك (یۆنان و ئیغریق و ڕۆم...) بەیەکە لەو خاڵە سەرەکیانەی بیردۆزی علمانیەت چونکە گەر سەیرێکی فکری علمانیەکان و هەریەك لەو شارستانیە کۆنانە بکەین ئەوە لەدەیان خاڵی هاوبەشدا یەك دەگرنەوەو تەواوکەری یەکترن، *کەگرنگ ترین خاڵی سەرەکی و بنچینەی هەریەك لەو شارستانیە کۆنانەی پێش هاتنی ئیسلام ئەمانەبوون.*

یەکەم: باوەڕهێنان بەئەو مادانەی کەبەرجەستەبوون و بەهەستەوەرەکانی مرۆڤ هەستی پێدەکرا، هەروەها بروانەبوون بەو شتانەی کەنادیارن و بەهەستەوەرەکان هەستیان پێناکرێ. ماوراء المادة.

دووەم: تایبەت مەندێتی شارستانیەتە کۆنەکان لەوەدابوو کەرەگەزپەرستی و نەتەوەپەرستی زۆر زاڵ بوو بەسەریانداو لەپێناوی مانەوەی خۆیاندا دژایەتی هەموو کەسێکیان دەکرد، کەئەمڕۆ علمانیەت هەمان ڕێبازی گرتۆتەوە.

سێیەم : خۆ خەریك کردن و بایەخ دان بەژیانی دنیاو خۆشیەکانی و لەبیرکردن و پشت گوێخستنی ژیانی دواڕۆژ، بێگومان ئەمە گەورەترین مەبەستی علمانیەتی ئەم سەردەمەیە.

چوارەم: نەبونی دین و جیاکردنەوەی لەسەرجەم بوارەکانی فەرمان ڕەوای کەبێگومان علمانیەتی ئەمڕۆ هەمان یاسای ئیغریقی و ڕۆمی یۆنانی ئەوسەردەمە دووبارە دەکاتەوە))[1]

ه) شتێکی ئاساییە کەکاتێ علمانیەکان ڕازی نەبوون بەدینی خوای گەورە کەحوکم بکات ئەوە بێگومان بیردۆزێکی دەست کردی ڕۆژئاوایی بهێنن و ڕەوتی خەباتی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی و عەسکەری خۆیانی لەسەر پیادەو بەڕێ بکەن، هەر بۆیە ئەمڕۆ علمانیەکانی وڵاتانی ئیسلامی سەرجەم یاساکانیان لەیاسای علمانیەکانی ڕۆژئاواوە وەرگرتوەو کاری پێدەکەن و لەوڵاتانی ئیسلامی جێبەجێی دەکەن.

و) کاتێ علمانیەکان دینیان لەسیاسەت و حوکمی وڵات دورخستەوەو بەرنامەو بیردۆزی ژیانیان لەڕۆژئاوا وەهێنا ئەوە ئەو کاتە دەبێت حاڵی ژیانی ئەو خەڵکەی ژێردەستیان بەرەو کوێمل بنێ و بەچ ڕێگەیەك پەروەردەبێ؟

---

(١) ماذا خسر العالم بانحطاط المسلمین (ابو الحسن الندوی) (ص: ١٥٧).

بێگومان بەپەروەردەیەکی ڕۆژئاوایی و دوور لەپەروەردەیەکی ئیسلامی خوایی، چونکە ڕاستیەکی بەڵگەنەویستە کەهەموو بەرنامەیەك لەکاتی جێگیربوونی دەستەڵاتیدا هەوڵی جێبەجێکردن و بەرقەراربوونی خۆی دەکات لەوجێگەیەدا، لەبەرئەوەی علمانیەکان هەڵگری ئەو بیردۆزو فکرە ڕۆژئاواییەن شتێکی ئاساییە کەخەڵکانی ژێر دەستەڵاتی خۆ یان لەسەر پەروەردەیەکی غەربی علمانی پەروەردەبکەن و ڕابهێنن.

خ) بێگومان لەمێژووی ئیسلامیدا چەند شتانێکی دوور لەئیسلامی ڕویدا هەر لەشەڕی نێوان (علیکوڕی ابو طالب و معاویە) (خوا لێیان ڕازیبێت) هەروەها لەهەموو سەردەمەکانی تری دوای ئەوان کەئەمەویەکان و عەباسسیەکان و دواهەمین جار عوسمانیەکان دەگرێتەوە هۆکاری سەرەکیش بۆ ئەم ڕوداوانە بریتیبوو لەدووری موسڵمانان لەئامۆژگاری و یاسا ئیسلامیەکانەوەو هەروەهاو لەگەڵ ئەم خاڵەشدا دەستی ڕەشی دوژمنانی ئیسلام و بەتایبەتی جولەکە دەورێکی سەرەکیان بینی لەناشرین کردن و ڕوشاندنیکۆمەڵگای ئیسلامی ئەو سەردەمە کە ئێستا بەمێژووی ئیسلامی دەناسرێ، بەڵام علمانیەکان بۆ مەبەستی ناشرین کردن و قێزەون کردنی مێژووی ئیسلامی هەڵسان بەدروست کردنی دەیان و سەدان درۆو ڕوداوی نەشیاو بۆ (خولەفای ڕاشدین)و سەرجەم ئەو کەسانەی کەلەپاش ئەوان حوکمیان کرد.

بەڵێ ئێمەی موسڵمان (انکاری) لەو کارە نادروستانە ناکەین کەلەسەردەمی (ئەمەوی و عەباسیەکان و عوسمانیەکاندا کراون بەڵکو ئێمە نارەزایش دەردەبڕین لەبەرامبەریاندان بەڵام دوژمنایەتی علمانیەکان لەوەدایە کەکاتێ باسی مێژووی ئیسلامی دەکەن باسی لایەنە خراپ و ناپەسەندەکانی دەکەن و سەرجەم لایەنە باش و سود بەخشەکانیتری دەشارنەوە.

موسڵمانان لەگەڵ ئەوەی کەتوشی ئەو ڕۆچوون و هەڵەو تاوانانە دەبوون لەهەمان کاتیشداو لەهەمان سەردەمی فەرمان ڕەوایەتیاندا گەورەترین شارستانیەت و پێشکەوتن ڕوی دەدا لەسەردەستیان، بەڵێ هەر لەم کاتەدا بوو کەبانگەوازی ئیسلامی بەهەموو لایەکی جیهاندا بڵاوبویەوەو پۆل پۆل خەڵکی لەتاریکیەکانەوە ڕزگار دەکردو بەرەو ڕوناکی ئیسلام دەیهێنان، ئەم بانگەوازە ئیسلامیە بۆ ماوەی (٨٠٠) ساڵ خۆی گرت و بەردەوام بوو)).[1]

---

(١) كيف نكتب التاريخ الاسلامي (محمد قطب)

چەند هەڵوێستێکی علمانیەکان

(١) هەڵوێستی علمانیەکان دەربارەی بیروباوەڕی ئیسلامی (العقیدة الاسلامیة):

بێگومان علمانیەکان ئینکاری بواری عەقیدەی ئیسلامی ناکەن‌و ڕێگەش لەخەڵکی ناگرن کەباوەڕیان بەخواو پێغەمبەران‌و ڕۆژی دوای‌و سەرجەم لایەنەکانی‌تری بیروباوەڕەوە هەبێت بەڵکو علمانیەکان ئەم جۆرە بیروباوەڕانە بەمافێکی تاکە کەسی‌و سەربەستی هەموو کەسێك دەزانن!!

بەڵام ئەو مافەی کەعلمانیەت دەیدات بەخەڵکی‌و ئینسانەکان ئازاد دەکەن لەسەرئەوەی کەباوەڕی بەبنچینەکانی باوەڕ هەبێت تەنها ئەوەندەیە کەئەو کەسانە باوەڕێکی سادەو ساکارو بێگیان یان هەبێت‌و لەژیانی ڕۆژانەیاندا کاری پێنەکەن‌و ڕەنگ دانەوەی لەگوفتارو کردارەکانیاندا نەبێت.

لەگەڵ ئەمەشدا علمانیەت بەرپەرچی ئەو بیروباوەڕە دەداتەوە کەبکرێتە بنچینەیەك بۆ هەڵسەنگاندنی کارەکان‌و بەئەنجام گەیاندنیان، یان ئەو بیروباوەڕە بکرێتە یاسایەك لەژیانی خەڵکیداو کێشەو گرفتەکانیانی پێچارەسەر بکەن.

پاشان موسڵمانان کاتێ ژیان لەژێر دەستەڵاتی علمانیەکاندا ئازادن کەخاوەن‌و هەڵگری بیروباوەڕی تایبەتی خۆیان بن، بەڵام سەرجەم یاسا علمانیەکان دژی بیروباوەڕە ئیسلامیەکانە چونکە بەبیروباوەڕی ئەو خەڵکە کەلەلایەن خوای گەورەوە دانراوە چەند شتانێك حەرام دەکات بەڵام یاسا علمانیەکان حەڵاڵیان دەکات یان بیروباوەڕی ئیسلامی چەند شتانێك حەڵاڵ دەکات‌و هانی خەڵکی دەدات لەسەر بەئەنجام گەیاندنی بەڵام یاساو دەستورە علمانیەکان بەپێچەوانەوە هانی خەڵکی دەدەن لەسەر نەکردن‌و بەئەنجام نەگەیاندنی.

بەڕاستی ئەو بیروباوەڕەی کەئیسلام لەخەڵکی داوادەکات زۆر جیاوازە لەوبیرو باوەڕەی کەعلمانیەکان دەیانەوێ خەڵکی باوەڕیان پێ‌ی‌بێت.

ئیسلام بیروباوەڕو دروشمی یەکتاپەرستی دەکاتە کاڵایەکی زۆر بەنرخ‌و داوا دەکات لەسەرجەم خەڵکی کەبیکەنە دروشم‌و یاساو ڕێسا لەژیانی ڕۆژانەی خۆیاندا، دروشمی یەکتاپەرستی سەرجەم بوارو لایەنە جۆراوجۆرەکانی سەرتاسەری ژیانی ئینسانیان گرتۆتەوە، هەر لەسەرتای لەدایك بوونەوە تاکاتی ناوگۆڕ، ئەویش بەوەی کەکاتێ منداڵ لەدایك دەبێت بانگی یەکتاپەرستی (الله اکبر)و(لا الـه الی الله) دەدرێت

بەگوێچکەیداو بانگی پێغەمبەرایەتی (محمد)یش بەدوایدا دێت بەدروشمی (وان محمداً رسول الله) .

بەڵێ بیروباوەڕو یەکتاپەرستی دروشمی ژیانی ئینسانەکانەو تەنها ووشەیەکی سادەو بێواتا نیە کەلە دەمەوە بێتە دەرەوە بەڵکو دروشمی یەکتاپەرستی باوەڕێکە کەمەڵگران و بێژەرانی دەیسەلمێنن کەسەرجەم بوارە فکری و دەروونی و ڕەوشتی و عەمەلی و کۆمەڵایەتیەکانیان بەکێشانەی ئەو یەکتاپەرستیە مەزنەدەکەن و لەسەر ڕێڕەوی لانادەن.

(۲) هەڵوێستی علمانیەت دەربارەی پەرستنی خوای گەورە (العبادة):

هەروەك چۆن علمانیەت بواری دا بەخەڵکی کەئازادن لەوەی باوەڕیان بەخواو بەسەرجەم لایەنە نادیارو غەیبیەکان هەبێت، ئاواش ڕێگە لەخەڵکی ناگرێت کەهەرجۆرە بەندایەتیەك ئەنجام بدەن و هەرجۆرە دروشمێکی بەندایەتی بەرزبکەنەوە بەلام ئەم جۆرە عیبادەتە هیچ بایەخ و گرنگیەکی ئەوتۆی نیە بەلای علمانیەکانەوەو بەمەبەستی سەرەکی کاری مرۆڤەکانی نازانن لەژیاندا،هەروەها علمانیەکان (زەکات)دان بەبناغەو دروشمی بنەما ئابوریەکان نازانن و لەبری یاسای زەکات دوویاسای تری وەك (رأس مالیەت و اشتراکیەت)یان هەڵبژاردووەو کاریان پێ دەکەن.

بەلام تێڕوانینی ئیسلام بۆ عیبادەت و سەرجەم دروشمەکانی یاساو بەرنامەیەکی زۆر جیاوازی داڕشتوە بەپێچەوانەی بۆچونی علمانیەکان، ئیسلام (عبادەت)و پەرستن بەدروشمی سەرەکی و هەرەگەورەی مرۆڤەکان دەزانێ لەژیانیدا هەروەك دەفەرموێت:

﴿وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون﴾ (الذاريات :٥٦) بەوواتایەی کە کاری سەرەکی و هەرەگەورەی مرۆڤ و جنۆکە لەدنیادا بریتیە لەعیبادەت کردنی خوای گەورە، بێگومان عیبادەت کردنی خوای گەورەش تەنها لەسنوری (نوێژو ڕۆژو حەج و زەکات و چەند دروشمێکی تردا) کۆنەبۆتەوە بەڵکو مانای عیبادەت لەئیسلام دا زۆر لەوە گەورەترەو مرۆڤ هەر کارێکی کرد لەژیاندا، گەر ڕاست بێت و لەبەر ڕەزامەندی پەروەردگاری بیکات بەعیبادەت بۆی حساب دەکرێت، هەروەك قورئان دەفەرمێت:

﴿قل ان الصلاتي ونسكي ومحياي ومماتي لله رب العالمين﴾ ...واتە: بڵێ (نوێژو و قوربانی و هەموو ژیان و مردنیشم تەنها بۆ پەروەردگاری جیهانەو بۆ کەسی ترنیە.

بەڵی ئەوە یاسای عیبادەت و پەرستنەکانە لای ئیسلام، بەلام وەك وتمان علمانیەت بەو شێوە فراوانە لەناوەڕۆکی عیبادەت حاڵی نەبووەو تەنها بەو شێوە سادەیە نەبێت کەباسمان کرد.

(٣) هەڵوێستی علمانیەت دەربارەی خوڕەوشت (أخلاق):

ئائێرا زانیمان کەعلمانیەت دەربارەی عبادەت و ئیسلام و عەقیدە ڕایان چۆنەو چی دەڵێن، ئاخۆ دەبێت دەربارەی ڕەوشت (اخلاق) چی بڵێن؟!

(أ) لەبواری پەیوەندی هەردوو توخمی (نێرو مێ):

علمانیەکان لەگەڵ ئەوەی باوەڕیان بەڕەوشتە ئیسلامیەکان هەیەو پێشوازی لێدەکەن کەچی لەم خاڵەدا گەورەترین جیاوازی و دژایەتی هەیە لەگەڵ دەستورە بڕیار لەسەر دراوەکانی ئیسلام دەربارەی پەیوەندی نێوان ژن و پیاو، ((علمانیەکان پەیوەندی نێوان هەردوو جنسی نێرو مێ بەکارێکی زۆر ئاسایی و مافێکی زۆر ڕەوای ژن و پیاوی دەزانن و بەو واتایەی کە ژن و پیاو مافی ڕەوای خۆیانە کەکاری جنسی لەگەڵ یەکتردا ئەنجام بدەن بێ ئەوەی محاسبە بکرێن لەسەری، هەروەها تێکەڵ بوونی پیاوان بەئافرەتان و کۆبونەوە لەگەڵ یاندا بەڕەواترین مافی هەردووکیان دەزانن و بەوپەڕی پێشکەوتنی دادەنێن هەربۆیە لەسەرجەم وولاتانی (ڕۆژهەلات و ڕۆژئاوا) (غرب - شرق) سەرجەم قوتابخانەکان لەسەریەك دەستورنکەئەویش بریتیە لەتێکەڵ بونی کوڕو کچ (اختلاط) هەر لەقۆناغەکانی سەرەتای تا دواقۆناغەکانی خوێندنی باڵا.

هەروەها علمانیەت بەوپەڕی توندیەوە لەزۆرێك لەوولاتانی ڕۆژهەلات و ڕۆژئاوادا بڕیار لەسەر ئەو یاسایەدە کەنابێت قوتابیانی زانکۆ بەبەرگی حجابی ئیسلامیەوە بێن بۆ زانکۆ! (لەکاتێکیشدا علمانیەکان خۆیان بەهەڵگری دروشمی دیموکراتی دەزانن و دژی سەرجەم یاسا دکتاتۆریەکانن)!!

وەهەروەها لەزۆرێك لەوولاتانیتردا ئەم کارە ئەنجام دەدەن و بەردەوامیش لەهەوڵ داندان بۆ داڕنینی بەرگی حجاب لەبەری ئافرەتانی موسڵمان.

بەڵام یاساو دروشمە ئیسلامیەکان چ لەڕوکەش و چ لەناوەڕۆکدا جیاوازی و دژایەتیەکی زۆر توندی هەیە لەگەڵ باوو دروشمە علمانیەکان دەربارەی ڕەوشت و سەرجەم بەها ڕەوشتیەکانیتر چونکە ئیسلام هەموو ئەو دەرگایانە دادەخات کەبۆنی بەدڕەوشتی و فەوضای جنسی و فتنەبازی لێوەدێت، چونکە خوای گەورە زاناترە لەنیمەی بەندە ئەگەر بێت و بەوشێوەی علمانیەکان هەموو کارێکی جنسی حەلاڵ دەکەن و بەڕەوای دەزانن ئیسلامیش وابێت، ئەوە کەشتی کۆمەڵگاو ژیانی مرۆڤەکان و یاساکانی وولات و پەیوەندیە کۆمەلایەتیەکان بەرەو تیاچوون و نوقم بوون دەچن، هەروەك ئێستا لەوولاتانی ڕۆژئاوای علمانیدا ئەم ڕاستیە بەچاوی خۆمان دەبینین

کەبەهۆی ئەو ڕێدان بەکاری تێکەڵیەی نێوان ژن و پیاو گیرۆدەی گەورەترین و ترسناک ترین کێشەبوون کەبریتیە لەکێشەی جنسی و زۆرێک لەدانیشتوانی ووڵاتانی ڕۆژئاوا گیرۆدەی نەخۆشی (ئایدز) کە لە ئەنجامی ئەو تێکەڵی و پەیوەندیە نادروست و شەرعیانەوە دروست دەبێت کەعلمانیەکان بەمافی ڕەواو گەورەی ئافرەت و پیاوی دەزانن.

بەڵێ ئیسلام هەر لەسەرتاوەو پێش ئەوەی کۆمەڵگا بەرەو ئەو کێشەو نەخۆشیانە بڕوات دەیان و سەدان دەستوورو یاسای بۆ چارەسەرکردن و بڵاونەبونەوەی ئەو نەخۆشیانە داناوە کەبریتین لە:

﴿ولا تقربوا الزنى انه كان فاحشة وساء سبيلا﴾ (الاسراء:٣٢)

واتە: لەزیناو بەدڕەوشتی نزیک مەکەونەوە چونکە زیناکردن کارێکی نارەواو ڕێگایەکی خراپە. یان بەئافرەتان دەفەرموێت: ﴿ولايبدين زينتهن الا ماظهر منها وليضربن بخمرهن على جيوبهن﴾ (النور:٣١).

واتە: بائافرەتان جوانی لاشەی خۆیان دەرنەخەن بۆ پیاوان و کەسانی نامەحرەم تەنها دەم و چاو دەستیان نەبێت هەروەها سەرپۆش بدەن بەسەریانداو سەرسنگ و لاشەیان داپۆشن و بەدەرەوە نەبێت.

یان: ﴿قل للمؤمنين يغضوا من أبصارهم ويحفظوا فروجهم ذالك أزكى لهم﴾ (نور:٣٠).

واتە: ئەی محمد بڵێ بەپیاوان کەچاوەکانیان لەئاست ئافرەتانی نامەحرەمدا دابخەن و سەیریان نەکەن و هەروەها داوێن پاکیش بن و کاری بەدڕەفتاری ئەنجام نەدەن، بەڕاستی ئەمە زۆر پاکترو چاکترە بۆیان.

هەروەها بەئافرەتانیش دەڵێ:

﴿وقل للمؤمنات يغضضن من ابصارهن ويحفظن فروجهن...﴾ (نور:٣١).

واتە: هەروەها بەئافرەتان یش بڵێ کەچاویان لەئاست پیاوانی نامەحرەم دا دابنەوێنن نوو سەیریان نەکەن و داوێنی خۆشیان بەپاکی ڕابگرن...))

هەروەها ئیسلام کۆبونەوەو دانشتنی ژن و پیاوێکی نامەحرەمی قەدەغەکردووە کاتێ بەتەنها لەژوورێکدا دابنیشن و قەدەغەی سەفەرکردنی ئافرەتی کردووە بەتەنهاو بەتایبەی کاتێ ئەو شوێنەی بۆی دەچێ ئەمین نەبێت و مەترسی لێبێ.

(ب) لەبواری بەستنەوەی ڕەوشت لەگەڵ دیندا (اخلاق و دين):

علمانیەکان بەهیچ جۆرێک خۆشحاڵ نین بەبەستنەوەی دین بەڕەوشتە بەرزەکانەوە بەو مانایەی کەبەها ڕەوشتیەکان هیچ پەیوەندیەکیان بەدینەوە نیە بەڵکو پەیوەندیان بەفەلسەفەو مرۆڤ خۆوەیەتی!!

(٤) هەڵوێستی علمانیەکان دەربارەی شەریعەتی ئیسلامی:

بێگومان گەورەترین لایەنێك کەعلمانیەت دژی بوەستێ‌و هەوڵی لەناوبردن‌و سەرکوت کردنی بدات لاینەی شەریعەتی ئیسلامیە، چونکە علمانیەت وای دەبینێ کەدەبێت تەنها خۆی یاسار بەرنامە بۆ کێشەی ئینسانەکان دابڕێژێ‌و ئەم کارە مافی ئیسلام نیەأبەو واتایەی کەبەئارەزوی خۆی هەرچی ویست حەلالی بکات‌و ئەوەی نەویست حەرامی بکات؟!! بەم کارەشی حەقی بەڕێوەبردن‌و پەروەردگاریتی لەخوای گەورە دەسێنێتەوەو دەیکاتە بەری خۆی، بەڵێ علمانیەت فیرعەون ئاسا بانگەشەی خوایەتی خۆی دەکات‌و بەسەرجەم ئینسانەکان دەڵێ:

((ئەی خەڵکینە یاساکانی خوا بەکەڵکی ئێوە نایەن‌و لەگەڵ ژیانی ڕۆژانەتاندا ناگونجێت‌و چارەسەر ی کێشەکانتان بەتەواوی ناکات؟! بەلام ئێمە. واتە. (علمانیەت) بەرنامەو بیردۆزو یاسایەکتان بۆ دادەڕێژین‌کەلەیاساکانی خوا زۆرباشتر بێت‌و چارەسەری تەواوی کێشەکانتان بکات؟!))

بەڵێ علمانیەکان باوەڕیان بەوە نیە کەخوای گەورە تەشریع‌و یاساو ڕێسا بۆ دروست کراوەکانی خۆی دابنێ‌و مەرجی بکات لەسەریان کەبەپێی ئەو یاسایانە کردەوە بکەن‌و بجولێنەوە، بەلام قورئان پێش (١٤٠٠) ساڵ زۆر بەتوندی بەرپەرچی ئەم جۆرە باوەڕە بێ‌بنچینەو ناوەڕۆکە دەداتەوەو دەڵێ: ﴿ألا له الخلق والامر﴾ (الاعراف:٥٤)[1]

واتە: ئایا کاری بەدی‌هێنان‌و فەرمان کردن تەنها هەر بۆ خوای گەورە نیە؟! بەڵێ هەروەك چۆن کارو سیفەتی بەدی‌هێنان لەنەبونەوە تەنها پەیوەستە بەخوای گەورەوەو کەس تێیدا بەشدار نیە، ئاواش کارو سیفەتی بەرنامە دانان‌و فەرمان کردن تەنها کاری پەروەردگارەو نابێت کەس تێیدا بەشداربێت.

یاساکانی شەریعەتی ئیسلام‌و کێشەو گرفتەکانی ئەمڕۆ

وەك بڕیارماندا لەباسەکانی پێشوو‌وداو لەسەرە باسێکی تایبەتیدا بەرپەرچی گومانی خراپی علمانیەکان بدەینەوە دەربارەی یاسا بڕیار لەسەر دراوەکانی ئیسلام‌و کێشە نوێیەکانی ئەمڕۆ، علمانیەکان دەڵێن ((قورئان لە سەرەتادا لەکۆمەڵگایەکدا دروست بوو‌و بلاوبویەوە کەخەڵکی ئەو سەردەمە چەندین جۆر دارو بەردو بتیان

---

(١) مانای ئەم ئایەتە بەو شێوەیە: ئاگاداربن ئادەمیزاد کاری دروست کردن‌و فەرمان بەسەراندان هەر لەپێ خوایە.

دەپەرست و دەسەلات داران بێچارەو بێدەسەلاتەکانیان دەچەوساندەوەو خەلکی خوێن و گۆشتی مردارەوە بووی دەخوارد.

هەروەها تایبەت مەندێتی ئەو کۆمەلگایە وابوو کەکچیان زیندەبەچاڵ دەکردو یاسای بەندایەتی (قانون العبودیة) هەبوو کەدەسەلات دارو دەوڵەمەندەکان بازرگانی و کڕین و فرۆشتنیان بەکەسانی ڕەش پێست و غەریب و فەقیرەوە دەکردوو وەك سەرجەم پێداویستیەکانی تری ئینسان لەبازاڕو شوێنە گشتیەکاندا دەفرۆشران (سلمانی فارسی و بلال حەبەشی) باشترین بەلگەن بۆ ئەم ڕاستیە،

هەروەها دەربارەی خوێندن و بوارە زانستی و هونەری و پزیشکیەکانی تریش کۆمەلگای مەککەو عەرەبی ئەو سەردەمە زۆر زۆر دواکەوتووبوون و تەنانەت هەندێکیان هەر بەپێ خاوسی دەڕۆیشت و هیچیان لەپێ نەدەکرد. وەهەزارەها جۆر شتی تر لەم بابەتە.

بەلێ ئیسلام لەم کۆمەلگایەدا دەرکەوت و بەپێی حاڵ و کێشەی و گرفتی ئەو خەلکە یاسای دادەڕشت و فەرمانی دەکرد، لەبەرئەوە ئیسلام لەسەردەمی خۆیدا زۆر گونجاوبوو بۆ کێشەو گرفتەکانی عەرەبی ئەوکاتەو ناوچەکە، بەلام لەگەڵ بەرەو پێش چوونی دنیای زانست و تەکنەلۆژی و سەرجەم بوارە کۆمەلایەتیەکانی مرۆڤەکان، کێشەو گرفتی نوێ هاتنەکایەوەو ژیانی خەلکی بەرەو پێش تر ڕۆیشت و بەشێوەیەکی تری لێهات.

جا بەلگەشمان[1] لەسەرئەوەی کەقورئان و شەریعەتی ئیسلامی و یاساکانی ئیسلام بەکەلکی ئەم سەردەمە نایەت ئەم چەند خالەی خوارەوەیە.

(ا) قورئان لەسەرتادا بۆ کۆمەلگایەك هات کەکێشەی بت پەرستی و دارو بەرد پەرستنیان هەبوو و کڕنوشیان بۆ ئاژەل و ئینسان و شتەکانی تر دەبرد بەلام ئێستا خەلکی پێش کەوتووەو ئامادە نیە کڕنوش بۆ بت و هیچ شتێکی تری لەم بابەتانە ببات، لەبەرئەوە قورئان بەکەلکی ئەم سەردەمە نایەت و یاساکانی کۆن بوون نزیکەی (١٤٠٠) ساڵ زیاتر ئینسانەکان بەرەو پێش چوون و یاساکانی شەریعەتی ئیسلامی شمولی کێشە نوێیەکانی ئەم سەردەمە ناکات، کەواتە لەخالی یەکەمدا دەلێین مێژوو و واقع گەورەترین بەلگەن لەسەر ئەوەی کەقورئان کۆن بووەو بەکەلکی ئەم سەردەمە نایەت!!!!؟

(١) جا بەلگەشمان، واتە: بەلگەی ئێمەی علمانی.

بەڵێ ئێمەش لەوەڵامی ئەم گومانە خراپو بێناوەڕۆکەدا دەڵێین:

(ڕاستە قورئان (پێش ١٤٠٠) ساڵ لەناو عەرەبو گەلێکی بت پەرست هاتە خوارەوەو کاری سەرەکییشی بریتیبوو لەفێرکردنو تێگەیاندنی ئەو خەڵکە لەخوای گەورەو دروشمی یەك خواناسی (توحید)و سڕاندنەوەو شکاندنی خۆزگەی بت پەرستی لەدڵیاندا، بەلام کێشەکە لێرەدا کۆتای نایەتو تەواو نابێت هەروەك چۆن علمانیەکان بەخەیاڵی خۆیان ئالێرەدا کێشەکە کۆتای پێدێننو دەیکەنە بەڵگەیەك لەسەر ئەوەی کەقورئان بەکەڵکی ئەم کۆمەڵگاو سەردەمە نایەت بەبیانو وبەڵگەی ئەوەی کەئێستا خەڵکی پێش کەوتووەو دارو بەردو بت ناپەرستێ، نەخێر مەسەلەکە بەوەندە کۆتای نایەت چونکە دیاردەی پەرستن شتێکی فطرىو دەرونیەو لەناخی هەموو کەسێکدا هەبووە بەدرێژای مێژوو هەروەك ((هنری برجسون)) دەڵێت: ((بەدرێژای مێژوو ڕێکەتووەو هەبووە کەوڵاتو شارستانیەتە کۆنەکان بێ قوتابخانەو نەخۆشخانە مابێتنەوەو ئەم لایەنانە لەئاریاندا نەبووبێ بەلام هەرگیز میللەتێ نەبووە لەسەر زەویدا کەبێپەرستگا مابێتنەوە (خوا)یان غەیری (خوایان) نەپەرستبێ)).[1]

جابت پەرستی بەپێی سەردەمو بەرەو پێش چوونی ژیانی خەڵکیو گۆڕان کاریە کۆمەلایەتیەکان دەگۆڕێتو بەرگێکیتر لەبەردەکاتو ناوێکیتر لەخۆی دەنێ، لەسەردەمی خۆیدا خەڵکی بەدەستی خۆیان لەدارو بەرد وێنەی پیاو چاکێك یان ئاژەڵێك یان هەر شتێکیتری لەم بابەتەیان دروست دەکردوو کڕنوشیان بۆدەبرد هەروەك لەصەحیحی (بوخاری)دا هاتووە کەیەکێ لەهاوەڵان دەفەرمێت ((کنا نعبد الحجر، فاذا وجدنا حجرا هو خیر منه القیناه واخذنا الاخر))[2]

واتە: ئێمە بەردمان دەپەرست، بەلام گەربەردێکی باشترو چاکترمان دەست بکەوتایە ئەوە ئەو بەردەی پێشومان فڕێدەداو بەردە جوانو چاکەکەمان دەکردە خوای خۆمانو هەڵمان دەگرت.

لەپاش ئەوەی کەخەڵکی بەرەو پێش چوونو سەرجەم بوارەکانی ژیانی ئینسان پێشکەوتو خەڵکی بەرووکەش دەستی لەبت پەرستی هەڵگرتو کڕنوشی بۆ دارو بەردوو شتەکانیتر نەدەبرد؟! بەلام علمانیەکان هەرئەوەندە حاڵی بوون لەبت پەرستی

---

(١) وجود الله/ دکتور یوسف القرضاوی (ص: ٢٣).

(٢) روا البخاری عن ابی رجاء العطاردی (کتاب المغازي باب وفدبني حنيفة)

کەئینسان کڕنوش بەرێت بۆدارو بەردوو شتی‌تر!! نەء !! وانیە ئەمڕۆ خەڵکی بەشێوەو شێوازێکی تربت دەپەرستن‌و کڕنوش بۆبت دەبەن ئەویش کەشوێن نەفسیان کەوتوون‌و کردویانە بەخوای خۆیان‌و لەڕێگەی ڕاستی دورخستونەتەوە/قورئان نەفسی ئینسانی بەخوایەك ناوبردووەو دەفەرمێت:

﴿أفرأيت الذى اتخذ الهه هواه﴾؟!

واتە: ئایا نابینیت کەوا نەفسی خۆیان کردۆتە خوایەك‌و دەی‌پەرستن.

هەروەها ئەمڕۆ لای هەندێ کەس زانست بۆ تەخوایەك‌و دەی‌پەرستن، لەهندستاندا مانگاو دارو بەردو هەزارەها جۆر شتی‌تر دەپەرستن. هەربۆیە (غاندی) دەڵێ: .

((من لەبەردەم هەموو جیهاندا بەرگری لە (گا) پەرستی دەکەم چونکە خۆم (گا) پەرستم))[1] یان لەجێگایەکی‌تردا دەڵێ: .

((مانگا زۆر لەدایکم بەرێزترە چونکە دایکم بۆ ماوەی دوو ساڵ یان کەم تر شیرم دەداتی‌و لەپاشاندا لێم دەبڕێتەوە، بەڵام مانگا بەردەوام شیرم دەداتی‌و تادەمرێ خزمەتم دەکات)).[2]

هەروەها بوزیەکان لەصین‌و یابان‌و چەند وڵاتێکی‌تر تا ئێستاش پەیکەری (بوزا) دەپەرستن، بەڵێ ئەمڕۆ لەم چەرخی پێشکەوتنەداو لەسەدەی (٢٠)دا خەڵکی دەیان‌و سەدان بتی جۆراوجۆر دەپەرستن‌و لەبری خوای گەورە گوێ ڕایەڵیان دەکەن بەڵام لەشێوەو شێوازێکی نوێداو بەجۆرێکی‌تر.

کەواتە بەپێی ئەم یاسایەی سەرەوە خەڵکی ئەمڕۆ زیاتر پێویستی بەئیسلام‌و یاساکانی هەیە چونکە لەسەردەمی خۆیدا. واتە(١٤٠٠) ساڵ لەمەوپێش هەموو کەس بت پەرستی‌و خواپەرستی لەیەکتر جیادەکردەوەو دەیان زانی کەشوێن کەوتنی پێیغەمبەرو قورئان واتای یەکتاپەرستی‌و یەك خواناسی دەگەیەنێت‌و شوێن کەوتنی ابوجهل‌و ئەبولهب وعتبە وشیبە.... هتد) بت پەرستی‌و دارو بەردو پەرستی دەگەیەنێ.

بەڵام خەڵکی بەناو زانست خوازو پێشکەوتوو ئەمڕۆ علمانیەت‌و شیوعیەت‌و بەرنامەو بیردۆزی ڕۆژئاوایان کردۆتە خوایەك‌و بەردەوام لەهەوڵ داندان لەبانگ کردنی خەڵکی بۆ پەرستن‌و بەگوێ‌کردنی!!

---

(١) الرسل والرسالات (دكتور عمر سليمان الاشقر) (ص: ٣٧).

(٢) هەما سەرچاوەی پێشو.

لەبەرئەوە ئەمڕۆ ئیسلام زۆر پێویست تره کەخەڵکی لەو کۆمەڵە بتە زل زل و شاخ دارو بریقەدارە ڕزگار بکات و بەرەو یەکتاپەرستی و یەک خواناسیان بهێنێتەوە هەروەک چۆن لەسەرەتادا(٣٦٠) بتی ناو کەعبەی لەناوبردوو ڕێڕەوی کڕنوش بردنی خەڵکی لەو کۆمەڵە بتە زۆرەوە گۆڕی و بەرەو یەک خواوکۆچی پێکردن کەئەویش بریتی بوو لە ((لا اله الا الله فاعبده))

(ب) دووەم بەڵگەی علمانیەت لەسەر ئەوەی کەدەڵێت قورئان باوی نەماوەو یاساکانی بەکەڵکی ئەم سەردەمە نایەت بریتیە لەوەی کە:-

((ئیسلام لەکۆمەڵگایەکی نەفامی عەرەبیدا پەیدابوو کەدەستەڵات دارو سەرمایەدارەکان بێدەستەڵات و هەژارەکانیان دەچەوساندەوەوله بازاڕو شوێنە گشتیەکاندا وەک ڕاخەرو جل و بەرگ و پێویستی یانی ناومال دەیان فرۆشتن و (بیلالی حەبەشی و سەلمانی فارسی) باشترین بەڵگەی زیندون لەسەر ئەم ڕاستیە!! ((کلمة حق یرید بها الباطل))

جا علمانیەکان دەڵێن ئێستا لەدنیای هاوچەرخ و پێشکەوتوو خولازادا ئەو یاسا نەفامی و چینایەتە باوی نەماوەو خەڵی سەربەستەو کەس ناتوانێت کەسی تر بەناوی سەرمایەداری و دەوڵەتداریەوە بچەوسێنێتەوەو کەسیشمان نەدی لەم سەردەمەدا وەک کالایەک لەبازاڕەکاندا بفرۆشرێ.

بەڵێ ئێمەش دەنگمان دەخەینە پاڵ دەنگی علمانیەکان و دەڵێین:

((ڕاستە کاتێ ئیسلام گەیشت بەکۆمەڵگای جاهلی عەرەبی ئەو سەردەمە دەوڵەت دارو سەرمایەدارەکان کەم دەستەڵات و هەژارەکانیان دەچەوساندەوەو گەر یەکێ ڕەش پێست یان غەریب یان هەژار بوایە ئەوە دەکرا بەبەندەی خەڵکی و زۆرجاریش لەبازاڕو شوێنە گشتیەکاندا دەفرۆشرا!!

بەلام هەروەک چۆن خاڵەکەی پێشوو بەوەندە تەواو نەبوو ئاواش بەم جۆرە ئەم خاڵەشیان تەواو نابێت و کۆتای نایەت چونکە مێژوو بەردەوام لەدووبارەبونەوەدایەو بەم شێوەیە ((لەکۆمەڵگای جاهلی عەرەبی کۆندا یاسای چەوساندنەوەو فرۆشتنی بەندە هەبوو وەک لەسەرەوە ئاماژەمان بۆ کرد، بەلام گەر بەخێرای سەیرێکی دنیای پێشکەوتووخولازو زانست دۆستی ئەم سەردەمە بکەین ئەوە ئەو ڕاستیانەمان بۆ دەردەکەوێت کەهەمان ڕوداووی چەوساندنەوەی هەژاران و فرۆشتنیان لەلایەن دەوڵەت دارو دەستەڵاتدارەکانەوە زۆر بەڕۆشنی دەبینن و هەمان یاسای جاهلی بەردەوام

لەدوبارەبونەوەدایە، ئەمڕۆ سەرمایەداران بەناوی یاسای (راس مالیەت)ەوە دەستیان خستۆتە گۆشتو خوێنی کۆمەڵگاو بەئارەزوی خۆیان مامەڵەو بازرگانی بەسەر ژیانی خەڵکیەوە دەکەن.

بێگومان لەیاسای ئابوری سەرمایەداری (راس مالیەت)دا حەڵاڵە کەمرۆڤ بۆ بەدەست هێنانی گەورەترین سەرمایەو پارەی زۆر سەرجەم ئەو ڕێگایانە بەکاربهێنێت کەدەیگەیەنێتە مەبەست (جا دزی دەکات یان خواردن دەشارێتەوە یان دەست دەگرێت بەسەر کەنزێکی ئاڵتوندا یان هەر شتێکی لەم بابەتە).

بەڵێ لەیاسای علمانی (راس مالیەت)دا ئەم جۆرە کارە هەیەو بەمەش سەرمایەدارەکان دەبنەخۆرەو دەستەڵات دار بەسەر هەژارانەوە (کەهەمان یاسای جاهلی عەرەبی سەردەمی خۆیەتیو لەناوێکیتردا خۆی نیشان دەدات).

هەروەها یاسایەکی تری ئابوریمان هەیە کەبەپێچەوانەوانەی یاسای سەرمایەداری (راس مالیەت)ەوەیە کەبریتیە لەیاسای ئابوری (اشتراکیەت) کەئەمیش بیردۆزێکی ئابوریەو یاساکانی بەم جۆرەیە:

کەس خاوەنی هیچ شتێکی خۆی نیەو دەبێت سەرجەم سەرمایەی خەڵکی لەژێر دەستەڵاتی وڵاتدا بێتو خەڵکی وەك کرێکارێك کاربکاتو مانگانە بەیەکسانی موچە وەربگرێت، کەبەڕاستی ئەم جۆرە یاسا علمانیە جاهلیەش لەناوەڕۆکدا هیچ جیاوازینیە لەگەڵ یاساکانی سەردەمی عەرەبی جاهلیو (راس مالیەت)ی ئەم سەردەمە، چونکە لەیاسای ئابوری (راس مالیەت)دا تاکە کەسێك لەسەر حسابی کۆمەڵگا خۆی دەکردە سەرمایەدارو دەوڵەمەندو مافی سەدانو هەزارانیتری پێشێل دەکرد، هەروەها لەیاسای ئابوری (اشتراکیەتیشدا) دەوڵەت لەسەر حسابی کۆمەڵگا خۆی دەکردە سەرمایەدارو کەس مافی ئەوەی نەبوو کەتەنها خاوەنی پارچە زەویەکی خۆی بێت، بەڵێ ئەمە بەراوردێکی زۆر سادەو خێرابوو دەربارەی هەرسێ یاسای جاهلی (عەرەبی کۆنو راس الیەتو اشتراکیەتی نوێ) !! کەواتە چ جیاوازیەك بەدی دەکەی لێرەدا؟!

ناوەڕۆکی هەرسێ یاساکە بریتیە لەچەوساندنەوەی کۆمەڵگا بەڵام هەریەکەی بەناوێکەوە، کەواتە ئێستا گەیشتینە ئەو ڕاستیەی کەبڵێین:

((گەر ئیسلام لەسەرەتادا وەك دینێکی چارەسەرخواز لەکۆمەڵگای عەرەبی جاهلیدا پەیدابوو بۆ مەبەستی ڕاست کردنەوەی خەڵکیو ڕزگارکردنی کۆمەڵگای عەرەبیو سەندنەوەی سەرجەم مافە خوراوەکانیان، ئەوە ئێستەو لەم سەردەمەدا زۆر پێویست ترە

کەئیسلام جارێکی‌تر دروشم‌و یاساکانی خۆی لەناو کۆمەڵگای پێش کەوتووخوازوو زانست دۆستی ئەم سەردەمەدا بلاّوبکاتەوەو کۆمەڵگا لەو بیردۆزو یاسا جاهلی‌و نازەلیانە پاك بکاتەوە هەروەك چۆن لەسەرتادا کۆمەڵگای عەرەبی جاهلی پاککردەوەو سەرجەم ئەو یاسایانەی کەهەژارانیان دەچەوساندەوە لەناوی‌بردن‌و ریشەکێش‌و بن کری‌کردن.

کەواتە ئێستا علمانیەکان دەڵێن چی؟! پاساوی چی بۆ بیردۆزو یاسا جاهلیەکانی خۆیان دەهێننەوە؟! بەڵگەی چی بۆ کۆن بوون‌و نەگونجانی شەریعەتی ئیسلام‌و یاساکانی بۆ خەڵکانی چەواشەو لایەن گری خۆیان باس دەکەن.

هەروەها دەربارەی فرۆشتنی بەندەو کەم دەست‌و غەریب‌و رەش پێستەکانیش دەڵێن: راستە ئێستا بەوشێوەی کەلەسەردەمی خۆیدا هەبوو بەندە نابرێتە بازاڕوو بفرۆشرێ بەلاّم ئایا فرۆشتنی بەندە تەنها لەوەدایە کەببرێتە بازاڕوو وەك ماددەی‌تر خەڵکی بیان کرێ؟! نەخێر!! ئەمرۆ لەژێر سایەی علمانیەکاندا خەڵکی نەك لاشەی خۆی بفرۆشێ بەڵکو ڕۆح‌و لاشەو ژیانی خۆی دەفرۆشێ.

دواین قسەم لەوەلاّمی ئەم خاڵەدا ئەوەیە کەبڵێم:

ئەو جاهلیەتەی کەعەرەبی ئەو سەردەمەی تێدابوو هەمان جەهالەتەکە ئەمرۆ خەڵکی تی‌کەوتووە بەلاّم بەشێوەیەکی‌ترو بەناوێکی‌تر، کەواتە ئیسلام لەم کاتەدا زۆر پێویست ترە، کەجارێکی‌تر سەر لەکۆمەڵگای ئەمرۆی جاهلی بداتەوەو یاساکانی خۆی بخاتەوەگەڕ بۆ ڕزگارکردنی خەڵکی لەو جەهالەتەی کەبەهۆی ڕێچکەو بیردۆزە ماددیەکانەوە تووشی بووە.

<u>تێبینی</u>: خوێنەری بەڕێز ئاگادار دەکەم کەسەر بدات لەکتێبی ((جاهلیة فی قرن العشرین)ی مامۆستای پایەبەرز (محمد قطب) تازیاتر لەجاهلیەتی ئەم سەردەمە تی‌بگات))

یاساکانی شەریعەتی ئیسلام لەنێوان جی‌بەجی‌کردن‌و دروشمی خەیاڵیدا!!

پاش ئەوەی بەڵگەو پروپاگەندەی علمانیەکانمان هەڵوەشاندەوەو بەرپەرچمان دانەوە دەربارەی نەگونجانی شەریعەتی ئیسلام لەگەڵ ئەم سەردەمەدا (انشاء الله) ئێستا دەچینە توێژینەوەیەکی زانستی دەربارەی (یاساکانی شەریعەتی ئیسلامی لەنێوان جی‌بی‌جی‌کردن (تطبیق)و دروشمی خەیاڵیدا.

گومانی تێداینە کەدەیان ساڵە دوژمنانی خواو عیلمانی‌و مارکسیەکان بانگەشەی ئەوە دەکەن کەگوایا ئیسلام بەگشتی دینێکی خەیالیەو(وەهمی) چەند دروشمێکی بریقەدارو بەرزکراوەیەو ناتوانێت لەگەڵ ژیانی خەڵکی‌و پێشکەوتنە زانستی‌و

مرۆییەکاندا هەنگاو بنێت، وەتەنها چەند یاسایەکی کۆنەو تایبەتە بەخودی ئینسانەکان خۆیانەوەو پەیوەندی بەسیاسەت و لایەنی ئابوری و کۆمەڵایەتی و عەسکەری و زانست و.........)) نیە.

بەڵگەشیان بۆ ئەم قسانەیان ئەوەیە کەدەڵێن: ڕۆژ بەڕۆژ ژیانی خەڵکی لەبەرەو پێش چوندایەو مرۆڤ بەردەوام لەهەوڵی داهێنان و تازەگەریدا خۆی خەریك دەکات و ئیسلامیش وەك بەرد لەجێگاو شوێنی خۆیدا ماوەتەوەو قابیلی دەست کاری و گۆڕان کاری نیە، چونکە یاساکانی دینی ئیسلام یاسای قەطعین و بواری پێشنیارو ڕادەربڕینی تێدانیە.

لەبەرئەوە ئیسلام تەنها چەند دروشمێکی خەیاڵیەو هەرگیز لەجیهانی واقیعدا ناتوانێت جێگای خۆی بکاتەوەو یاساکانی خۆی بەئەنجام بگەیەنێ!!

پێش ئەوەی وەڵامی ئەم گومانە بێناوەرۆکە بدەینەوە باشتر وایە کەبزانین کێ ئەم قسانە دەکات و تاچ ڕادەیەك لەڕاستیەوە نزیکن:

أ) بێگومان ئەو کەسەی ئەم قسانە دەکات هیچ شارەزاییەکی لەدینی ئیسلام و یاساکانی نیەو ڕووداوەکانی مێژووی ئیسلامی نەخوێندۆتەوەو هەروەك توتێ ئاسا فێری ئەم قسانەکراوە.

ب) یان ئەو کەسانە ئەم قسانە دەکەن کەشارەزان و باش لەئیسلام و یاساکانی حاڵیبوون بەڵام بۆ مەبەستی بەرژەوەندیەکی دنیایی خەڵکی چەواشە دەکەن و ئەم گومانانە بڵاودەکەنەوە.

ج) یان ئەو کەسانەن کە یاسا نەگۆڕو گۆڕاوەکانی ئیسلام جیاناکەنەوەو هەروا دەزانن کەئیسلام چەند یاسایەکی نەگۆڕەو بەپێی سەردەم و کاتەکان قابیلی گۆڕانکاری نیە.

بەهەر حاڵ هەریەك لەم سێ تاقمە زۆر خراپ حاڵیبوون لەیاساکانی شەریعەتی ئیسلامی و مێژووی ئیسلامی و سەرجەم بوارەکانی تری ئیسلام، چونکە: .

یاساکانی شەریعەتی ئیسلامی سەرجەم بەکۆقەطعی نین و بەڵکو هەندێکیان هەیە بەپێی (شوێن و کات و ئەو شەخصە) دەگۆڕێ هەروەك زانایانی شارەزا لە زانستی (اصول الفقه) ئاماژەمان بۆ کردووەو دەڵێت (تتغیر الاحکام بتغیر الزمان والمکان والاشخاص والاحوال))

واتە: یاساکان دەگۆڕێت بەپێی ((کات و شوێن و کەسەکان و حاڵەتەکان)) بۆ نمونە لەجێگایەکدا کەخەڵکی خواردنی حەڵاڵ و ئاوی دەست بکەوێت بۆمەستی خواردن

حەرامەو بواری پێ نەدراوە کە(گۆشتی بەرازوو مردارەوە بوو و ئارەق بخوات) بەلام ئەگەرئەو کەسە ڕێی کەوتە جێگایەك و هیچی دەست نەکەوت لەغەیری ئەو شتە حەرامانە زیاتر ئەوە لەوکاتەدا یاساکانی خوای گەورە ڕێگەی ئەوکەسەدەدەن کەئەوشتە حەرامانە بخوات بۆ مەبەستی پارێزگاری کردن لەژیانی ئەو کەسە.

کەواتە دەتوانین یاساکانی شەریعەتی ئیسلامی بکەین بەچەند بەشێکەوە:

أ) هەندێك لەیاساکانی شەریعەتی ئیسلامی و عەقیدەی ئیسلامی بواری دەست کاری کردن و قسە لەبارەوە کردن و ڕادەربڕینی کەسی تێدانیە چونکە لەسەرتاوە خوای گەورە حوکمەکەی بڕیوەتەوەو لەهیچ سەردەم و کاتێکدا ئەو سایانە ناگۆڕێت و تاقیامەت دەبێت وەك خۆیان وابن وەك (سەرجەم) بنچینە باوەڕییەکان، یاساکانی حەلاڵ و حەرام، بەهاوڕەوشتی یەکان، شێوازی عبادەت کردن هەر لەنوێژوو ڕۆژو حەج و... هتد)).

ب) هەندێکی تر لەیاساکانی شەریعەتی ئیسلامی بناغەکەی لەقورئان و فەرموودەکانی پێغەمبەر (ﷺ) باسی لێوەکراوە بەلام دەلیلێکی قەطعی نیە لەسەر ئەوەی کە ئەو کارە بەچ شێوازێك بکرێت و بدرێت بۆ نمونە: (یاسای شورا لەئیسلامدا)) باس لەوەندەکراوە کەخوای گەورە دەفەرموێت بەپێغەمبەر (ﷺ) ﴿وامرهم شورى بینـــهم﴾[1] یان ﴿و شاورهم فى الامر﴾[2]

بەلێ لەقورئاندا ئەوەندە باسی شورا کراوە کەدەبێت ئەو بڕیارانەی کەلەحکومەتێکی ئیسلامیەوە بڕیاری لەسەر دەدرێت لەسەر بناغەی شورابێت واتە (ڕاپرسی کردن بەچەند کەسانێکی خاوەن ژیری و لێزان لەو کارەدا).

حیکمەتیش لەم ڕوون نەکردنەوەیە[لە]یاساو چۆنیەتی شورادا لەوەدایە کەئەو کەسانەی پەیامی خوای گەورەیان هەڵگرتووەو هەوڵی جێگیربوونی دینی خوا دەدەن کەکاتێ گەیشتە سەر کورسی حوکم یاسای شورا لەو حکومەتەدا بەکاربهێنن و جێبەجێی بکەن بەلام بەپێی حاڵی ئەو سەردەم و واقیعەی کەتێیدا دەژین.

کەئەمەش گەورەترین بەڵگەیە لەسەر مانەوەی دین و گونجانی لەهەموو کات و سەردەمێکدا.

---

(١) (شورای: ٣٨).

(٢) (ال عمران: ١٥٩).

ج) هەندێكی‌تر لەیاساكانی شەریعەتی ئیسلامی پێیان دەوترێت (ظنی الدلالة)..واتە: بەڵگەیەكی قەطعی بەدەستەوە نادات‌و گومانی تێدا هەیە، هەربۆیە زانایان‌و (فقهاء) لەچۆنیەتی دەرهێنان‌و (استنباط)ی حوكم لەو ئایەتانەوە جیاوازیان كەوتۆتە نێوانەوە، هەروەها ئەم جیاوازیەیان لەڕق قین‌و دژایەتیەوە نەبووە بەرامبەر بەیەكتری بەڵكو لەچۆنیەتی تێگەیشتنیان بووە لەو دەقە شەرعیە (جا ئایەتی قورئان بوبێت یان فەرموودەی صەحیحی) پێغەمبەر (ﷺ) زۆرجار لەدەربڕینی فتواكانیاندا ڕاستیان كردووەو پێكاویانەو زۆرجاریش نەیان پێكاوە، بەلاَم پاداشتی خۆیان وەرگرتووە چونكە بەمەبەستێكی پاكەوە ئەو قسەیان كردووەو هەوڵی زۆریان لەگەڵدادا وە.

نابێت ئەوەش لەیادبكەین كەسەرجەم زانایان‌و مجتهدان لەسەر یاسا قەطعیەكانەوە قسەیان نەكردووەو ڕاوبۆچونی خۆیان دەربارەی نەوتووە بەڵكو زانایانی (مجتهد) (ڕەحمەتی خوایان لێبێ) لەو یاسا فەرعیانە قسەیان كردووە كەدەلیلێكی قەطعی نادەن بەدەستەوەو گومانی تێدایە، بۆ نمونە خوای گەورە دەربارەی قورئان دەفەرمویێت: ﴿لا يمسه الا المطهرون﴾.. واتە: دەست نەدەن لەقورئان تا پاك نەبن، ئالێرەدا زانایان لەسەر وشەی (مطهرون) جیاوازیان كەوتۆتە نێوان، هەندێكیان دەڵێن وشەی (مطهرون) بەمانای دەست نوێژ دێت، واتە: ئەو كەسەی دەست نوێژی نەبێت دەست لەقورئان نەدات، هەندێكی‌تر لەزانایان دەڵێن وشەی ﴿مطهرون﴾ بەمانای (لەشت تەواو نەبێت) (جابەهۆی كاری ژن‌و مێردایەتیەوە بێت یان بەهۆی شەیتانەوە بێت یان بەهەربیانویەكی ترەوە بێت) كەماناكەی بەم جۆرەی لێدێت: واتە ئەو كەسەی كەلەشی پاك نەبێت دەست لەقورئان نەدات بەلاَم قەیناكا دەست نوێژیشی نەبێت بەس لەشی پاك بێت.

وەدەیان و سەدان باسی‌تری لەم جۆرە، كەبەڕاستی ئەم مەسەلە اختلافیانەش هیچ سەرئێشەو گرفتێكی گەورەی بۆ موسڵمانان دروست نەكردووەو موسڵمان ئازادە لەوەی كەبەقسەی هەركام لەو زانا مجتهدانە بكات.

د) هەندێكی‌تر لەیاساكانی شەریعەتی ئیسلام حەرامن‌و حوكمەكەی بڕاوەتەوە بەلاَم لەناو حەرامەكاندا چەند پلەیەك هەیە، هەندێكیان زۆر بەتوندی حەرامەو بواری كردنی نیە بەهیچ بیانویەكەوەو لەهیچ سەردەمو كاتێكدا، وەك (كاری سوخۆری هەروەك قورئان دەفەرمویێت: ﴿واحل الله البيع وحرم الربا﴾

واتە: خوای گەورە كڕین و فرۆشتنی حەڵاڵ كردووەو كاری سوخۆری حەرام كردووە، یان داوێن پیسی‌كردن (زینا) كەلەهەموو سەردەم كات و حاڵەتێكدا حەرامەو كەس ناتوانێت بۆ هیچ حاڵەتێك حەڵاڵی بكات، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿ولاتقربــوا الزنــا﴾.. واتە: بەهیچ شێوەیەك توخنی زینا نەكەون و لێی نزیك مەكەونەوە، بەڵام لەهەمان كاتیشدا هەندێ كاری حەراممان هەیە كەلەحاڵەتی پێویستدا حەڵاڵ دەكرێت و ئیسلام لەڕەحمەت و فراوانی خۆیەوە ڕێگە بەكردنی دەدات بۆ نمونە:

(ئارەق خواردن) هەركاتێ زانی و خەریكە دەمرێت لەتینوانداو ژیانت لەدەست دەدەیت و غەیری ئارەقیش هیچ شتێكی‌تری لێنیە لەم حاڵەتەدا ئیسلام ڕێگە دەدات كەئەو حەرامە بخۆیتەوەو تانەمریت و دەگەیتە ئاوەدانیەك بۆ بەدەست خستنی ئاوی پاك و حەڵاڵ، هەروەها گۆشتی بەرازو مردارەوەبوو و شتەكانی‌تر كەژیانی ئینسانی لەسەر بەندە هەمان یاسای هەیە.

مەبەستیش لەم كارە تەنها پاراستنی ژیانی خەڵكەو هیچی‌تر نی‌یە.

كەواتە لەخاڵی یەكەمدا ڕون مان كردەوە كەسەرجەم یاساكانی شەریعەتی ئیسلامی بەڵگەی قەطعی نادەن بەدەستەوەو بواری اجتهادو مناقشەو ڕادەربڕینیشی تێدایە بۆ زانایان تابتوانن دین لەگەڵ ژیانی خەڵكیدا بگونجێنن و بەپێی ئەو سەردەمو واقعەی كەتێیدا دەژین فتوا بدەن.

علمانیەكان دەربارەی ئەم خاڵە زۆر بەهەڵەداچوون چونكە ئەوان دەڵێن ئینسان دروست كراوێكە بەردەوام لەگۆڕاندایە، هەروەها یاساكانی شەریعەتی ئیسلامیش هەمووی جێگیرن، كەواتە یاسا جێگیرو بڕیار لەسەر دراوەكانی ئیسلام لەگەڵ گۆڕانكاریەكانی ژیانی انساندا ناگونجێت.

ئێمەش دەڵێین علمانیەكان لەم خاڵەدا زۆر بەهەڵەداچوون چونكە: نەهەموو ژیانی ئینسان قابیلی ئەو گۆڕانكاریانەو نەهەموو یاساكانی ئیسلامیش جێگیرن، بەڵكو هەندێ لایەنی ژیانی انسان هەیە جێگیرەو هەرگیز قابیلی گۆڕان نیەو وەك (فطرەت، اخلاق، پەیوەندی كۆمەڵایەتی، كاری چاكەخوازی و گیانی هاوكاری و برایەتی...)) یاساكانی ئیسلامیش لەم كارانەدا جێگیرەو قابیلی گۆڕان نیە، هەروەها هەندێ لایەنی‌تری ژیانی انسان هەیە قابیلی گۆڕانە بەپێی كات و سەردەمەكان هەربۆیە هەندێ لەیاساكانی شەریعەتی ئیسلامیش قابیلی گۆڕانكاریە لەگەڵ گۆڕان كاریەكانی هەروەك زانایان دەڵێن: ((تتغیر الاحكام بتغیر الزمان والمكان والاشخاص)).. واتە: یاساكان دەگۆڕێن بەپێی كات و شوێن و كەسەكان)).

چەند تایبەت مەندیەك لەبناغەكانی یاسای شەریعەتی ئیسلامی

بێگومان یاساكانی شەریعەتی ئیسلام چەند تایبەت مەندیەكی سەرەكی هەیە كەبەهۆی ئەم تایبەت مەندیانەوە دەگونجێت بۆ هەموو سەردەمو كاتێك تاڕۆژی دوای كەسەرەكی‌ترین یان ئەمانەن:

١) نەبونی قورسی‌و مەشەقەت لەشەریعەتی ئیسلامدا:

٢) گەربەووردی سەیرێكی سەرجەم یاساكانی شەرعەتی ئیسلامی بكەین ئەو ڕاستیەمان بۆ دەردەكەوێت كەیاساكانی خوای گەورە زۆر نەرم‌و نیانی‌و ئاسانی پێوەدیارە:

هەروەك قورئان دەفەرمێت:

﴿مایرید الله لیجعل علیكم من حرج﴾ (المائدة: ٦).

واتە: پەروەردگار نایەوێت كەكاری قورس‌و حەرەجتان لەسەر دروست بكات.

یان دەفەرموێت: ﴿یرید الله بكم الیسر ولایرید بكم العسر﴾ (البقرة)

واتە: خوای گەورە كاری ئاسان‌و سوكی لێتان دەوێت‌و شتی قورسی لەئێوە ناوێت، هەروەها (عائیشە)ی دایكی باوەڕداران دەفەرموێت:

((ماخیر رسول الله (ﷺ) بین امرین الا اخذ أیسرهما مالم یكن اثما فان كان اثما كان أبعد الناس منه)).[1]

واتە: هەركاتێ پێغەمبەر (ﷺ) لەنێوان دووكارەدا اختیاركرابێت بۆ مەبەستی بەئەنجام گەیاندنی ئەوە كامیان سوك‌و ئاسان بوبێت ئەویانی هەڵبژاردووە بەمەرجێ تاوان نەبوبێت، خۆئەگەر تاوانیش بوبێت ئەوە لەهەموو كەسێ زیاتر دووربووە لێوەی.

بەڵێ یاساكانی شەیعەتی ئیسلام لەگەڵ تواناو ووزەی مرۆڤەكاندا بڕیاری لەسەردراوەو تەنها یاسایەكمان نیە لەئیسلامدا كەلە تواناو ووزەی مرۆڤەكاندا نەبێت‌و ئەنجام نەدرێت، هەربۆیە خوای گەرو دەفەرموێت:

﴿لایكلف الله نفسا الا وسعها﴾ (البقرة:) م.

واتە: خوای گەورە داوای شتێكتان لێناكات كەلەتواناتاندا نەبێت.

یان دەفەرمێت: ﴿لیس علی الاعمی حرج ولاعلی الاعـرج حـرج ولا علـی المریض حرج﴾ (الفتح: ١٧)

---

(١) رواه مسلم.

هەروەها ئیسلام لەڕوانگەی ئاسانی و سۆزی خۆیەوە ڕێگەی بەڕۆژوان (داوە) لەمانگی ڕەمەزاندا كەبەڕۆژو نەبێت و لەپاش ڕەمەزان بیگرێتەوە، ڕێگەی داوە بەكورت كردنەوەو پێش خستن و كۆكردنەوەی نوێژی نیوەڕۆ عەسر(قصر وجمع وتقدیم) كاتی لەسەفەردایت، هەروەها بواری داوە بەخواردنی گۆشتی بەرازو شارەق لەكاتی زۆر تەنگانەدا بۆ مەبەستی پاراستنی ژیانی انسانەكان.

٣) كەم كردنەوەی تەكلیفەكان (تقلیل التكالف):

هەروەها یەكێكی تر لەتایبەت مەندیەكانی یاسای شەریعەتی ئیسلامی بریتی یە لەوە كەزۆرجار و لەهەندێ حاڵەتدا خوای گەورە ئەو داواكاریانەی كەلەسەر مرۆڤەكان پێویستی كردووە كەمی دەكاتەوەو ئاسانی دەكات بۆ مەبەستی ئەوەی ئەو كەسانە توشی ژیانی ناخۆش و نارەحەتی و حەرەج نەبن هەروەك لەوەو پێش لەخاڵی یەكەمدا باسمان كرد.

بۆ نمونە حەج كردن كەیەكێكە لەپێنج پایەكەی ئیسلام و واجبە لەسەر باوەڕداران، بەڵام لەهەمان حاڵەتیشدا لەسەر یەكێ واجب نیە كەتوانای نەبێت یان زەكات و سەرفیترەو خێرو شتەكانی تر، یان خوای گەورە دەربارەی نوێژ دەفەرموێت: ﴿واقم الصلاة﴾..واتە: نوێژ بكەن، لەگەڵ ئەوەشدا بەپێوە ڕابوەستن (كەیەكێكە لەمەرجەكانی نوێژ) بەڵام لەحاڵەتی نەخۆشی و بێتوانایدا ئیسلام ڕێگەی داوە كەبەدانشتنەوە نوێژبكرێت و، خۆئەگەر نەشت توانی ئەوە بەپاڵكەوتنەوە نوێژەكەت بكەوە بەم شێوەیە.

یان جیهادكردن كەیەكێكە لەفەرمانەكانی خوای گەورە بەڵام لەهەمان حاڵەتیشدا (جیهادكردن) لەسەر یەكێ واجب نیە كە (نەخۆش و لاوازو پەك كەوتەبێت یان منداڵ یان هەرشتێكی تر بێت لەم بابەتە).

٤) یاسای پلەپلە (تدرج) هەیە لەشەیعەتی ئیسلامدا:

یەكێكی تر لەتایبەت مەندیەكانی شەریعەتی ئیسلام بریتیە لەوەی كاتێ خوای گەورە یاسایەكی داناوەو بڕیاری لەسەر داوە پلەپلە ئەوفەرمانە دابەزیوە چونكە ئەگەر بێت و لەسەردەمی خۆیدا بەیەك جار سەرجەم یاساكانی خوای گەورە بهاتایە خوارەوە ئەوە لەوحاڵەتەدا زۆر قورس دەبوو لەسەر موسڵمانان و جۆرە قورسیەكی بۆ دروست دەكردن و هەرگیز نەیان دەتوانی جێبەجێی بكەن، هەربۆیە قورئان لەماوەی (٢٣) ساڵدا هاتەخوار بەپێی ڕوداوەكان، یان حەرام كردنی ئارەق كەبە (سێ)جار حەرام كراو لەهەر حاڵەتێكیاندا بەشێك لەئارەق حەرام دەكراو موسڵمانانیش بەپەڕی باوەڕەوە وازیان لێدەهێناو تەركیان دەكرد.

بەڵێ ئەمە بەشێکی زۆر کەم بوو لەتایبەت مەندیەکانی شەریعەتی ئیسلامی کەئەم تایبەت مەندیانە لەهیچ دینو بیردۆزێکی‌تردا بەدی ناکرێت.

کەبێگومان ئەم تایبەت مەندیانە تەنها لەئیسلامدا بەدی دەکرێت‌و لەگەڵ هەموو سەردەمو کاتێکدا دەگونجێت.

کەواتە ئێستا لەدوای ئەم ڕون کردنەوەیە علمانیەکان بەڵگەی چی دەهێننەوە بۆ نەگونجانی شەریعەتی ئیسلام لەگەڵ انسان‌و ڕۆژگاردا؟!

نمونەی چەند تاقی‌کردنەوەیەکی مێژووی لەجێبەجێ‌کردنی شەریعەتی ئیسلامدا

علمانیەکان دەڵێن: ئەی بانگ خوازانی ئیسلام؟ ئەی ئەو کەسانەی کەبانگەشە دەکەن بۆ جێبەجێ‌کردنی شەریعەتی ئیسلامی؟! ئەو ئیسلامەی لەچەند دروشمێکی خەیاڵی پێکهاتووەو هەرگیز ناتوانێت لەدنیای واقعدا خۆی بنوێنێ؟!

ئەو ئیسلامەی ئێوە بانگەشەی بۆ دەکەن تەنها لەسەردەمی پێغەمبەرو خولەفاکانی دوای ئەودا جێبەجێ‌کراو بەلەناوچونی ئەوان ئیسلامیش تیاچوو.

هەروەها مێژووی ئیسلامی پڕیەتی لەچەند محاوەلەیەکی بێبەرهەمو فاشل‌و هیچی‌تر (وەدەیان‌و سەدان قسەو باسی تری لەم بابەتە.

بەڵێ علمانیەکان بەدروست کردنی ئەم جۆرە گومان‌و درۆ بێناوەڕۆکانە توانیان خەڵکێکی زۆر چەواشەبکەن‌و بیان کەنە دژی ئیسلام بەلام واقع خۆی وەلامی ئەم درۆو قسە پوچانەیان دەداتەوەو دەڵێت:

ئەی علمانیەکان زۆر بەهەڵەداچوون کاتێ وادەڵێن‌و ئەو درۆو گومانانە بلاودەکەنەوە چونکە شەریعەتی ئیسلامی وەك لەوەوپێش باسکرا چەند تایبەت مەندیەکی تایبەتی هەیەو بەهۆیەوە لەهەموو سەردەمو کاتێکدا جێبەجێ دەکرێت، بەڵێ گەر ئیسلام دینێکی خەیاڵی بوایەو تەنها دروشمو قسەی زل بوایە دەبوو تەنها بۆ جارێکیش جێبەجێ نەکرێت لەدنیای واقعدا بەلام گەر سەیرێکی مێژوو بکەین ئەو ڕاستیەمان بۆ دەردەکەوێت، بەڵێ ئیسلام لەشوێنێکدا جێبەجێ‌کرا کەدواکەوتوترین شوێن بوو لەناوچەکەداو لەو سەردەمەدا کەئەویش مەککەو مەدینەو دەورگەی عەرەبی بوو پاشان بۆ ناوچەکانی‌تری جیهان.

پاشان دوورگەی عەرەبی لەسەردەمی خۆیدا لەهەموو ڕوویەکەوە دواکەوتووبوو و ئاستی ڕۆشنبیری و خوێندەواری یان زۆرکزو لاوازبوو، هەربۆیە قورئان لەناویاندا هاتەخوارەوە بۆ مەبەستی هۆشمەندکردن و وریاکردنەوەیان وەك دەفەرموێت:

﴿انا انزلنا قرانا عربيا لعلكم تعقلون﴾

واتە: ئێمە ئەم قورئانە عەرەبییەمان ناردۆتە خوارەوە بۆ ئەوەی ((ژیرو عاقڵ بن))

بەڵێ گەر قورئان و شەریعەتی ئیسلامی لەکۆمەڵگایەکی وادواکەوتوودا جێبەجێکرابێ ئەی چۆن لەکۆمەڵگایەکی شارستان و پێش کەوتودا جێبەجێ ناکرێ؟!

لەم کاتەدا ڕەنگە هەندێك هەبن کەبڵێن: ئیسلام لەبەرئەوەی دینێکی لاوازو سادەو ساکارە بۆیە توانیویەتی لەناو کۆمەڵگای عەرەبی دواکەوت و نەخوێندەواری ئەو سەردەمەدا جێی خۆی بکاتەوەو جێبەجێ بوبێ؟! ئێمەش بۆ وەڵامی ئەم پرسیارە ژەهراویە دەڵێین:

<u>بۆ نمونە</u>: گەر مامۆستایەکی زیرەك و لێهاتوو توانی چەند قوتابیەکی سادەو ساکارو نەخوێندەوار بکاتە مامۆستاو کەسانی خوێندەوار! ئەوە مانای ئەوە دەگەیەنێ کەئەم مامۆستایە زۆر لێزان و زیرەکەو دەتوانێت کەسانی زیرەك و خاوەن ژیری زیاتر پێبگەیەنێت و فێری خوێندن و نوسینن بکات ئەوە زۆر ئاسانتر دەتوانێت کەکەسانی خاوەن ژیری و خوێندەوار پێبگەیەنێ.

بەڵێ: ئیسلام کۆمەڵگایەکی پەروەردەکرد کەنەخوێندەوار بوون و بت پەرست بوون و مافی لاوازو کەم دەست و ئافرەتیان نەدەداو انسانی لاوازو ڕەش پێست و غەریب لەبازاڕەکاندا دەفرۆشران و سەدان و هەزاران سیفەتی دزێوی تریان تێدابوو، بەڵام پاش گەیشتنی نووری ڕوناکی ئیسلام بەو کۆمەڵگا جاهلیە، سەرجەم ڕوداوەکان پێچەوانەبونەوەو ئەوانەی دارو بەردیان دەپەرست بونە یەکتاپەرست و تەنها خوایان دەپەرست و، ئەوانەی نەخوێندەوار بوون توانیان ببن بەمامۆستای عەرەب و غەیری عەرەب و، ئەوانەی ژێر دەستەبوون ئازادبوون و لەپاشاندا جیهانیان ئازادکرد.

پاشان ئەو عەربە نەخوێندەوارو نەفامانەی کەوەك دڕندە دەژیان، ئیسلام کردنی بەشوان و پێشەنگی مرۆڤایەتی و سەرجەم خەڵکانی دنیا بە(ئەورووپا)شەوە (دین و زانست و فەلسەفەو هونەرو سەرجەم تاقیکردنەوەکانی ژیانیان لەمانەوە وەردەگرت و لەووڵاتانی خۆیاندا تەجروبەی موسڵمانەکانیان جێبەجێ دەکرد.

بەڵێ ئیسلام نەك تەنها لەسەردەمی پێغەمبەرو چوار خەلیفەکەی دوای خۆیدا جێبەجێکرا وەك علمانیەکان دەڵێن! بەڵکو (١٣) سەدە دوای ئەوانیش بەردەوام بوو کەیەکەم دین و یەکەم بەرنامە لەسەر زەویدا بەدرێژای مێژوو توانیبێتی کەبۆ ماوەی (١٣٠٠) ساڵ بەردەوام بووبێت و خۆی گرتبێ، لەگەڵ ئەوەشدا هەزاران نەخشەو پیلان دژیکراوەو فتنەو شەڕی تێدا بڵاوکرایەوە کەجەنگی علی کوڕی ابی طالب و معاویە (ڕەزای خوایان لێبێت) باشترین نمونەی ئەم ڕاستیەن بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا بانگەوازو شارستانیەتی ئیسلامی ئەوەندە گەورەو فراوان بوو ئەم ڕوداوە بچوکانە هیچ کاریگەریەکی نەکردە سەر بڵاوبونەوەی ئیسلام.

بەڵێ ئەمە وەڵامی واقع بوو دژی علمانیەکان، کەواتە ئێستا دەڵێن چی؟! بەچ بەڵگەو بیانویەك دەڵێن مێژووی ئیسلامی پڕیەتی لەمحاولەی بێبەرهەمو فاشل؟ هەموو دەزانین گەر بەرنامەیەك لەدنیادا فاشل بێت و لەگەڵ ویستی خەڵکیدا نەبێت ئەوە تەنها چەند ساڵێکی کەم دەتوانێت بەردەوام بێت و جێگیر بێت، بەڵام لەپاشاندا خەڵکی خۆی شۆڕش دەکات بەسەر ئەو بەرنامەداو لەناوی دەبات، شۆڕشی فەرەنسا لەدژی پیاوانی کەنیسەو شۆڕشی خەڵکی ڕوسیا لەدژی مارکسیە شیوعیەکان و شۆڕشی بەعسیەکان دژی عبدالکریم قاسم و شۆڕشی کوردەکان دژی بەعسیەکان لەساڵی ١٩٩١، باشترین بەڵگەی زیندون بۆ ئەم باسە.

سەرنجێك! کاتێ علمانیەکان قسەدەکەن دەدوێن دەربارەی ئیسلام کە ئیسلام خەیاڵیەو لەدروشمو قسەی زل و بێناوەڕۆك زیاتر هیچیتر نیە!!؟.

لێرەو لەم کاتەدا زۆر بەپێویستی دەزانم کەئەوە ڕون بکەمەوە ئاخۆ چ کاتێك بەدینێك یان بەرنامەو بیردۆزێك دەوترێت خەیاڵی یان پرسیار بکەین و بڵێین:

ئایا بیردۆزو بەرنامەکانی دنیا بەهۆی چ تایبەتمەندیەکیانەوە دەبنە بەرنامەو دین و بیردۆزێکی خەیاڵی و تەنها لەچوارچێوەی قسەی زل و دروشمی بریقەدارو بێناوەڕۆکدا دەمێنێتەوە؟!

لەوەڵامی ئەم پرسیارەدا دەڵێین:

((هەر دین و بیروباوەڕو بیردۆزێك چ لەکۆن و لەنوێ ئەم چەند سیفەتەی تێدابوو ئەوە بەو بەرنامەیە دەوترێت بەرنامەو بیردۆزێکی خەیاڵی و بەهیچ بەڵگەیەك لەجیهانی واقعدا جێبەجێ ناکرێت و تەنها دروشمی ڕەونەق دارەو هیچیتر نیە، کەسەرکیترینیان ئەمانەن:

ئەم ڕێچکانە بناسە   علمانیەت

١ - هەر ڕێبازو بەرنامەیەك لەیاساو بیروباوەڕەکانیدا لەگەڵ فیطرەتو ناخی مرۆڤەکاندا نەگونجاو دژایەتی لەگەڵ لایەنە ناوەکیو دەرونیەکانی مرۆڤدا هەبوو ئەوەبەو بەرنامەو بیردۆزە دەوترێت بەرنامەیەکی خەیاڵیو دوابڕاوو بێبەرهەم، وە هەرگیز لەجیهانی واقعدا ناتوانێت بچەسپێت.

بەڵێ بەپێی ئەم یاسایەی سەرەوە بۆمان دەردەکەوێت ئاخۆ ئیسلام دینێکی خەیاڵیو بێناوەڕۆکەو لەگەڵ ژیانی انساندا ناگونجێت یان علمانیەت؟!

لەوەو پێش باسمان کرد کەئیسلام سەرجەم لایەنەکانی ژیانی انسانی ڕون کردۆتەوەو یاسای تایبەتی بۆ داناوە، هەروەها سەرجەم یاساو بڕیارەکانی ئیسلام لەگەڵ فطرەتی خەڵکیدا یەکسانەو بچوکترین دژایەتیان لەنێواندانیە، پاشان ئیسلام یاساکانی حەڵاڵو حەرام لەگەڵ ڕەوشتو خودی کۆمەڵگا بەگشتیو تاکە کەسەکان بەتایبەتی داناوە، هەر شتێك پاكو سودبەخش بێتو دووربێت لەزیان ئیسلام حەڵاڵی کردووەو هەرشتێك پیسو زیان بەخش بێت ئیسلام حەرامی کردووە ((واحل لکم الطیبات وحرمت علیکم الخبائث)) بەڵام گەر سەیرێکی بیردۆزی علمانیەت بکەین ئەوە دەبینین کە یاساو بڕیارەکانی علمانیەت لەگەڵ فطرەتو دەرونی مرۆڤەکاندا ناگونجێتو ڕێچکەیەکی خەیاڵیـن چونکە:

ئینسان لەناخو فطرەتیدا خۆزگەی پەرستنی تێدایەو حەزیەم لایەنە دەکات، بەڵام علمانیەت هیچ بایەخێکی پێناداتو بەمەبەستی گرنگی مرۆڤەکانی نازانێت.

کەواتە لەم خاڵەدا علمانیەت پێکهاتووە لەخەیاڵاتو دروشمی بریقەدارو لەدنیای واقعدا جێبەجێ ناکرێت تاسەر.

٢. هەر بەرنامەو دینو بیردۆزێك لەدنیادا گەر نەیتوانی جێگیربێتو بۆ ماوەیەکی زۆر دەستەڵات دارو حوکم ڕان بێت ئەوا بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کەئەو بەرنامەو دینو بیردۆزە خەیاڵیەو تەنها دروشمەو قسەی زل.

هەموو علمانیەکان دەزانن‌و لەمێژووی ئیسلام شارەزان کەئیسلام تاکە بەرنامەو دینە لەمێژووی مرۆڤایەتیدا کە (١٣٠٠) ساڵ حوکمی کردبێتو فەرمان ڕەوابووبێتو گەورەترین شارستانیەتو زانستو لایەنی ڕۆشن بیریو فەلسەفیو هونەری بڵاوکردبێتەوە، وە هۆکاری کزبوونو لاوازبونی لەسەردەمی عوسمانیەکاندا دەگەڕێتەوە بۆ شوێن کەوتوانوو هەڵگرانی کەلەڕێگە پاکەکەی ئیسلام لایان داو دەستیان دایە دنیا

پەرستی، هەر بۆیە لەم کاتەدا جولەکەش دەستی خیانەت کارو پیسی خۆی تێکردن‌و لەساڵی (١٩٢٣) خەلافەتی عوسمانی لەناوچوو.

بەڵێ ئەوە مێژووی جێگیربوون‌و فەرمان ڕەوای موسڵمانان، بەڵام ئایا علمانیەت چەند ساڵە هاتونەتە سەر شانۆی ژیان‌و خەباتی سیاسی‌و فیکری خۆیان دەکەن؟! وەئایا تاچ ڕادەیەك توانیویانە کەجێگەی خۆیان بکەنەوە لەدڵی جەماوەری خۆیاندا، وەتا چ ئاستێك توانیویانە کەسەرکەوتووبن؟!

بۆ وەڵامی ئەم پرسیارانە دەچینە خزمەت واقع بائەو شاهیدمان بۆ بدات‌و بڵێت ((علمانیەکان لەدوای شۆڕی فەرەنساوە پەیدابوون ساڵی (١٧٨٩) زاینی کەتا ساڵی (١٩٩٨) نزیکەی (٢٠٩) ساڵ دەکات، وەباشترین‌و سەرەکی‌ترین شوێن بۆ جێبەجێکردنی بیردۆزی علمانیەت بریتی‌یە لە (تورکیا)).

بەڵێ علمانیەکان لەتورکیا نزیکەی (٧٠) ساڵ حوکم یان کردوو مێشکی خەڵکیان پڕکرد لەدروشم‌و فکری علمانی‌و لەسەرجەم بەها ڕەوشتیەکان دایان ڕنی، بەڵام ئایا توانیان کەدین لەناوبەرن‌و بەتەواوی جێی خۆیان بکەنەوە لەناو دڵی خەڵکانی تورکیدا؟! نەخێر، لەپاشاندا خەڵکی دین دلری بەنج کراو لەدروشمە خەیاڵی‌و بریقەدارەکانی علمانیەت ووریابونەوەو بۆ جارێکی‌تر ئیسلامیان هەڵ بــــــــژاردوو علمانیەت‌و ڕێچکەکانی تریان پشت گوێخست. مشتێکیش نمونەی خەروارێکە.

٣. هەر بەرنامەو بیردۆزو دینێك لەدنیادا گەر تاماوەیەکی دیاریکراو خەڵکی شوێنی کەوت‌و پاشان لێی پاش گەزبویەوەو دژی وەستاو هەوڵی‌دا کەخەڵکانی‌تریشی لێدووربخاتەوە ئەوە گومانی تێدانیە کەئەو بەرنامەو بیردۆزو دینە تەنها قسەی زل‌و بریقەدارەو سەرجەم بڕیارو بۆچوون‌و یاساکانی خەیاڵین‌و هەرگیز لەدنیای واقعدا ناتوانێت جێگیرببێت.

بەڵێ گەر بەپێی ئەم یاسای سەرەوە (ئیسلام‌و سەرجەم بەرنامەکانی‌تری دنیا، بەراوردبکەین ئەوە دەگەینە ئەنجامێکی واقعی.

وا بۆ نزیکەی (١٤٠٠) ساڵ زیاترە ئیسلام پەیدابووە نزیکەی (١٣٠٠) ساڵیش فەرمان ڕەواو دەستەڵات داربووە، لەگەڵ ئەم مێژووە گەورەو بێوێنەیەشدا ڕۆژێك لەڕۆژان بەرنامەیەکی تر پەیدانەبوو کەببێتە بەدیلێك بۆ ئیسلام‌و خەڵکی دەست لە ئیسلام بەربدەن‌و بچنە ناو ئەو بیرو بەرنامەیەوە، هەروەها ئەو کەسانەی کەشاددەبون بەئیسلام‌و دەهاتنە ناو ئیسلامەوە ئەوەندە ئاشقی بەرنامەی خوا دەبون کەخۆیان‌و ماڵ‌و ژیانیان بەخت دەکرد لەپێناوی خواداو دەیان‌و سەدان وولات‌و شاریان دەکرد بۆ مەبەستی‌گەیاندنی ئەو دینە بەخەڵکی.

پاشان ئیسلام ڕۆژ بەڕۆژ خەڵکی زیاتر ئاشنادەبێت پێی و لەحەقیقەتەکانی تێدەگات، هەربۆیە ئەمڕۆ لەسەدەی (٢٠)ەمدا ڕابوون و بانگەوازی ئیسلامی هەموو جیهانی گرتۆتەوەو بووەتە بەدیلێکی واقعی لەبەرامبەر علمانیەت و سەرجەم دین و ڕێچکە دەست کردەکانی‌تردا، هەروەها ئەمڕۆ زۆر بەئاشکرا ئەو دیاردەیە بەدی دەکەین کەخەڵکی چۆن واز لەبیروباوەڕو بیردۆزە مادیەکان دەهێنن و باوەش دەکات بەئیسلامدا.

بەڵێ ئەمە نمونەیەکی واقعیە دەربارەی ئیسلام و شوێن کەوتوانی، خۆ ئەگەر ئیسلام دینێکی خەیاڵی و چەند دروشمێکی بریقەدارو نابەجێ‌بوایە ئەوە هەر لەمێژەوە باوی نەدەماو خەڵکی لێ‌دوردەکەوتەوە وەك دینە دەست کاری‌کراوو بیردۆزە فشەڵەکانی‌تری لێ‌دەهات، بەڵام ئایا شوێن کەوتوانی لێی ڕادەکەن و باوەش بەبەرنامەی تردا دەکەن؟! بێ‌گومان واقع خۆی وەڵامی بۆ ئەم پرسیارانە داناوەو دەڵێت: ((نەخێر)) بەڵکو سەرجەم دین و بەرنامەو بیردۆزەکانی تری غەیری ئیسلام خەیاڵین و تاماوەیەکی کەم بردەکەن و خەڵکی شوێنیان دەکەوێت و پاش ماوەیەك شوێنکەوتوانی لێی ساردەبنەوەو پاشگەز دەبنەوەو دێنە ناو ئیسلامەوە، بێ‌گومان ئەو بەرنامەو دینە دەست کاری‌کراوانەش بریتین لە:

(دینی جولەکە، دینی خاچ پەرستی مەسیحی، علمانیەت، مارکسیەت وجودیەت، عەبەسیەت، هەردوو بیردۆزی داروین و فرۆید...) کەئەم دین و بەرنامەو بیردۆزانە هەندێکیان لە (٥٠ تا ٦٠) ساڵ زیاتر نەی‌توانی بەردەوام ببێت و خەڵکی لەخۆی خڕبکاتەوەو پاشان کەدەرکەوت بۆ خەڵکی هیچ نین و تەنها چەند دروشمێکی زل و بێ‌ناوەڕۆکن شوێن کەوتوانی لێ‌پاش گەزبونەوەو ئەوانیش. واتە ئەو بەرنامانە ناویان لەکولەکەی تەڕدا نەماو وەك مۆم توانەوە؟؟!

بەڵێ خوێنەری بەڕێز ئەوە ئیسلام و ئەوە بەرنامەو دینەکانی غەیری ئیسلام بەراوردێکی خێراو بەوریژدان بکە تابگەیتە ئەو ڕاستیەی ئاخۆ کامیان خەیاڵین و لەگەڵ ژیان و بوارەکانی پێشکەوتنی مرۆڤەکاندا ناگونجێن.

حوکمی ئیسلام دەربارەی علمانیەت و علمانیەکان

گەر یەکێ پرسیار بکات و بڵێت کاتێ ئێمە بۆمان دەرکەوت کەعلمانیەت چیەو ئاخۆ دەبێت حوکمی ئیسلام چی‌بێت دەربارەی ئەم ڕێچکە دور لەخوایە؟!

ئێمەش بۆ وەڵامی پرسیارەدەڵێین:

١- علمانیەت لەڕوانگەی ئیسلامەوە بیردۆزێکە لەسەر بناغەی دنیا پەرستی و وازهێنان لەژیانی دواڕۆژ دروست بووە:

هەروەها علمانیەت و سەرجەم بەرنامەکانی تر بەڕێگەیەکی سەرەکی دەزانین بۆ دورخستنەوەی خەڵکی لەدینی بێگەردو بەرزی ئیسلام، کەئەم کارە ئیشی نەیارانە بە ئیسلام هەروەك قورئان باسی ئەم ڕاستیەمان بۆ دەکات لەسەر زمانی شەیتانەوەو دەفەرموێت:

﴿لاقعدن لهم صراطك المستقيم﴾ (الاعراف: ١٦).

واتە: بەڵێن بێت لەسەر ڕێگە ڕاستەکەی تۆ بۆیان دابنیشم.

پاشان دەفەرموێت: ﴿ولاغوينهم أجمعين﴾.

واتە: پاش ئەوەی کەلەسەر ڕێگە ڕاستەکەی تۆ بۆیان دانیشتم دەبێت گومڕایان بکەم و لەدینی تۆیان دوربخەمەوە.

بەڵێ علمانیەتیش وەك ڕێچکەیەکی شەیتانی ئەمڕۆ لەم سەردەمەدا هەمان ئیشی شەیتان ئەنجام دەدات و خەڵکی بۆ بێباوەڕی و بت پەرستیەکی نوێ بانگ دەکات و لەخوای گەورەو ئیسلامیان دوردەخاتەوە.

هەربۆیە خوای گەورە ئامۆژگاری باوەڕداران دەکات و دەفەرموێت:

﴿وان هذا صراطي مستقيما فاتبعوه ولاتتبعوا السبل فتفرق بكم عن سبله ذالكم وصاكم به لعلكم تتقون﴾.

واتە: ئەمە ڕێگەی ڕاستی منە. واتە ئیسلام و شوێنی بکەون و شوێنی ڕێبازو ڕێچکەکانی‌تر مەکەون چونکە لەڕێگە ڕاستەکەی ئیسلام لاتان دەدەن و دورتان دەخەنەوە، بەڕاستی ئەمە وەسیەت و ئامۆژگاری پەروەردگارە بۆ ئێوەی باوەڕدار تاوەکو خۆتان لەو ڕێگایانەی شەیتان بپارێزن و دورە پەرێزبن لێیان.

هەروەها دەفەرموێت:

﴿ومن يبتغ غير الاسلام دينا فلن يقبل منه وهو في الاخرة من الخاسرين﴾ (آل عمران:٨٥)

واتە: هەرکەسێ شوێن غەیری ئیسلام بکەوێت و بەیاساو بڕیارەکانی ڕازی‌بێت ئەوە خوای گەورە لێی قبوڵ ناکات و لەپاشەڕۆژدا یەکێ دەبێ لەخەسارەوەمەندەکان.

٢- حوکمی ئیسلام دەربارەی علمانیەکان:-

بێگومان حوکمی ئیسلام دەربارەی ئەو علمانیانەی کەباوەڕیان تەنها بەژیانی دنیا هەیەو ژیانی دواڕۆژیان پشت گوێ خستووەو باوەڕیان وایە کەدەبێت ئیسلام لەسەرجەم بوارەکانی ژیانی خەڵکی و سیاسەت و حوکم دووربخرێتەوەو دین تەنها وەك چەند دروشمێکی بەرزکراوە بمێنێتەوەو تێکەڵ بەژیانی خەڵکی نەبێت، ئەوە حوکمی ئیسلام

دەربارەی ئەو کەسانە بریتیە لەوەی بەکافرو بێدین و بێباوەڕیان دەزانین و کاتێ مرد یش نابێت نوێژی مردویان لەسەر بکرێت و لەناو گۆڕستانی موسڵمانان بنێژرێن بەتایبەتی ئەو کەسانەی کەڵپرسراو حاکمن لەناو علمانیەکاندا.[1]

هەروەها ئەو علمانیانەی کەبانگەشە بۆ علمانیەتی خۆیان دەکەن و دەبنە بەربەست لەبەردەم جێبەجێبوون و جێگیربوونی شەریعەتی ئیسلامی، ئەوانە بەپێی حوکمی ئیسلام (هەڵگەڕانەوە لەدین) واتە (مرتەدن).[2]

ئامۆژگاری! لەکۆتاباسی ئەم بەندەدا داواکارم لەسەرجەم خەڵکی بەگشتی و ئەو کەسانەی شوێن علمانیەت کەوتون بەتایبەتی ئەوەیە کەبگەڕێنەوە بۆلای ئیسلام، بەڵێ بۆلای ئەو ئیسلامەی کەلەداهاتویەکی نزیکدا سەرتاپای جیهان دەگرێتەوە و جارێکی تر خەلافەتی قورئان لەسەر زەویدا بەڕێوەدەچێ هەروەك نزیکەی (١٣٠٠) ساڵ بەڕێوەچوو.

ئەو ئیسلامەی کەلەلایەن ئەو پەروەردگارەوە دانراوە کەدروست کەری سەرجەم بونەوەرەو لەسەرو هەمووشیانەوە ئینسان.

تاکەی ژیانی گەنجێتی و لاوێتی خۆتان لەگەڵ ئەم ڕێچکەو ئەو بیردۆزدا سەرف دەکەن و ناگەڕێنەوە بۆ ڕەحمەت و باوەشی گەرم و پڕ دڵسۆزی ئیسلام.

تازووە بگەڕێنەوە بۆلای خوای گەورە چونکە ژیانی کەمی دنیا هەرچۆنێك بێت و لەگەڵ هەرکەسێکدا بێت هەرتەواو دەبێت، کەواتە واباشترە لەگەڵ کۆمەڵێکدا ژیان بەسەربەری کەلە ڕۆژی دوایدا ڕزگارت بکەن نەك پشتت تێبکەن، خۆشەویستان دڵنیابن لەوەی کەعلمانیەتیش هەروەك مارکسیەت و عەبسیەت و وجودیەت و ڕێچکە بێدین و خوانەناسەکانی تر هەر ڕۆژێك بێت لەناودەچێت و باوی نامێنێت، ئەی تۆی شوێن کەوتوی علمانی لەوکاتەدا پاساوی چی بۆخۆت دەهێنیتەوە؟! ئەوکاتە شوێن کێ دەکەوی؟!

پاشان لەڕۆژی دوایدا چۆن و بەچ جۆرێك وەڵامی پەروەردگارت دەدەیتەوە کاتێك لێت دەپرسێ! بۆ شوێن دینی من نەکەوتی و بۆچی علمانی‌بویت و دژی دین و بەرنامەی من دەوەستای؟!

کەواتە بەخۆتدا بچۆرەوەو بزانە ڕاست ترین بەرنامەو یاسای ژیان کامەیە شوێن ئەوە بکەوە!! والسلام علیکم ورحمه الله وبرکاته.

١٩٩٨/٥/٢٤.

---

(١) ظاهرة الغلوفي التكفير: د.يوسف القرضاوي (ص: ٢٠،٢١)

(٢) الاسلام والعلمانية وجها لوجه (د. يوسف القرضاوي (ص: ٧٥).

سەرچاوەكان

١ـ الاسلام والعلمانية وجها لوجه..................... د.يوسف القرضاوى

٢ـ مذاهب فكرية معاصرة.................................. محمد قطب

٣ـ الجداول الجامعة فى العلوم النافعة.......... جاسم بن محمد بن مهلهل

٤ـ ظاهرة الغلوفي التكفير................................ د.يوسف القرضاوى

٥ـ الموسوعة الميسرة فى الاديان والمذاهب

المعاصرة..................... الندوة العالمية للشباب الاسلامى

٦ـ كيف نكتب التأريخ الاسلامى............................ محمد قطب

٧ـ نفحات من شريعة الاسلامية........................ ابراهيم نعمة

٨ـ ماذا خسر العالم بانحطاط المسلمين..................... أبو الحسن الندوى

٩ـ المؤمرات الدولية ضد الاسلام............................ أم بنان

بەندی دووەم
تەبشیر
(بەمەسیحی کردن)

پێشەکی:

بۆ مەبەستی زیاتر شارەزابوون و زانیاری وەرگرتن دەربارەی ڕێچکەو بیردۆزە دەست کردوو چەواشەکاریەکانی دنیای ئەمڕۆ زۆر بەپێویستم زانی کەلەبەندی دووەمی ئەم نامیلکەیەدا باسێکی ووردو لێکۆڵینەوەیەکی زانیاری و ژیرانە بکەم دەربارەی ڕێچکەی بەمەسیحیکردن (تبشیر) تاخەڵکی بەگشتی و موسڵمانان بەتایبەتی لەشەوەزەنگی بێئاگایی بەخەبەر بێنەوەو بەچاوی خۆیان دوژمنی خۆیان ببینن.

بەڵێ مرۆڤ تادوژمنی خۆی نەناسێ ناتوانێت خۆی لێبپارێزێ و لەبەرامبەریدا بوەستێ، بەڕاستی دوژمنەکانی ئەمڕۆ زۆر لەدوژمنەکانی سەردەمی پێغەمبەر سەرسەخت ترو گومڕاکەرترن چونکە دوژمنانی ئەو سەردەمە بەئاشکرا بانگەشەی دوژمن کاری خۆیان دەکردوو سەرجەم موسڵمانان دەیان زانی کەئەوانە دوژمنن و دژی دین و بیروباوەڕی ئەمانن.

بەلاَم دوژمنانی ئەمڕۆ بەشێوەیەکیتر دژایەتی موسڵمانان دەکەن و بەناوێکی ترەوە خەڵکی لەئیسلام دوردەخەنەوە، ئەویش بەوەی کەلەدنیای ئەمڕۆدا ئەو ڕێچکەو ڕێبازانەی کەدێنە سەر شانۆی ژیان و دروست دەبن ناوێك لەخۆیان دەنێن کەزۆر سەرنج ڕاکێشەربێت و بەڵگەبێت لەسەرچاکی و پاکی ئەو بەرنامەیە، بەلاَم مەبەستی سەرەکی و هەرە گەورەشیان بریتیە لەگومڕاکردنی خەڵکی و دورخستنەوەیان لەخوای گەورە.سەرنج بدە (علمانیەکان) ووتیان زاراوەی (علمانیەت) لە (علم)ەوە هاتووە بۆ مەبەستی ڕاکێشانی سەرنجی چینی ڕۆشنبیران و زانست خوازان بەلای خۆیاندا بەلاَم مەبەستی سەرەکیان بریتیبو لەدارنینی ئیسلام لەدڵ و دەرونی خەڵکی.

هەروەها خاچ پەرستەکان بۆ مەبەستی گومڕاکردن و چەواشەکردن و بەمەسیحیکردنی خەڵکی ناوێکی زۆر ڕەونەق دارو بریقەداریان لەخۆیان نا کەئەویش

بریتی بوو لە(تەبشیر) بێگومان زاراوەی (تەبشیر) لە(بەشارەت)ەوە هاتووەو مانای (مژدەدان) دەگەیەنێ.

بەڵێ مژدەدان و دڵ خۆش کردنی خەڵکی، بەڵام ئایا لەڕاستیدا وایە؟! ئایا ئەم ڕێچکە دوور لەخوایە چ مژدەو چ خۆشیەك دەدات بەخەڵکی؟! بێگومان مژدەی ئەم بیردۆزە گومراکەرە تەنها ئەوەیە کەخەڵکی لەخوای گەورەو سەرجەم بەها ڕەوشتیەکان دوور دەخاتەوە.

کەواتە وتنی ووشەی (تەبشیر) تەنها ناوێکە بۆمەبەستی گومراکردن و چەواشەکردنی خەڵکی بەکاردەهێنرێت، کەواتە بەپێی ئەم ڕوون کردنەوەیە ڕاستە وەهەریەکە بەم ڕێچکەیە بڵێین(تەنصیر) واتە (بەمەسیحی‌کردن و دورخستنەوەی خەڵکی لەبەرنامەی پاك و بەرزی ئیسلام))

پێناسەی تەبشیر (بەمەسیحی‌کردن)

((حركة دينية سياسية إستعمارية بدات بظهور اثر فشل الحروب الصليبية بغية نشر النصرانية بين الامم المختلفة في دول العالم الثالث بعامة وبين المسلمين بخاصة يهدف احكام السيطرة على هذة الشعوب)).[1]

واتە: بریتیە لەوجوولە ڕامیاریە نوێخوازیەی کەبەلەناوچوونی جەنگی خاچ پەرستەکان پەیدابوو، مەبەستی سەرەکی بریتیە لەبڵاوکردنەوەی مەسیحیەت بەناو گەل و میللەتە جیاوازەکانی دەوڵەتانی جیهانی سێهەمدا بەگشتی و نێوان موسڵمانان بەتایبەتی بۆمەستی دەست گرتن بەسەر ئەو گەلانەدا.

یان بەشێوەیەکی‌تر بڵێین: (تەبشیر) بریتیە لەو ڕێچکە خاچ پەرستەی کەمەبەستی سەرەکی بریتیە لە(بەمەسیحی) کردنی خەڵکی بەگشتی و موسڵمانان بەتایبەتی و ناشرین کردنی دینی ئیسلام لەبەرچاوی خەڵکیدا ئەوەیش بە دروست کردن و هەڵبەستنی ڕوداوی درۆو قسەی بێناوەرۆك بۆ ئیسلام و موسڵمانان، هەربۆیە کابرایەکی وەك (هاربن) دەڵێ:

---

(١) الموسوعة الميسرة في الاديان والمذاهب المعاصرة (ص: ١٥٧).

((ان محمداً كان في الحقيقة عابد اصنام.......)).[1]

واتە// (محمد) (ﷺ) لەڕاستیدا بت پەرست بووەو بەتاكو تەنها خوای نەپەرستووە.

نمونەی چەند بوختانو درۆیەكی جووڵەی تەبشیر بۆ ئیسلامو موسڵمانان

وەك لەمەوپێش باسمان كرد كەمەبەستی سەرەكیو هەرەگەورەی جوڵەی (تەبشیر) بریتیە لەدروست كردنی درۆو پڕوپاگەندە بۆ ئیسلامو موسڵمانان، ئەویش بۆچەند مەبەستێكی دیاریكراو كەبریتین لە:

أ) پچڕاندنو لاوازكردنی ئەو پەیوەندیەی كەلەنێوان بەندەو پەروەردگاریدایە.

ب) پچڕاندنو سڕینەوەی سەرجەم بەها ڕەوشتیەكانی ناو كۆمەڵگا، ئەویش بەدروست كردنو هاندانی بەدڕەوشتیو جوان كردنیان لەبەرچاوی خەڵكیدا.

ج) بۆ مەبەستی دورخستنەوەی موسڵمانان لەئیسلامو كردنیان بەمەسیحی.

بەڵێ هەر بۆ ئەم مەبەستە (تەبشیریەكان) لەشاری (قدس) لە (فەلەستین) كۆنگرەیەكیان بەستو سەرەك كۆنگرەكە، كەناوی (القیس زویمر) بوو بەسەرجەم ئامادەبوانی ئەو كۆنگرەی ووت.

((ان أهدافنا من التبشير ليست ادخال المسلمين في المسيحية، وانما مهمتكم ان تخرجو المسلم من الاسلام، ليصبح مخلوقا لاصلة له بالله وبالتالي فلاصلة تربطه الاخلاق التي تعتمد عليها الامم في حياتها)).[2]

واتە: مەبەستی سەرەكی لەبەمەسیحی كردنی خەڵكیدا بریتی‌نیە لەدەركردنی موسڵمان لەئیسلامەوە بۆ مەسیحیەت، بەڵكو مەبەستی سەرەكیمان لەتەبشیر بریتیە لەدەركردنی موسڵمان لەئیسلام، بۆ ئەوەی پەیوەندی لەگەڵ خوادا بپچڕێت، هەروەها هیچ پەیوەندیەكی لەگەڵ ڕەوشتدا نەمێنێت، ئەو ڕەوشتەی كەبناغەی ژیانی هەموو گەلێكە.

كەواتە لەم ڕوانگەوە باشترین كار بۆ دورخستنەوەی موسڵمان لەئیسلام بریتیە لەڕەش كردنی ئیسلامو پێغەمبەرو مێژووی ئیسلامی، *هەربۆیە جوڵەی تەبشیر لەم ڕێگەیەی گرتەبەرو هەزارەها درۆو پڕوپاگەندەی ژەهراوی هەڵبەست بۆ ئیسلام كەبەرچاوترینیان ئەمانەن:*

---

(١) التبشير والإستعمار - عمر فروخ.

(٢) اخلاقنا او الدمار - ابراهيم نعمة (ص: ١٧).

١- (لطفی لیفونیان) كەیەكێكە لەئەندامانی (تەبشیر) بەرەچەڵەك ئەرمەنیە دەڵێت ((ان التأریخ الاسلام كان سلسلة مخیفة من سفك الدماء والحروب والمذابح))

واتە: مێژووی ئیسلامی پێكهاتووە لەزنجیرەیەك ڕووداوی ترسناك هەر لەخوێن ڕشتن‌و جەنگ‌و سەربڕینی خەڵكی!!؟

٢- (نلسن) دەڵێ ئیسلام دینێكی لاسای كەرەوەیەو لەمەسیحیەتەوە وەرگیراوە؟!

٣- (جسب) كەیەكێكی ترە لەئەندامانی تەبشیر دەڵێت:

((ان الاسلام مبنی علی الاحادث اكثر مماهو مبنی علی القران، ولكننا اذا حذفنا الاحادیث الكاذبة لم یبق من الاسلام شیئ))

واتە: ئیسلام لەسەر بناغەی (حەدیث) دروست بووە بەزۆری نەك لەسەر ئایەتەكانی قورئان، خۆ ئەگەر هەڵسین بەلابردنی ئەو (حەدیثە) درۆیانە ئەوە ئیسلام هیچی نامێنێتەوە!!

٤- (القس صموئیل زویمر) كەكاسە لێسێكی خاچ پەرست‌و دوژمن بە ئیسلام دەڵێت:

((یجب اقناع المسلمین بأن النصاری لیسوا أعداءهم))[1]

واتە: پێویستە لەسەرمان كەموسڵمانان واڵێبكەین‌و تێیان بگەیەنین كەخاچ پەرستەكان (مەسیحیەكان) دوژمنیان نین.

هەروەها دەڵێ ((یجب نشر الكتاب المقدس بلغات المسلمین لانه اهم عمل مسیحی))

واتە: پێویستە لەسەرمان كەكتێبی پیرۆزی خۆمان (واتە ئینجیل) بەزمانی موسڵمانان بڵاوبكەینەوە چونكە ئەمە گەورەترین كاری مەسیحیەتە.

هەروەها لەجێگەیەكی تردا دەڵێت:

((ینبغی للمبشرین ان لایقنطوا اذا رأوا نتیجة تبشرهم ضعیفة اذ ان من المحقق ان المسلمین قد نما فی قلوبهم المیل الشدید الی علوم الاورو بیین وتحریر النساء)).

واتە: ئەو كەسانەی كەهەوڵ دەدەن بۆ مەبەستی بەمەسیحی‌كردنی خەڵكی بادڵ گران نەبن لەوەی كەئەنجامی بانگەوازیەكەیان بێبەرهەم‌و لاوازە، چونكە ئێمە بۆمان دەركەوتوە كەموسڵمانەكان لەدڵەوە زۆرحەز بەزانستی ئەوروپا دەكەن‌و لەگەڵ ئازادی ئافرەتان . واتە: ڕوت‌و قوتیان

(١) ئەو چوار خاڵەی سەرەوە لە(الموسوعة المیسرة فی الادیان والمذاهب المعاصر) وەرگیراوە (ص: ٦٢)

سەرنج بدە خاچ پەرستەکان چ هەوڵ و تێکۆشان و ماندوبونێك دەدەن لەپێناوی ناشیرین کردن و دروست کردنی ڕوداوی پیس و ترسناك بۆ ئیسلام و موسڵمانان، بەڕاستی ئەمڕۆ موسڵمانان بەرامبەر بەجوڵەی (تەبشیر) زۆر بێئاگاو بێخەبەرن لەکاتێکدا جوڵەی تەبشیر تەواو دەستی کێشاوە بەسەر وڵاتانی ئیسلامیداو بەردەوام کاری خۆیان دەکەن و کتێب و مەبەستەکانی خۆیان بڵاودەکەنەوە.

ئەو ڕێگایانەی کەجوڵەی تەبشیر بەکاری دەهێنێت بۆ بەمەسیحی کردنی خەڵکی بەگشتی و موسڵمانان بەتایبەتی

وەك لەسەرتادا باسمان کرد کەزاراوەی (تەبشیر) ووشەیەکی گومڕاکەرە بۆ مەبەستی چەواشەکردنی خەڵکی بەکاردەهێنرێت هەر لەم ڕوانگەیەوە جوڵەی تەبشیر هەڵسان بەبەکارهێنانی چەند هۆکارو ڕێگەیەك بۆ مەبەستی ڕاکێشانی سەرنجی خەڵکی بەگشتی و موسڵمانان بەتایبەتی.

بێگومان ئەو هۆکارانەی کەجوڵەی تەبشیر بەکاریان دەهێنێت بەڕوکەش زۆرلەخزمەتی مرۆڤایەتیدان و کەس ناتوانێت ئینکاری لەچاکی و باشی ئیشەکانیان بکات بەڵام لەژێرەوە مەبەستێکی تریان هەیەو ئەو کارەی ئەنجامی دەدەن بۆ چەواشەکردن و ناشناکردنی خەڵکیە بەبەرنامەی دەست کاری کراوو (منحرف) مەسیحیەتە، *هەر لەم پێناوەدا سەرەکیترین ئەو هۆکارانەی کەبەکاری دەهێنن بریتین لە:*

١- بواری پزیشکی و دروست کردنی نەخۆشخانە:

بێگومان هەموو کەس دەزانێ کەکاری پزیشکی پیشەیەکی خزمەت گوزاریەو خزمەت بەکۆمەڵگا دەکات، هەروەها ئەو کەسانەی کەلەبواری پزیشکەوانیدا کاردەکەن زۆر ڕێزدارن و خەڵکی بەوپەڕی باوەڕەوە قسەیان لێوەردەگرێت هەربۆیە جوڵەی تەبشیر پیشەی پزیشکەوانی و کردنەوەی نەخۆشخانەی کردە سەرەکیترین کاری خۆی و دەیان و سەدان پزیشکی پەروەردەکرد بۆ ئەو نەخۆشخانانەی کەخۆیان مەبەستیان بوو بۆیان دەناردن، خەڵکیش بەچاوێکی زۆر ڕێزدارو بەرزەوە سەیری دەکردن و قسەکانیانی لێوەردەگرتن، هەربۆیە لەم کاتەدا ئەو پزیشکانە باشترین هەلیان بۆ ڕێدەکەوت بۆ مەبەستی گەیاندنی ئەو بیروباوەڕە هەڵەو چەوتەی کەوەك خاچ پەرستێك باوەڕیان پێهێنابوو بەگوێی نەخۆشەکاندا.

بێگومان نەخۆشیش لەو حاڵەتە ناخۆش و لاوازەی کەتێیدایە لەهەموو کات زیاتر پێویستی بەقسەی خۆش و یارمەتی (دکتۆر) هەیە، هەربۆیە لەم حاڵەتەدا ئەندامان و قوتابیانی قوتابخانە تەبشیریەکان بیروباوەڕی گەندەڵ و هەڵەی خۆیان وەك نیگایەك دەچرپان بەگوێی ئەو کەسە نەخۆشەداو لەئەنجامدا ئەو کەسە بەوپەڕی باوەڕەوە قسەکانی لەکابرای دکتۆر وەردەگرت و بەگوێی دەکرد.

(ڕشتر) کەیەکێکە لەقوتابیانی قوتابخانەی تەبشیر و یەکێە لەو کەسانەی کەلەبواری پزیشکیدا کاردەکات، بەسەرجەم پزیشکەکانی‌تر دەڵێت:

((ان الشيطان يريد ان نفتنكم فيقول لكم: ان واجبكم التطبيب فقط لاالتبشير)).. واتە: شەیتان دەیەوێت توشی ئەوەتان بکات و لەدڵتانی بچەسپێنێ کەپێتان بڵێ ئیش و کاری ئێوە تەنها بریتیە لەچارەسەرکردنی نەخۆش نەك خەڵك بەمەسیحی کردن))!!

لەکۆتای قسەکانیدا ئامۆژگاریەك یان دەکات و دەڵێت ((فلا نسمع منه))[1]

واتە: ئەم قسەیە تەنها وەسوەسەی شەیتانەو گوێی لێمەگرن و بەقسەی مەکەن.

بەڕاستی ئەمڕۆ جوڵەی تەبشیر لەهەموو جیهاندا بڵاوبۆتەوەو لەهەر وڵاتێکیش شوێن پێی خۆیان بکەنەوە دەست بەجێ هەوڵ دەدەن بۆ دروست کردنی نەخۆش خانە چونکە باشترین هۆکارە بۆ بەمەسیحی‌کردنی خەڵکی.

٢- بواری فێرکردن و دروست کردنی خوێندنگا (فی مجال التعليم):

یەکێکی‌تر لەو هۆکارانەی کەجوڵەی (تەبشیر) بەکاری دەهێنێ بۆ ((مەبەستی بەمەسیحی کردنی خەڵکی بەگشتی و چینی خوێندەوارو ڕۆشنبیران بەتایبەتی)) بریتیە لە کردنەوەو دروست کردن و بایەخ دان بەکردنەوەی خوێندنگاو لەچاپ دانی پەرتوك بۆ قوتابخانەکان و بڕیاردان لەسەر کردنەوەی خول فێربوونی زمانە جیاوازەکان و نوێکردنەوەی زانکۆو پەیمانگاو سەرجەم بوارە فێرکاریەکانی‌تر، هەر لەقۆناغەکانی سەرەتایی تا زانکۆو پەیمانگاکان.

وەك لەوەو پێش باسمان کرد سەرەکی‌ترین مەبەستیان لەخزمەت کردن و بایەخ دان بەبواری زانیاری فێرکردن تەنها بریتیە لە (بە مەسیحی‌کردنی خەڵکی، ئەویش بەهۆی بەکارهێنانی هۆکارێکی زۆر باش و دروستەوە کەبواری فێرکردن و زانست خوازیە.

---

(١) التبشير والاستعمار – عمر فروخ.

بەڵێ هەربۆیە (هنری جسب) کەیەکێکە لەقوتابیانی (تەبشیر) دەڵێ: ((ان التعليم في (مدارس) الارساليات المسيحية انما هو واسطة الى غاية فقط، هذة الغاية هي قيادة الناس الى المسيح وتعليمهم حتى يصبحوا افرادا مسيحيين وشعوباً مسيحية)).[1]

واتە: کاری فێرکاری لەو قوتابخانەو خوێندن گایانەی کەمەسیحیە گاورەکانی تێدایەو بانگەواز بۆ (بەمەسیحی)کردنی فێرخوازان دەکەن تەنها بریتیە لەبەکارهێنانی هۆکارێك بۆ گەیشتن بەمەبەستی سەرەکی خۆمان کەبریتیە لەبەمەسیحیکردنی خەڵکی ، بێگومان ئەو مەبەستەشمان بریتیە لەگەیاندن و بڵاوکردنەوەی مەسیحیەت لەناویاندا هەتا وەکو چەند کەسان و گەلێك ی گاورو مەسیحی دەربچن!!

هەروەها دەڵێ: ((ان المدارس شرط أساسي لنجاح التبشير)).[2]

واتە: قوتابخانەکان مەرجی سەرەکی و بناغەن بۆ (بەمەسیحیکردن) بەڵێ ئەمە مەبەستی سەرەکی جوڵەی تەبشیرەو لەگەڵ ئەمەشدا مەبەستێکی تریان هەیە کەبریتیە لەپەروەردەکردن و پێگەیاندنی کۆمەڵێك قوتابی گاور لەووڵاتانی ئیسلامی بۆسودوەرگرتن لەداهاتوویان و ئاسان بەڕێوەبردنی کارەکانیان لەپاشەڕۆژدا.

هۆکاری بڵاوبونەوەی جوڵەی (تەبشیر) لەووڵاتانی ئیسلامیدا

بێگومان چەند هۆکارێکی سەرەکی بووە هۆی بڵاوبونەوەی جوڵەی تەبشیر بەمەسیحیکردن . لەووڵاتانی ئیسلامیدا کەسەرەکیترینیان ئەمانەن:

١ـ بێئاگایی و دووری موسڵمانان لەحەقیقەتی ئیسلام:

یەکێ لەهەرە ئەو هۆکارە سەرەکی و بەرچاوانەی کەبوە هۆی بڵاوبوونەوەی جوڵەی تەبشیر لەووڵاتانی ئیسلامی بریتیبوو لەبێئاگایی و نەشارەزایی موسڵمانان بەئیسلام، خوای گەورە ئیسلامی بە(ڕوح) واتە گیان تەشبیە کردووەو دەفەرمێت: ﴿وكذالك أوحينا إليك روحاً من أمرنا﴾ (الشورى: ٥٢).

واتە: ئەی محمد (ﷺ) ئێمە بەفەرمانی خۆمان (ڕوحت) بەشێوەی نیگا بۆ دەنێرین کەمەبەست پێی ئیسلام و قورئانە بەڵێ (ئیسلام) ڕوحەو تایبەت مەندێتی (ڕوحیش)

---

(١) التبشير والاستعمار (عمر فروخ)

(٢) هەمان سەرچاوە.

لەوەدایە کەبچێتە هەر لاشەیەکی مردووەوە زیندوی دەکاتەوە، بەڵام زۆر بەداخەوە موسڵمانان بەهۆی دورکەوتنەوەیان لەو (ڕوحە) کەئیسلامو قورئانو فەرموودەکانی پێغەمبەرە)) توشی دەیانو سەدان گرفتو کێشەی دینیو دنیای بوون.

لەوانە هەندێکیان بووە دلڕەستو بەکرێگیراوی بێباوەڕانو هەندێکیتریان بوونە ئالەتێکی چالاك بۆ ڕاپەڕاندنی ئیشوکاری علمانیو مارکسیو گاورو جولەکەکانو هەندێکیتریان بونە چەك بەدەستو پاڵپشتی ستەم کارو فەرمان ڕەوا دور لەدینەکان.

بەڵێ گاورە مەسیحیەکانیش لەم دەرگایەوە سەیرێکی حاڵی شڕی موسڵمانانیان کردوو هاتنە ژورەوەو ئەوەی ویستیان بەرنامەیان بۆ داڕشتو پاشان جێبەجێیان کرد.

٢- دووەم هۆکار بۆ دروست بونو بلاوبونەوەی جوڵەی (تەبشیر) لەووڵاتانی ئیسلامی بریتیبوو لەڕوخانو لەناوچوونی خەلافەتی عوسمانی:

ئەویش بەهۆی پلانەیەك لەدوا یەکەکانی جولەکەو سەرجەم دووژمنە ڕق لەدڵەکانیتر، بێگومان ڕوخانی خەلافەتی عوسمانی ڕێخۆش کەرێکی زۆر گەورەبوو بۆ بڵاوبونەوەو پەرەسەندنی جوڵەی تەبشیر لەووڵاتانی ئیسلامی، چونکە پێش ڕوخانو لەناوچونی خەلافەتی عوسمانی سەرجەم ڕێچکەو بیردۆزە ماددیو دینە (منحرف)ەکان بەشێوەیەکی نهێنی کاریان دەکردوو ژێر بەژێر چالاکیەکانی خۆیان ئەنجام دەدا بەشێوەی (تنظیم)ی نادیار، بەڵام لەپاش ڕوخانی خەلافەتی عوسمانی ئەو بەربەستە شکاو ڕێخۆش کەرێکی گەورەبوو بۆ جوڵەی تەبشیر کەچالاکیەکانی خۆیان لەووڵاتی ئیسلامیدا ئەنجام بدەنو خەڵکی لەئیسلام دووربخەنەوە.

٣- سێهەم هۆکار بۆ بڵاوبونەوەی ڕێچکەی (تەبشیر) لەووڵاتانی ئیسلامی بریتیبوو لەوەی کەلەووڵاتانی ڕۆژئاوا سەدانو هەزاران قوتابی گاوری خاچ پەرست پەروەردەکراو بەناوی خێر خوازو دەستەی فریاکەتنەوە ڕەوانەی وولاتانی ئیسلامی کرانو ئەوانیش زۆر بەئاسانی کاری سەرەکی خۆیان ئەنجام داو خەڵکێکی زۆر یان لەموسڵمانو غەیری موسڵمان کردە قوتابی جوڵەی تەبشیر.

٤. دانانی ئابڵوقەی ئابوریو دروست کردنی شەڕی ناوخۆ لەووڵاتانی ئیسلامیدا:

بێگومان بەر چاوترینو سەرەکیترین هۆکار بۆ بڵاوبنەوەی (تەبشیر) لە وولاتانی ئیسلامی بریتیبوو لەم خاڵە بەم شێوەیە.

تەم ڕێچکانە بناسە تەبشیر

لای هەموو کەس ئاشکرایە کەسەقام گیربوون و جێگیربوونی ئاشتی لەووڵاتدا دەبێتە خۆش گوزەران و حەوانەی ئەو خەڵکە، هەروەها شەڕو کوشتار دەبێتە هۆی کاول بوون و ڕوخانی بنەما ئابوری و کۆمەڵایەتی و سیاسیەکانی ووڵات، بەڵێ جوڵەی (تەبشیر) بۆ مەبەستی دورخستنەوەی خەڵکی لەئیسلام و ئاشناکردنیان بەڕێچکەی تەبشیر هەڵسان بەدروست کردنی جەنگ و دوبەرەکی لەنێوان لایەنە جیاوازو دژ بەیەکەکانی ووڵاتانی ئیسلامی تالەئەنجامدا کارگەیشتە ئەوەی کەووڵات وێران ببێت و هیچی بەسەر هیچەوە نەمێنێت.

بەڵێ لەم کاتەدا گەورەترین هەلە بۆ گەیشتنی یارمەتی و ئازوقەو دروست کردنی نەخۆش خانەو قوتابخانەو سەرجەم بوارە خزمەت گوزاریەکانی‌تر بەو ووڵاتە، هەر بۆیە بەم بیانوانەوە (تەبشیر) توانی لەهەموو ئەو ووڵاتانەی کەشەڕی ناوخۆی تێدا بوو بنکەی خۆی بەناوی ئاوادان کردنەوەو نوێکردنەوەی ووڵات و ژێرخانی ئابوریەوە دابمەزرێنێ و مەسیحیەت بەناو خەڵکی ئەو ووڵاتەدا بەئاسان ترین شێوە بڵاوبکاتەوە. کوردستانی خۆمان باشترین نمونەی زیندووەو لەبەرچاودایە.

گەر بەخێرای سەیرێکی (١٠) ساڵ لەمەوپێش بکەین و بەراوردی بکەین لەگەڵ حاڵی ئەمڕۆی خۆماندا لەڕوی بڵاوبونەوەی (ئینجیل و کتێبە مەسیحیەکانی‌تر) جیاوازیەکی زۆر گەورە بەدی دەکەین چونکە (١٠) ساڵ لەمەوپێش زۆرکەم لەخەڵکی ووڵاتی خۆمان دەیان زانی (ئینجیل) چیەو پەرتوکی چ گەل و میللەتێکەو تاچ ڕادەیەک بەڕاستی ماوەتەوە، خۆ گەر خواستی بەدەست خستن و خوێندنەوەی یەکێ لەو (ئینجیلانەت) بوایە ئەوە بەئاسانی دەستت نەدەکەوت و لەهەموو جێگەو شوێنێکدا نەدەبینرا.

بەڵام ئەمڕۆ لەووڵاتی ئێمەداو لەکوردستان بەتایبەتی (ئینجیل) بەهەر چوار جۆرەکەیەوە (لوقا، یوحنا، مرقص، متی) لەسەرجادەو شۆستەو هەندێ لەکتێبخانە گشتیەکاندا بەهەرزان ترین نرخ دەفرۆشرێ، یان لەهەندێك جێگادا بەدیاری دەدرێت بەخەڵکی، یان لەگەڵ شتی‌تردا بەیان درێتی؟!

یان لەهەندێ لەو نەخۆش خانەو خوێندنگایانەی کەکردویانەتەوەو بەڕوکەش خزمەتی قاچ پەڕیوو کەم ئەندام و هەژارانی ووڵاتی تێدا دەکەن بەئاشکرا وەك ڕۆژی ڕوناك (ئینجیل) یان بەدیاری دەدرێتێ، کەلاپەڕەکانی لەماعەو ڕەسمەکانیشی ڕەنگاو ڕەنگ) لەهەندێ جێگاشدا ئەو ئینجیلانە کەدابەش دەکرێت کراوە بەکوردی بۆ مەبەستی ئاسان خوێندنەوەو تێگەیشتن لێی.

باشە ئەمە دەبێت بۆ وابێت؟! تۆ بڵێی خوای گەورە بەم کارە ڕازی‌بێت؟! باشە دەبێت ئێمەی ئیسلام خوازو دڵسۆزی ئیسلام حسابمان چی‌بێت لەڕۆژی دوایداو وەڵامی چی خوای گەورە بدەینەوە؟!

کەواتە ئەی موسڵمانی کورد!! ئاگاداربیبەرەو هۆشت بێتەوە بەخۆتداو علمانی‌و گاوروو جەلەکەو کاسەلێس پاڵپشتەکانیان وولاتیان پڕکردین لە بێ‌دینی‌و بەدکاری، کردیانە باشترین تاقیگە بۆ بەئەنجام گەیاندنی پیلانەکانیان ئافرەتانی حجابیان ڕوت کردینەوەو گەنجانو ڕۆڵە وولاتیان لەئیسلامو خوای گەورە دورخستنەوەو گومڕاو سەرلێشێواویان کردو پاشان کردیانە دژی ئیسلامو بەرنامەی قورئان.

سەروەت‌و سامانو کەلەپورو دارای وولاتیان بەتالان بردین بۆخۆیان، دەی ڕاپەڕنو ووریابینەوەو ببنە کەناڵێکی ڕاگەیاندنو بانگی حەق بدەین بەگوێی خەڵکیداو پەردە لەسەر ڕوخساری ڕەش‌و تاوانی دوژمنانی ئیسلام لابەرین.

بەڵێ ئابلۆقەی ئابوری‌و شەڕی ناوخۆ ئەنجامەکەی بەوە گەیشت کەلەوولاتێکدا ڕۆژی (٥) جار بانگی خواو یەکتاپەرستی بدرێت بەگوێی خەڵکیداو ساڵانە مانگی ڕەمەزانی تێدا بگیرێت‌و زەکاتی فەقیرانی تێدابدرێت‌و خەڵکەکەشی خۆی بەموسڵمان بزانێ کەچی لەگەڵ ئەوەشدا کارگەیشتە ئەوەی کەرێچکە بێ‌دینو جولەکەکان بەئارەزوی خۆیان ئارادەیەکی سەرکەوتوو خەڵکیان لەدین دورخستەوەو بەدرەفتاریان لەوولاتدا بەرپاکردو بیرو باوەڕی ساختەکارو فشەڵی خۆیان بەسەرنج کردە مێشک‌و دڵی خەڵکەوە بەڵام لەگەڵ ئەم هەموو درۆو ساختەو هەوڵە بەردەوامەشیاندا نەیان توانی تاسەرخەڵکی چەواشەبکەنو فطرەتیان بەرەو کەلاوەی بێ‌باوەڕی‌و دور لەخوایی‌بەرن، سوپاس بۆ پەروەردگار ڕابوونو بوژاندنەوەو بانگەوازی ئیسلامی پلنگ ئاسا لەسەنگەری ڕووبەڕووبونەوەدا ڕاوەستا دژی درۆو کارە چەواشەکانیانو لەئەنجامدا خەڵکی چەواشەو بێ‌ئاگا لەئیسلام ووریابونەوەو گەڕانەوە بۆ باوەشی فراوانو گەرمی ئیسلامو مزگەوتەکانیان ئاوەدان کردەوەو ئیسلامیان کردە بەرنامەی ژیانیان، هەروەها ئەو ئافرەتانە کەبەبیانو پێشکەوتوخوازیەوە بەرگی حجابیان لەبەر داڕنیبون بەئاگا هاتنەوەو گەڕانەوە سەر فطرەتی پاکی خۆیانو پۆشینی بەرگی حجاب‌و بازاڕو شوێنە گشتیەکانیان بەسەرپۆشی پاک‌و دڵی پڕلە ئیمانەوە ڕازاندەوەو لەهەمان کاتیشدا بونە درکێکی جگەر بڕ بۆ دوژمنانیان، بەڵێ ئەمە حەقیقەتەو پێویستە زۆر بەئاشکرا باس بکرێت: ﴿الذين يبلغون رسالات الله يخشونه ولايخشون أحدا إلا الله﴾.

حوکمی ئیسلام دەربارەی جوڵەی تەبشیر بەمەسیحیکردن

پێم باشە لەکۆتا باسی ئەم بەندەدا حوکمی ئیسلام دەربارەی (تەبشیر)و شوێن کەوتوانیان ڕوون بکەمەوە تا موسڵمانان زیاتر ئاشنابن بەیاساکانی ئیسلام و دوژمنی خۆیان بۆ دەربکەوێت.

١- مەسیحیەت لەڕوانگەی ئیسلامەوە:

بێگومان دینی مەسیحیەت بەودینە دەوترێت کەبۆ گەلی جولەکە . بەنی ئیسرائیل . نێردراو(عیسی کوڕی مەریەم) بو بەپێغەمبەریان و پەرتوکێکی ئاسمانیان لەلایەن خوای گەورەوە پێخەلأت کرا بەناوی (ئینجیل) هەروەك خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وآتيناه الانجيل فيه هدىً ونور﴾ (المائدة: ٤٦).

واتە: ئێمە ئینجیلمان بەخشی بە(عیسی) کەتێیدا بوو هیدایەت و ڕووناکی، بێگومان (عیسی) (علیه السلام) دوا پێغەمبەربوو بۆ جولەکەکان، هەروەها لەسەردەمی (عیساشدا) (ئینجیل) کۆنەکرایەوە لەیەك بەرگدا بەڵکو لەپاش (عیسی) هاوەڵەکانی هەڵسان بەنوسینەوەی (ئینجیل) بەلأم بەو شێوەنا کەلەکاتی خۆیدا هاتبوە خوارەوە بۆ (عیسا) (علیه السلام) بەڵکو زۆرێك لە وتەی خوای گەورەیان ون کردوو گۆڕییان و قسەی خۆیان لە جێگەکەیدا دانا، لە پاشان دا ژمارەی ئینجیلەکەیان گەیشتە ڕێژەیەکی زۆر کە نزیکەی (١٠٠) انجیل دەبوو. گاورەکان هەڵسان بە سووتاندنی ئەو کۆمەڵە زۆرە ئینجیلەی کە بە دەست نوسی قەشەکان نوسرابوون و لەناویان بردن تەنها (٤) یان نەبێت کە ئێستا لە جیهاندا مەسیحیەکان زۆر متمانەی پێدەکەن کە بریتیە لە:

١- ئینجیلی لوقا.
٢- ئینجیلی یوحنا.
٣- ئینجیلی مرقص.
٤- ئینجیلی متی.

هەریەك لەم ئینجیلانەی کە ئێستا هەن دژایەتیان لەگەڵ یەکتردا هەیەو جیاوازیەکی گەورەو بەرچاو بەدی دەکرێت لە نێوانیاندا.

کەواتە: ئێمەی موسڵمان باوەڕمان بە ئینجیل هەیە وەك پەرتوکێکی ئاسمانی .. کە وتەی خوای گەورەیە، بەلأم بە هیچ شێوەیەك باوەڕمان بەو ئینجیلە نیە کە لە جیهاندا هەیە چونکە دەست کاری کراوەو قسەی مرۆڤاکانی تێکەڵ بووە.

هەروەها دەربارەی مەسیحیەتیش دەڵێین:

هەروەك چۆن باوەڕمان وایە کە (ئینجیل) پەرتوکێکی خوایەو پاشان لە لایەن قەشەو گاورەکانەوە دەست کاری کراوە ئاواش باوەڕمان وا یە کە مەسیحیەت دینێکی خوایی بوو کە بۆ گەلی بەدکاری جولەکە هاتو پاشان کە ئیسلام هات دینی مەسیحیەت سڕایەوەو کاری نەما، وە بە هاتنی ئیسلام سەرجەم دینە ئاسمانیەکان (نەسخ بوونەوەو باویان نەما).

کەواتە ئێستا دەڵێین: مەسیحیەت لە ڕوانگەی ئیسلامەوە دینێکە سڕاوەتەوەو بە هیچ جۆرێك دروست نیە کە ئیش بەیاساکانی بکەین‌و شوینی بکەوین، هەروەها (ئینجیل) یش لە ڕوانگەی ئیسلامەوە کتێبێکی ئاسمانیەو بە هاتنی قورئان سڕاوەتەوەو کاری پێ ناکرێ، هەروەها ئینجیل لەگەڵ ئەوەی کاری پێ‌ناکرێت، دەست کاریش کراوەو هەزاران قسەی مرۆڤی بەناوی خواو عیساوە تێدا وتراوە، بەڵێ:

کەواتە ئێستا نە دروستە ببیت بەمەسیحی چونکە بە هاتنی ئیسلام.. سڕاوەتەوە، نەدروستە ئینجیل بکەیتە بەرنامەو پێشەنگی ژیانت چونکە:

ا) بە هاتنی قورئان ئینجیل‌و سەرجەم کتێبە ئاسمانیەکانی تر سڕانەوەو کاریان نەما.

ب) ئینجیل دەست کاری کراوەو پڕیەتی لە قسەی پاپاو قەشە گاورەکان.

٢- حەرەکەی تەبشیر لە ڕوانگەی ئیسلامەوە:

هەروەها حوکم ی ئیسلام دەربارەی حەرەکەی تەبشیر ئا بەم جۆرەیە:

بێ‌گومان حەرەکەی (تەبشیر) ڕێچکەیەکی گومڕاکەرەو هەوڵ دەدات لە پێناوی دورخستنەوەی خەڵکی لە ئیسلام‌و سەرجەم بەها ڕەوشتیەکان بۆ مەبەستی (بەمەسیحی) کردنیان، هەروەها حەرەکەی (تەبشیر) ڕاستەوخۆ لە دژی ئیسلام‌و موسڵمانان دروست بووەو بەردەوام کاردەکات بۆ دژایەتی ئیسلام‌و موسڵمانان.

کەواتە هەرکەسێ شوێن ئەم ڕێچکە نادروست‌و بەدکارە بکەوێت‌و –واز لە ئیسلام بهێنێت – ئەوە ئیسلام بەیەکێ لە هەڵگەڕاوەکانی دەزانێ (مرتد) و حوکمی هەڵگەڕاوەکانیش لە دنیادا کوشتنە، هەروەك چۆن (ابو بکری صدیق) (خوای لێ ڕازی بێت) لەپاش وەفاتی پێغەمبەر (ﷺ) لەشکری بۆ ئامادە کردن‌و لەناوی بردن کە ئەم شەڕە ناونرا شەڕی هەڵگەڕاوەکان (حروب الردة).

هەروەها لە دواڕۆژیشدا یەکێ دەبێ لەوکەسانەی کە ڕوخساریان ڕەش داگیرساوەو لە ڕەحم و لێخۆشبونی خوای گەورە وەدوورن، قورئان لە بارەیانەوە دەفەرموێت:

﴿فأما الذين أسودت و جوههم اكفرتم بعد ايمانكم؟!﴾.

واتە: ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هەبووەو پاش باوەڕ هێنانەکەیان بێ‌باوەڕ بونەتەوەو لە ئیمان پاش گەز بوونەتەوە لە دواڕۆژدا ڕویان ڕەشەو ناشیرین ڕەخسارن.

سەرچاوەکان

التبشير والأستعمار في البلاد العربي .... عمر فروخ

الموسوعة الميسرة في الأديان والمذاهب المعاصرة.................... ندوة العالمي

اخلاقنا أو الدمار.. ابراهيم نعمة

هل الكتاب المقدس كلام الله .... أحمد ديدات

الإسلام في أفريقا الوسطى .... ابراهيم نعمة

بەندی سێهەم

البوذية

(بوزیەت)

پێناسەی بوزیەت:

بریتی‌یە لەو دینەی کە لە هندستان پەیدا بوو، مێژووی سەرهەڵدانی ئەم دینە دەگەڕێتەوە بۆ (٥٠٠) ساڵ پێش زاین، بەرنامەو یاساکانی ئەم دینە لەسەرەتای سەرهەڵدان‌و دروست بوونیدا خەڵکی بانگ دەکرد بۆ کەنارگیری‌و وازهێنان لە ژیانی دنیاو خۆشەویستی‌و لێبورن‌و کاری چاك، بەڵام پاش مردن‌و لەناوچونی دامەزرێنەری ئەم دینە کە ناوی (بوذا) بوو شوێن کەوتوانی ئەم دینە هەڵسان بە گۆڕین‌و ڕۆچون لەم دینەداو چەند بیروباوەڕێکی بێناوەرۆك‌و بێواتایان خزاندە ناو دینی بوذیەتەوە تاکار گەیشتە ئەوەی کە (بوذا) بە خوا بزانن‌و کڕنوشی بۆ ببەن، هەروەها ئەم گەلە بەدکارو دوور لە خوایە هەڵسبان بە دروست کردنی پەیکەری (بوذا) و پاشان کڕنوشیان بۆ برد.

تێبینی: خوێنەری بەڕێز ئاگادار دەکەمەوە کە بۆ مەبەستی زیاتر شارەزا بوون لە پێناسەی (بوذیەت) با سەر بدەن لە کتێبی (الموسوعة الميسرة في الأديان والمذاهب المعاصرة) (ص: ١٠٧) یان (الموجز في الأديان والمذاهب المعاصرة) (ص: ٨٦).

چەند هەڵویست‌و بیروباوەڕێکی بوذیەکان

بێگومان بوذیەت وەك ڕێچکەیەکی دروست کراوو دینێکی بێناوەرۆك چەند هەڵویست‌و بیروباوەڕێکی تایبەتی خۆیان هەیەو بەرچاوترین‌و سەرەکی ترینیان ئەمانەن:

١- بیروباوەڕی بوذیەکان دەربارەی پەروەردگارو خوایەتی:

بوذیەکان لەسەرەتای بانگەوازی دروست بونیاندا هیچیان نەدەوت دەربارەی خوای گەورەو وەك شتێکی نادیار (غيب) سەیریان دەکرد بەڵام پاش مردن‌و تیاچوونی

(بوذا)[1] هەندێ لە شوێن کەوتوانی دەستیان کرد بە پەرستنو کڕنوش بردن بۆ پەیکەری بوذا، هەندێکی تریان دەیان ووت (بوذا) کوڕی خوایە ((سبحانه وتعالى عما يشركون)) هەندێکی تریشیان انکاریبوونی خوای گەورەیان دەکردوو خەڵکیان بانگ دەکرد بۆ بێباوەڕی.

٢- هەڵوێستی بوذیەکان دەربارەی پاداشتی ڕۆژی دوایی:

(بوذیەکان باوەڕیان وایە کە مرۆڤ لە دنیادا چەندە باش بێت یان چەندە خراپ بێت ئەوە تەنها بۆ خۆی باشە یان خراپەو لە ڕۆژی دواییدا پاداشتو تۆڵەی لێ ناسێنرێتەوە هەروەها باوەڕیان بە زیندوو بوونەوەو بەهەشتو دۆزەخو سزاو پاداشتی ڕۆژی دوای نیە).

گومانیشی تێدا نیە هەرکەسو کۆمەڵێك لە دنیا گەر انکاری یەکێ لە بنەما سەرەکیەکانی ئیسلامو ایمانی کرد (کافر) دەبێت، خوای گەورەش لەم بارەیەوە دەفەرموورێت:

﴿زعم الذين كفروا أن لن يبعثوا قل بلى وربي لتبعثن ثم لتنبؤن بما عملتم وذلك على الله يسير﴾ (التغابن: ٧).

واتە: بێباوەڕەکان وادەزانن کە زیندوو ناکرێنەوە؟! ئەی محمد (ﷺ) بڵێ نەخێر پەروەردگارم زیندویان دەکاتەوەو پاشان پێشیان دەوترێت ئەوەی کە کردوویانە -لە هەموو ئەو خراپەو تاوانانەی کە ئەنجامیان داوە- بەڕاستی ئەمە کارێکە بەلای خوای گەورەوە زۆر ئاسانە.

٣- بیروباوەڕی بوذیەکان دەربارەی (ڕۆح) واتە (گیان):

بوذیەکان باوەڕیان وایە کاتێ یەکێ دەمرێو ڕۆحی دەردەچێ، ئەم ڕۆحەی دەچێتە ناو لاشەی کەسێکەوە کە تازە هاتبێتە دنیاوەو لەدایك بووبێت، پاشان ئەو ڕۆحەی کە لەلاشەی مرۆڤەکان دەڕوات دەچێتەوە لاشەی کەسانی تر و ئاوا بەو شێوەیە ڕۆحەکان لە نێوان خەڵکیدا دەگوێزرێنەوە، بەڵێ ئەم باوەڕە بێ ناوەرۆكو فشەڵەشیان لەوەوە سەرچاوە دەگرێت کە باوەڕیان بە زیندوو بوونەوەو بەهەشتو دۆزەخو پاداشتو سزا نیە.

---

(١) لە ڕاستیدا (بوذا) خۆی ناوی ((سدهارتا جوتاما)) یە و ووشەی بوزا لە قەبێکە بۆ ئەو کابرایە بەکار دەهێنرێت، کە (بوذا) بە مانای ((العالم)) واتە: زانا دێت، وەهەروەها نازناوی ((بسکیامونی)) شی لێنراوە کە بەواتای (مانەوە لە خەڵوەتدا)) (معتكف) دێت سەرچاوە. الموسوعة السيرة في الأديان والمذاهب المعاصرة (ص: ١٠٧).

بێگومان ئەم بروباوەڕەیان دەربارەی ڕۆح زۆر هەڵەیەو دژی فەرموودەی خوای گەورەو پێغەمبەر (ﷺ) چونکە مرۆڤ کاتێ دەمرێت ئەو ڕۆحەی بەرەو جیهانی (بەرزەخ) دەڕوات، ئەگەر ڕۆحێکی پاك بووبێت لە دنیاداو خوا پەرست بووبێت ئەوە تا ڕۆژی قیامەت لە خۆشیو حەوانەوەدا دەژی، خۆ ئەگەر ڕۆحێکی پیسو دوور لە خواو تاوان باریش بووبێت ئەوە تا ڕۆژی قیامەت لە ئەشکەنجەو ئازاردا دەبێت.

٤- بیروباوەڕی بوذیەکان دەربارەی یاسا چینایەتیەکان (النظام الطبقات):

(بوذیەکان بەو پەڕی توندو تیژیەوە بەرەنگاری یاسا چینایەتیەکان دەبنەوەو دژی دەوەستن، بوذیەکان دەڵێن: دەبێت هەمو خەڵکی وەکو یەك بژیو کەس لەکەس زیاتری نەبێتو هەموو خەڵك یەك جۆر جل لەبەربکەنو یەك خواردن بخۆنو یەك ماندوێتی ببینن و یەك جۆر ئەرکیان بەسەردا بدرێت ویەك جۆر ژیانیان هەبێت بەقەد یەکتری پارەیان هەبێت؟!

ئایا ئەم یەکسانیەی ئەمان داوای دەکەن لەگەڵ فطرەتو دەرونی مرۆڤەکاندا دەگونجێ یان دژایەتی هەیە؟! لە وەڵامدا دەڵێین: ئەم بیروباوەڕەیان لەگەڵ ڕەوشتو ناخی انساندا دژایەتیەکی گەورەی هەیەو هەرگیز لە جیهانی واقعدا جێبەجێ ناکرێت، بەڵگەشمان لەسەر ئەم ڕایە (مێژووی ٧٠ ساڵەی مارکسیەکانی یەکیەتی سۆڤیەتە) کە شیوعیەکان هەمان باوەڕیان هەبوو دەیان ووت دەبێت مرۆڤەکان لە کارو مافدا یەکسان بن بەڵام سەرەنجام شیوعیەت بەرهەمی فکری (٧٠) ساڵەی گەیشت بەڕوخانو ڕسوا بوون لەجیهانداو لای کەس بایەخی نەما، چونکە ئەوەی (بوذیەکان) لەکۆنداو (مارکسی) یەکان لەم سەردەمەدا خەڵکیان بۆ بانگ دەکرد لەگەڵ ویستو فطرەتو خۆزگەی خەڵکیدا نەدەگونجا، بەڵێ: خوای گەورە مرۆڤەکانی بە شێوەیەك دروست کردوە کە لەگوفتارو کردارو شتە ناوکیو سروشتیەکاندا جیاوازن بۆ مەبەستی ئازادی بیرکردنەوەو هەڵبژاردنی ئەو شتەی کە مرۆڤەکان خۆیان پێیان خۆشە نەك خەڵکانی غەیری خۆیان، هەروەها لە دنیادا ئەوەی زیاتر هەوڵ بداتو ماندو ببێت ئەوە مافی خۆیەتی ئەو کەسە دەوڵەمەندترو خاوەن دارایی تر بێت کە هەوڵ نادات و ماندو نابێت.

قورئانیش لەم بارەیەوە دەفەرمووێت:

﴿والله فضل بعضكم على بعض في الرزق﴾ (النحل:٧١).

واتە: پەروەردگار فەضلی هەندێکی تری داوە بەسەر هەندێکی تردا لە بواری ڕزقو ڕۆزیدا.

٥- بیروباوەڕی بوذیەكان دەربارەی كاركردن‌و هەوڵ دان:

(بوذیەكان بە هۆی هەڵبژاردنی ژیانی كەنارگیرو دوور لە خەڵكی‌و وازهێنان لە دنیاو خۆشیەكانی توشی گەورەترین ڕۆچون‌و هەڵە بوون كە بریتی‌یە لە دەست پان كردنەوەو داواكردنی یارمەتی‌و كۆمەك لە خەڵكی، ئەمیش بەهۆی تەمەڵی‌و بێ‌توانای كاركردن‌و هەوڵ دانیان، بێ‌گومان ئەم بیروباوەڕەشیان دژایەتی گەورەی هەیە لەگەڵ فطرەتی ئینسانەكانداو پاشان لەگەڵ یاسا نەگۆڕو بڕیار لەسەر دراوەكانی خوای پەروەردگاردا، چونكە مرۆڤ بێ‌كاركردن‌و هەوڵ دان ناتوانێت بژێت‌و ژیانی بەردەوام بەسەر بەرێت، بەڵێ خوای گەورەو پێغەمبەریش داوای كاركردنیان لێ كردووین‌و هانمان دەدەن كە بەرەنجی شانی خۆمان كار بكەین‌و ژیانی ڕۆژانەی خۆمان دابین بكەین.

تیشكێك لەسەر عەقیدەی بەدكاری بوذیەكان

بێ‌گومان بوذیەكان جگە لەو چەند خاڵەی كەلەوەوپێش باسمان كرد چەند بیروباوەڕێكی سەیرو بێ ناوەرۆكی تریان هەیە كەبە هۆیەوە توشی (شرك‌و كوفرو ڕۆچون) بوون كە بەرچاوترین‌و سەرەكی ترینیان بریتی‌یە لە:

١- بوذیەكان باوەڕیان وایە كە (بوذا) خوایە (والعیاذ بالله).

٢- بوذیەكان دەڵێن: كاتێ (بوذا) لەدایك بوو سەرجەم سەربازەكانی ئاسمان ئاشنا بوون‌و مەلائیكەتەكان دەستیان بە ووتنی گۆرانی‌و نەشیدكرد لە تاو خۆشەویستی لەدایك بوونی (بوذا).

٣- شوێن كەوتووەكانی(بوذا) دەڵێن: كاتێ بوذا مرد كاری گرنگی لەسەر زەوی تەواوكردو سەركەوت بۆ ئاسمانەكان؟!

٤- بوذیەكان باوەڕیان وایە كە (بوذا) جارێكی تر دەگەڕێتەوە سەر زەوی بۆ مەبەستی سەقام گیركردن‌و بڵاوكردنەوەی ئاشتی‌و برایەتی لە نێوان خەڵكی سەر زەویدا!!؟

<u>پرسیار/</u> ئایا بوذیەكان چەند كۆمەڵ و مەذهەبن؟!

<u>وەڵام /</u> بێ‌گومان بوذیەكان لە ناو خۆیاندا دوو كۆمەڵ‌و دوو مەزهەبن كە بریتین لە:

١- كۆمەڵێكیان زۆر پەیوەستن بە سەرجەم یاساكانی دینی بوذاوە وە سیەتەكانی‌یەوە.

٢- كۆمەڵی دووەمیان پێیان دەوترێت (المتدنیون):

ئەم كۆمەڵەیان لە كۆمەڵی یەكەمیان ناكات‌و شل گیرن لە یاساو وەسیەتەكانی (بوذا) و لە هەندێ كات‌و حاڵەتدا كەم تەرخەمی لە جێبەجێ‌كردنیدا دەكەن.

هەروەها بوذیەکان دوو (مەزهەبی) سەرەکیشیان هەیە کە بریتین لە:

(١) مەزهەبی شمالی: شوێن کەوتوانی ئەم مەذهەبە زۆر ڕۆچوون لە خۆشەویستی و بەگەورەدانانی بوذا تا ئەو پلەیەی کە بە خوای دەزانن!!

(٢) مەزهەبی جنوبی: شوێن کەوتوانی ئەم مەذهەبە وەك كۆمەڵی یەکەم نین و خۆشەویستیان بۆ (بوذا) کەم ترەو بە خوای نازانن!!

شوێن و وولاتی بوذیەکان لە جیهاندا

بوذیەکان لە جیهاندا بڵاوبونەتەوەو بەتایبەتی لە ناو گەلانی ئاسیادا، وە زۆرترین شوین کەوتوی ئەم ڕێچکەیە بریتی‌یە لە وولاتانی:

((هیندستان، صین، یابان، نیبال، سیلان، بورما، کوریا، ئەندۆنیسیا، مەنغۆلیا، کەمبۆدیا، تایلاندو چەند وولاتێکی تری جیهان)).

حوکمی ئیسلام دەربارەی بوذا و بوذیەکان

هەروەك چۆن لە بەندی یەکەم و دووەمی ئەم نامیلکەیەدا حوکمی ئیسلامان دەربارەی هەر دوو بیردۆزو ڕێچکەی (علمانیەت و تەبشیر) خستە ڕوو، ئاواش بەم جۆرە حەز دەکەم حوکمی ئیسلام دەربارەی ڕێچکەی بوذیەت و بوذیەکان بخەمە ڕوو بۆ مەبەستی هۆشیاربوونەوەو ووریا بوونەوەی موسڵمانان دەربارەی ئەم ڕێچکە بت پەرستە.

١- حوکمی ئیسلام دەربارەی بوذیەت:

قورئان فێری یاسایەکی نەگۆڕمان دەکات و پێمان دەڵێت:

((هەر بیروباوەڕو بیردۆزو دینێك سەرچاوەکەی نەگەڕایەوە سەر ووتەی خوای گەورەو پێغەمبەرەکەی ئەوە ئەو بیروباوەڕو دینە دەبێتە ڕێچکەیەکی جاهلی و گومڕاکەر.

کەواتە ئەگەر لەم ڕوانگەیەوە ڕێچکەی بوذیەت بەکێشانەی قورئان و فەرموودەکانی پێغەمبەر (ﷺ) کێشانە بکەین ئەوە لە ئەنجام دا دەگەینە ئەم چەند حوکم و بریارە:

أ) بوذیەت گەر دینیش بێت و خەڵکی بۆ یەکتا پەرستی و ناسینی خوای گەورە بانگ بکات ئەوە بە هاتنی دینی ئیسلام نەسخ دەبێتەوەو کاری نامێنێ چونکە ئیسلام

دینی کۆتاییەو بۆ سەرجەم خەڵکی سەر زەوی بەبێ جیاوازی.

کەواتە بەپێی ئەم یاسایە بوذیەت کاری نەماوەو دروست نیە کە خەڵکی شوێنی بکەون چونکە لە دینی بوذیەت زۆر باشتر هەیە کە ئیسلامەو سەرجەم لایەنە جۆراو جۆرەکانی ژیانی مرۆڤی گرتۆتەوەو لە هەموو کاتو سەردەمێکدا یاساکانی جێبەجێ دەکرێت.

ب) بە پێناسە کردنو لێ کۆڵینەوە دەربارەی بوذیەت ئەو ڕاستیەمان بۆ دەرکەوت کە (بوذیەت) دین نیەو خوای گەورە نەی ناردووە، هەروەها (بوذا) ش کەسێکی هەڵبژاردەی خوا نەبووە لە ناو بەندەکانداو پێغەمبەر نەبووە، بەڵێ ع (بوذا) ع (یاساکانی بەرنامەی بوذیەت) لەلایەن خوای گەورەوە نەهاتووە، بەڵکو (بوذیەت) ڕێچکەیەکی دروست کراوی دەستی مرۆڤەکانەو بە ئارەزوی‌خۆیان یاساو بەرنامەیان بۆ داناوە.

کەواتە بە هیچ جۆرێك ئیسلام ڕازی نیە بە بوونی ئەم ڕێچکە بت پەرستو گومراچیە، بەڵکو ئیسلام بە بیرو باوەڕێکی جاهلی دەزانێو شوێن کەوتوانیشی بە گومڕا سەیر دەکات.

٢- حوکمی ئیسلام دەربارەی شوێن کەوتوانی بوذیەت:

حوکمی ئیسلام دەربارەی بوذیەکان: سەرجەم زانایان ڕایان لەسەر ئەوەیە کە ئەگەر هەرکەسێ انکاری لە یەکێ لە یاساکانی ئیسلام کردو وتی ئەو حەرامە حەڵاڵە یان فلانە شت نەدەبوو وابوایەو دەبو ئاوا بوایە یان انکاری لە بنەما عەقیدیەکان بکات ئەوە بێ‌گومان ئەو کەسە لە ئیسلام دەچێتە دەرەوەو بێ باوەڕ دەبێت، کەواتە ئێستا حوکمی ئیسلام دەربارەی بوذیەکان ئا بەم جۆرەیە:

أ) بوذیەکان مشرکن چونکە کڕنوش بۆ پەیکەری بوذا دەبەن هەروەك چۆن لەسەرەتادا مشرکەکانی مەککە کڕنوشیان بۆ (هبلو لاتو عوزاو منات) دەبرد، خوای گەورەش لە (شرك) خۆش نابێت بە هیچ شێوەیەك وەك دەفەرمووێت:

﴿ان الله لا يغفر أن يشرك به ويغفر مادون ذلك لمن يشاء﴾.

واتە: خوای گەورە هەرگیز لە تاوانی شرك خۆش نابێتو لە گوناهەکانی تری غەیری شرك خۆش دەبێت گەر ئارەزوی لێبێت؟

ب) بوذیەکان بێ باوەڕن (کافر) چونکە انکاری زیندوو بوونەوەو حسابو بەهەشتو دۆزەخ دەکەن، هەروەك لەسەرەتادا باسێکی بیروباوەڕو بەرنامەیانمان نوسی.

ج) بوذیەکان گومڕان چونکە ڕێی ڕاستیان وون کردووەو تا ئێستاش کڕنوش بۆ بت دەبەنو خوای گەورەیان وون کردووە.

د) بوذیەكان كۆنەپەرستن چونكە هەمان كاری گەلەكەی (ابراهیم‌و نوح‌و موساو عیساو پێغەمبەر) دەكەن‌و كڕنوش بۆ بت دەبەن، بەڕاستی هەر پێغەمبەرێك بۆ هەر گەلێك ڕەوانە كرابێت دەست بە جێ باسێكی چڕو پڕی عەقیدەو یەكتا پەرستی‌و یەك خواناسی بۆ خەڵكی كردووە تا خەڵكی لە بت پەرستی‌و چڵكاوی نەفامی دەربهێنن‌و لەو كۆنەپەرستی‌و گومراییە ڕزگاریان بكەن.

ه) بوذیەكان ستەم كار (ظالم)ن. چونكە سیفەتی خوای گەورەیان داوەتە پەیكەرێك كە بەدەستی خۆیان دروست یان كردووە، بێ گومان بە هۆی ئەم كارەشیانەوە مشرك بوون خوای گەرەش لەسەر زمانی لوقمانەوە كاتێ ئامۆژگاری كوڕەكەی دەكات دەفەرمووێت: ﴿یا بني لا تشرك بالله ان الشرك لظلم عظیم﴾..واتە: ئەی كوڕی شیرینم هاوەڵ بۆ خوای گەورە پەیدا مەكە چونكە هاوەڵ دانان بۆ خوای گەورە ستەمێكی زۆر گەورەیە.

دوا ووتەو دوا ئامۆژگاری

لە كۆتاباسی ئەم نامیلەیەدا حەز دەكەم دوا ووتەی خۆم پێشكەش بە خوێنەرانی ئازیز بكەم‌و وەك برایەكی دڵسۆز پێ‌ی بڵێم:

((خوێنەری بەڕێز ئەمەی باسمان كرد توێژینەوەیەكی زانتسی‌و حەقیقی بوو دەربارەی هەرسێ ڕێچكەی (عیلمانیەت‌و تەبشیرو بوذیەت) كە مەبەستی سەرەكی هەریەك لەم سێ ڕێچكەیە بریتی‌یە لە سڕاند نەوەی بیری یەكتا پەرستی‌و یەك خواناسی لە دڵی مرۆڤەكانداو داڕنینی سەرجەم بەها ڕەوشتیەكان، بەڵێ تێگەیشتین لەم ڕێچكانە مرۆڤ ئاگادارو هۆشیاردەكات بە ژیانی دنیاو ناسینی دۆست‌و دوژمنی خۆی.

لە كۆتایدا ئامۆژگاریم بۆ تۆی بەڕێز ئەوەیە كە تەنها شوێن ڕێبازی بەرزی ئیسلام بكەوەو تەنها پەروەردگار بە خوای خۆت بزانەو تەنها پێغەمبەر (ﷺ) بەڕابەرو پێشەنگی كاروانی ژیانت بزانەو گەر تا ئێستاش ئیسلام‌و ڕێگەی ڕاستت نەناسیوە ئەوە ئێستا بیناسەو لۆی تێ بگە.

((ذاق طعم الأیمان من رضي بالله رباً وبمحمد رسولاً وبالأسلام دیناً)) (رواەمسلم)

واخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین.

تم بحمد الله اللطیف الخبیر.

١ / ٦ / ١٩٩٨ ز

٦ / صفر/ ١٤١٨ ك

ناوەڕۆك

بابەت | لاپەڕە

پێشەكی.. ٢

بەندی یەكەم

علمانی‌یەت ٤

سەرەتای هەڵدانی علمانی‌یەت لەوڵاتانی ڕۆژئاوادا ٥

هۆكاری سەرهەڵدانی علمانی‌یەت لەوڵاتانی ڕۆژئاوادا ٥

ئیسلام لەهەموو بوارەكانی ژیانی ئینسان یاساو دەستووری تایبەتی خۆی داناوە ٩

ئیسلام خەڵكی هان دەدات لەسەر داهێنان و تازەگەری........................ ٩

ئیسلام دینی زانستە ١٠

ئیسلام دینی دنیاو پاشەڕۆژە.. ١٠

فەشەلی علمانی‌یەت لەوڵاتانی ئیسلامی‌دا ١٣

فكرەو بۆچوونی علمانی‌یەكان لەوڵاتانی ڕۆژئاوادا ١٧

هۆكاری سەرهەڵدانی علمانی‌یەت لەوڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئیسلامی‌دا ٢٠

هەڵوێستی علمانی‌یەكان دەربارەی بیروباوەڕی ئیسلامی ٢٥

هەڵوێستی علمانی‌یەكان دەربارەی پەرستنی خوای گەورە ٢٦

هەڵوێستی علمانی‌یەكان دەربارەی خوڕەوشت........................ ٢٧

یاساكانی شەریعەتی ئیسلام لەنێوان جێ بەجێ كردن و دروشمی خەیاڵیدا...... ٣٥

چەند تایبەتمەندیەك لەبناغەكانی یاسای ئیسلام ٤٠

نموونەی چەند تاقی كردنەوەیەكی مێژوویی لە جێ بەجێ كردنی شەریعەتی ئیسلام دا.... ٤٢

حوكمى ئیسلام دەربارەی علمانیەت و علمانی‌یەكان........................ ٤٧

بەندی دووەم

تەبشیر ٥١
پێناسەی تەبشیر........................ .... ٥٢
ئەو ڕێگایانەی تەبشیر بەكاری دەهێنێت بۆ بەمەسیحی كردنی خەڵكی............ ٥٥
هۆكاری بڵاو بوونەوەی جوڵەی (تبشیر) لەوڵاتانی ئیسلامی‌دا ٥٧
حوكمی ئیسلام دەربارەی جوڵەی تەبشیرو بەمەسیحی كردن........................ ٦١

بەندی سێیەم

بوزیەت........................ .... ٦٤
پێناسەی بوزیەت........................ .... ٦٤
تیشكێك لەسەر عەقیدەی بەدكاری بوزیەت........................ .... ٦٧
شوێن و وڵاتی بوزیەكان لەجیهان دا ٦٨
حوكمی ئیسلام دەربارەی بوزاو بوزیەكان..٦٨
دواووتەو ئامۆژگاری ٧٠
ناوەڕۆك ٧١

لەم کتێبەدا

❁ بەندی یەکەمی ئەم کتێبە دەدوێ دەربارەی بیردۆزی علمانیـەت و ئـەم بابەتانەی خوارەوە ...

- پێناسەی ووشەی (علمانی)
- هۆکاری سەرهەڵدانی علمانی لەوڵاتانی ڕۆژئاوادا .
- بیروباوەڕی علمانیەکان لەوڵاتانی ڕۆژئاوادا .
- کاریگەری باوەڕی علمانیـەکان لەسـەر تـاك و کۆمـەڵی خـەڵکی ڕۆژئاوا.
- هۆکاری سەرهەڵدانی علمانیەت لەوڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئیسلامی.
- بیروباوەڕی علمانیەکان لەوڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئیسلامی.
- چەند بەڵگەیـەکی واقعـی و ژیرانـە لەسـەر فەشـەلی بیرۆکـەی علمانیەت لەوڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئیسلامیدا .
- حوکمـی ئیسـلام دەربـارەی ڕێچکـەی گومڕاکـەری علمـانی و شـوێن کەوتوانیان .

❁بەندی دووەم دەدوێ دەربارەی جوڵەی بەمەسیحی کردنی خـەڵکی کە بە (التبشیر) ناسراوە ، ئەمیش چەندین باس و بابەتی گرنگ و جۆراو جۆر ی لە خۆ گرتووە هەر لە پێناسەی (تبشیر) و کـاتی دروست بـوون و ئامانج و ڕێگەکانیان بۆیە مەسیحی کردنی خەڵکی و چەندین بابەتی تر.

❁کۆتـا بەندی ئەم کتێبە کە بەندی سێهەمیەتی دەدوێ دەربـارەی ڕێچگەی (بوزیەت) و ناوی دامەزرێنەری و بیروباوەڕو چەند باسێکی تر .